

KANDIDATSPECIALE

Institut for kultur og identitet
Roskilde Universitet
ES 2015

PRÅ

En præpositions kontekstundersøgelse
på pås præmis

Camilla Hviid Ahrensbo

Studienummer: 40018

Dansk sprog som videregående studium

Vejleder: Peter Juul Nielsen

Afleveringsdato: 24.08.2015

TRO OG LOVE ERKLÆRING

(udfyldes af alle studerende der afleverer projekt eller speciale på Dansk)

Det erklæres herved på tro og love at undertegnede egenhændigt og selvstændigt har udformet opgaven. Alle citater i teksten er markeret som sådanne, og opgaven eller væsentlige dele af den har ikke tidligere været fremlagt i anden bedømmelsessammenhæng.

Rapporten er udfærdiget på dansk med et engelsk abstract.

Specialets omfang er 191.575 anslag, hvilket svarer til 79,8 normalsider.

DATO: 24. august 2015

STUDERENDES UNDESKRIFT: _____

Camilla Hviid Ahrensboell

Camilla Hviid Ahrensboell

Tak!

Jeg skylder en særlig tak til mine kollegaer i Dansk Sprognævn for at låne mig et kontor til specialeskrivningen, for at give mig opbakning gennem specialeprocessen og bidrage med eksempler til undersøgelsen.

Også tak til cand. mag. Susan Flyger for at læse korrektur.

Dernæst skylder jeg også DGCCS på Københavns Universitet tak for at give mig udvidet adgang til det digitaliserede talesprogs korpus BySoc, som udgør en del af specialets empiriske materiale.

Der skal naturligvis også lyde en stor tak til familie og venner for tålmodigheden da de, om nogen, er blevet tilsidesat i det år specialeprocessen har varet. Specielt tak til min kæreste, Ulrik, hvis urokkelige støtte jeg ikke kunne have klaret mig uden.

Frederiksberg, august 2015
Camilla Hviid Ahrensbo

English abstract

This thesis examines grammatical constructions consisting of the Danish preposition *på* (eng. *on*) partly to find out whether there are differences between the meaning expressed in constructions with or without the preposition, but also to see how other constructions e.g. *på* as an adverb, can form the interpretation of the sentence.

Thus the research question asked in this thesis is: *which functional role does the preposition på play in the grammatical constructions it appears?* The project operates within the scientific framework of the Danish functional linguistics and investigates language in use in order to provide knowledge on how language structures produce meaning on both the grammatical, semantic and pragmatic level as a coherent system.

The results show that there are several constructions in Danish with nothing in common other than the lexeme *på*. *På* appears e.g. in combination with the verb (valency and transitivity) as subordination with various features or *på* as adverb or *på* as an important part of sentence fragments. These are the features I have found in the empirical data.

The combination of *på* and verbs is a matter of valency and transitivity. Divalent verbs allow for an object. Some verbs support both constructions with either direct object (O) or prepositional object (PO) (transitive or intransitive mode), as also Per Durst-Andersen & Michael Herslund as investigated in the article *The syntax of Danish verbs: Lexical and syntactic transitivity* (1996). Some do not allow the alternation (O/PO) – some requires either one or the other. The shift from transitive (O) to intransitive (PO) can cause a shift in verbal mode (state, activity, action) – but only in some verbal expressions. Then the PO constructions can exclude some grammatical material as object or mark if it's a general assumption (an activity on hold or a active activity but not an action) or an ordinary activity. Another result is that *på* is used as a default preposition used to make the meaning of the verb more specific. The verbs that can do an alteration (O/PO) can end up with two very different meanings.

Other constructions that do not contain a verb as a central player are called prepositional construction. Here I investigate the construction principles in a functional manner – following the example of Erik Hansen & Lars Heltoft (2011) and Peter Juul Nielsen (2005). Here does *på* also have a variety of functions. In some constructions *på* can easily be compared to the genitive case (but it is not a genitive case) or to focal constructions. As an adverb *på* has the role of pointing out an abstract point whose true meaning is left unsaid in the context. Lastly can *på* appear in sentence fragments, where *på* has the function of applying one thing to another, and in this way make “the move” in the utterance.

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Sprognormer.....	4
System og brug	6
Udtryk og indhold.....	7
Problemformulering.....	8
Den videnskabsteoretiske baggrund	10
DFL og strukturalismen.....	10
Substans og struktur i funktionalismen.....	12
Den pragmatiske side af funktionalismen	13
Grammatik, semantik og pragmatik	14
<i>Hvad er grammatik?</i>	14
<i>Paradigmer og syntagmer</i>	15
<i>Hvad er semantik?</i>	17
<i>Hvad er pragmatik?</i>	19
Sproghandlinger og sproget.....	21
Opsummering.....	22
Metode og teoretisk grundlag	23
Undersøgelsens formål og metode	23
Hermeneutik og introspektion	23
<i>Introspektiv metode og de hjelmslevske udskiftningsmetoder</i>	24
<i>Kommutationsprøven</i>	25
Funktionalismens metode – en opsamling.....	26
Analyseopbygning	27
<i>På</i>	28
<i>Led og materiale</i>	29
<i>Pås funktion og ordklasse</i>	29
Sætningens objekter i sætningsskemaet.....	30
Præpositionsfraser.....	31
Den grammatiske teori	31
Rektion – et overordnet styringsprincip	31
Dependens – et underordnet styringsprincip	32
Konstruktion og valens.....	32
Konstruktion	33
<i>Konstruktioner med præposition</i>	34
Transitivitet.....	35
<i>Sætningssituationer og verbaltyper</i>	36
<i>Tempus og transitivmodus</i>	37
<i>Med og uden på</i>	38
Valens	40
Den pragmatiske teori	41
De Habermaske sproghandlingstermer	41
H.P. Grice og maksimerne.....	42
<i>Kvantitetsmaksimen</i>	43
<i>Mådesmaksimen</i>	44
Opsummering af metode og teoretisk grundlag.....	46
Empiri	47
Præpositionsfraser med <i>på</i> i empirien	47
Adled.....	48
Middelbart objekt.....	48
Ekplikatorled og eksplikatfunktion	50
Frit adverbial	50
Specifikatorled.....	51

Sætningsemner med præposition.....	52
Opsamling	52
Analyse	54
Transitivkonstruktioner	54
Middelbart objekt og eksplikat	54
<i>Udtryksanalyse</i>	54
<i>Udtryks- og indholdsanalyse af middelbare objekter og eksplikater</i>	55
<i>Transitivitet og verbalmodi</i>	56
1a – at analysere på	56
13a – at dømme på.....	57
6a – at kommentere på.....	58
<i>På som standardpræposition</i>	61
<i>Be- vs. på – en mikroanalyse</i>	64
Opsummering af transitivkonstruktionerne.....	64
Præpositionalkonstruktioner	65
Det adverbielle på.....	65
<i>Det adverbielle pås udtryk</i>	65
<i>Sætningsleddenes sammenhæng</i>	66
1c) <i>Vi skal have mere metatænkning på</i>	67
2c) <i>at få ro på</i>	67
3c) <i>at knokle mere på</i>	68
4+5c) <i>være+x+på-konstruktioner</i>	69
Opsummering	71
Specifikatorled	71
<i>X₁ på x₂-indhold</i>	72
<i>Meddelelsesstruktur ved x₁ på x₂-konstruktioner</i>	73
<i>Genitiv og x₁ på x₂</i>	74
Opsummering	75
Sætningsemner med på	75
1e - <i>Fantastisk konsistens på din lille grovkiks</i>	75
<i>Ikke-sætningsformede sætninger i skriftsproget</i>	78
Opsummering	79
Analyseopsamling	80
Diskussion.....	81
På	81
Metodens fordele og ulemper	82
Sprognormer	82
Forskellen på tale- og skriftsprog.....	83
Sproglig konstruktion	84
Konklusion	85
Bilag.....	87
Bilag 1: Eksempler med kontekst fra korpusDK	88
Bilag 2: Transkriptionstekst fra BySoc – Råmateriale.....	90
Bilag 3: Eksempler af blandet oprindelse (talesprog)	92
Bilag 4: Eksempler fra internettet (skriftsprog)	93
Bilag 5: Rektionsmønstre.....	94
Litteraturliste.....	95
Bøger og artikler	95
Videomaterialer	97
Websider	97

Indledning

Dette speciale udspringer af interessen for hverdags sproget og dets evne til at forandre sig både i tale og på skrift. Der er, blandt andet i medierne, en tendens til at nye sprogvariationer opstår og bider sig fast. Forandringerne kommer naturligvis ikke udelukkende fra de traditionelle medier som radio, tv, aviser og hjemmesider, men også fra blogs, andre interaktive platforme og fra talesproget. Et levende sprog forandrer sig løbende, og nye konstruktionsmuligheder opstår og sætter sig (måske) fast. I dette speciale undersøges forskellige former for dét der over en bred kam kan kaldes *på-konstruktioner*, dvs. konstruktioner af typen: *analysere på, kommentere på, Nedskæringsstop på ældreområdet*¹. Eksemplerne synes påfaldende fordi *på*et i udgangspunktet ikke bidrager med noget ekstra da konstruktionen uden *på* findes i tallige eksempler på Google. Blandt sprogbrugerne skaber dobbeltformen forvirring, og det giver megen debat på internettet hvor der hyppigt kommenteres *på* diverse sprogbrugsmønstre som eksempelvis det middelbare objekt ”x kommenterer *på* noget”. På www.eksperten.dk er spørgsmålet taget op², og det har også været stillet som spørgsmål i Dansk Sprognævns spørgetelefon³. I nyhedsstrømmen er *kommentere på* et højfrekvent udtryk: *Vores ekspert inden for området vil kommentere på de konsekvenser beslutningerne vil få* (hos TV2 og DR – eksemplet er ikke transskriberet fra en bestemt udsendelse). Et skriftligt eksempel på samme konstruktion fra Politiken: ”Lars Løkke: »Jeg kan ikke kommentere på det ene og det andet udsagn«”⁴. Eksempler som disse overføres naturligvis til dagligdags sproget, og nu kommenteres der *på* alt. Vi kommenterer *på* billeder, *på* blogs, *på* holdninger, *på* udsagn, *på* sager og lignende. Men hvorfor er det ikke længere nok blot at *kommentere* de selv samme ting? Sprogforskeren Jørn Lund refererer til denne tendens som en tiltagende ”*på-dille*” i *Den sproglige tilstandsrapport* fra 2004. Han mener det er en tiltagende tendens der har stået på de seneste to årtier (Lund 2004: 44). Siden 2004 har ”*på-dillen*” ikke lagt sig – endnu et årti kan skrives til. Svaret fra Dansk Sprognævn beskriver at det er med indflydelse fra det engelske *comment on* at *på*et i denne form er kommet ind i det danske sprog⁵. Det samme mønster ses også med andre verber der pludselig benyttes sammen med et *på*, måske fordi afsenderen dermed mener bedre at kunne udtrykke sig

¹ Dette er eksempler fra empirien, som vil blive beskrevet indgående senere.

² www.eksperten.dk (Links til websider er forenklet så de kun er henvisningen til litteraturlisten, hvor kilden er mere detaljeret beskrevet)

³ www.sproget.dk - *kommentere på*

⁴ www.politikken.dk - *Løkke kommenterer ikke*

⁵ www.sproget.dk - *kommentere på*

med den rette præcision. Et eksempel fra Facebook er: ”Skal vi lige ”*gruppe-analysere*” på denne her”(Bilag 4, nr. 2). *Analysere* er også et verbum der kan tage *på* til sig og dermed omdanne sætningsobjektet til et middelbart objekt frem for det direkte objekt, og dermed konstrueres sætningen altså intransitivt i stedet for transitivt. Hvad dette betyder for udtrykkets indhold, er blandt andet hvad dette speciale skal undersøge.

På sættes ikke kun ind hvor det kan omdanne det direkte objekt til et middelbart objekt, også andre konstruktioner med *på* er hyppige, fx ”*På smagen der er det rigtig vigtigt at den også har personlighed*” (Bilag 3, nr. 13⁶). Her lægger *på* sig til et topikaliseret led, *smagen*. *På* er, som Jørn Lund også bemærker (Lund 2004: 44-46), en præposition der kan erstatte andre præpositioner, fx i være+adjektiv-konstruktionen ”*er I klar på at smage*” (Bilag 3, nr. 8). Med dette eksempel kan man argumentere for at sproget ville have forventet et *til*⁷ frem for det anvendte *på*. Det er *på*-konstruktioner som disse der vil udgøre empirien i dette speciale, fordi det tilsyneladende er udbredt, særligt i talesproget, og fordi disse konstruktioner er ved at konventionalisere sig i sproget. Forskellen på de middelbare objekter og på de andre omtalte konstruktioner er at middelbare objekter er valensled, dvs. at objektet er styret af verbets semantik, hvorimod de andre konstruktioner ikke er bundet af verbet og derfor er konstruktionsled. Konstruktionsled er ikke nødvendige i sætningen, på samme måde som valensleddene er. Dette vil blive uddybet senere.

Sprognormer

Et af de aspekter der vakte min interesse for emnet, var at *på*-konstruktionerne, som eksempelvis det middelbare objekt, mødes med undren af sprogbrugerne (kommentere/kommentere på). Det er nærmest en defaultopfattelse man støder på, når man leder efter holdninger til konstruktioner som *kommentere på*, at *på*et er i overskud og en afvigelse fra normen⁸ – selvom dette *på* er højfrekvent i dansk⁹. Med udgangspunkt i dette er det nødvendigt at redegøre for hvad sprognormer og afvigelser er. Beskrivelsen af sprognormer er egentlig en disciplin der hører sociolingvistikken til og vil derfor kun være et overfladisk udtræk, og dermed vil dette speciale ikke indeholde en udtømmende

⁶ Eksemplerne er gengivet i minimalform, hvilket vil sige: talesprogstræk er udeladt. Kun den bid der er nødvendig for at kunne foretage analyse, er gengivet. Bilagene indeholder eksemplerne i deres fulde version og i deres kontekst.

⁷ Her skal det bemærkes at jeg helt afskriver dialektale forskelle – der kan især ved brugen af præpositioner være store forskelle landet over. Her holder jeg mig til min sjællandske fornemmelse, der stemmer overens med ordnet.dks – se www.ordnet.dk - *klar*

⁸ Som beskrevet på side 3

⁹ Jf. den indsamlede empiri

beskrivelse heraf, da formålet blot er kort at belyse normer og særskrivninger som grammatiske fænomener for at kunne besvare problemformuleringen.

Tidsskriftet *NyS – Nydanske Sprogstudier* udgav i 1978 et tidsskrift der udelukkende handlede om de nordiske sprognormer. Med udvalgte artikler fra dette nummer vil jeg forsøge at karakterisere hvad der menes med *normer* og *afvigelser*. Disciplinen *sprognormering* kan opfattes på to måder:

- 1) som en favorisering af en dialekt som udvælges til en rigsnorm og
- 2) som en måde at ensarte sproget på, så brugerne af kommunikationskanalerne ikke oplever for meget støj og hermed undgår misforståelser (Hansen 1978: 74)

Det danske rigsmål er den favoriserede norm, og det er ud fra denne norm at al sproglig vejledning og oplæring udføres, ifølge Erik Hansen (Hansen 1978: 74). Samtidig er det denne sprognorm der anvendes i de nationale medier, både skriftlige og visuelle (Hansen 1978: 66, 68), og dermed kan man argumentere for at det kan opfattes som *normsproget*. Dette vil sige at vi som danskere alle eksponeres for den danske skriftlige rigsnorm hver dag, og at sprogkorrekthed udmåles efter normsprogets standard.

Den danske sprognorm – Rigsdansk – determinerer iflg. Erik Hansen hvordan tegnudtrykkene skal forvaltes i en tekst, altså det morfologiske, stavningen, udtalen samt det syntaktiske og semantiske niveau (Hansen 1978: 74-75). Nu skal rigsnormen ikke antages for at være et komplet og lukket system, og der findes mange eksempler på afvigelser som er blevet normaliseret. Dette er blandt andet hvad dette speciale skal undersøge, da måden vi udtrykker os på, har stor betydning for hvordan vi og vores budskaber opfattes.

Der findes mange referencer til ting i verden og mange tomme pladser til fortolkning, og alligevel forstår vi hinanden. Sproget er dynamisk og udvikler sig konstant. Vores forståelse følger med fordi forandringerne der opstår, sker efter et stabilt mønster som sprognormerne sætter rammerne for (Jensen 2002: 28). Meget af det som i skiftsproget er nødvendigt, kan udelades i talesproget fordi produktionsforholdene er anderledes. Jens Allwood har beskrevet talesprogets systematik og sammenhæng i en artikel i *NyS* 18 hvor han bemærker følgende: “*Den grammatiske klassifikation skal ses som kontekstuel betinget og bestemmes gennem en kombination af den sproglige og udenomsproglige kontekst*” (Allwood 1994: 12). Allwood taler her om talesproget, men det gør sig gældende for begge sprogtyper at sprogbrugeren tager forskellige grammatiske valg alt efter om mediet er skriftligt eller mundtligt. I analysen skal denne ytring analyseres nærmere for at komme frem til *på’ets* funktion.

Afvigelser fra normen i vores sprog kan skabe nye muligheder for at vi kan udtrykke os mere klart, og afvigelserne forekommer hele tiden af netop behovet for præcisering; nogle afvigelser er vedvarende, andre momentære og atter andre simpelthen bare fejl. I dette speciale behandles brugen af præpositionen *på* der synes at komme frem i flere og flere sammensætninger hvor den, af sprogbrugerne, opfattes som malplaceret eller overflødig. Det til trods kan tilstedeværelsen af denne præposition vise sig at være nødvendig for en bestemt indholdsstruktur hvilket giver anledning til at underøge sprognormerne nærmere.

System og brug

Sprogsystemet er ikke et komplet fastlåst system. Det er et system som er defineret ved regler der gør det muligt for sprogbrugerne at gøre sig forståelige overfor hinanden, også selvom reglerne brydes, undviges eller på anden vis udfordres kreativt. Man kunne argumentere for at netop medier som Facebook, blogs og lignende er med til at forandre den ellers så faste norm hurtigere end man tidligere har set, hvilket blandt andet er en af Ravnholts pointer (Ravnholt 2011: 176). Sproget er systematiseret således at vi kan forstå hinanden, når vi kommunikerer. De grammatiske valg vi foretager, bygger på et fastlagt system (=strukturen¹⁰), men også på det vi gerne vil udtrykke, som ovenstående pointer om sprognorm og brug illustrerer. I langt de fleste tilfælde vil det system der foreligger, være tilstrækkeligt, og sætningernes grammatiske konstruktion vil være udfærdiget herefter så længe de præcist underbygger de meninger vi gerne vil fremføre. Funktionalismens brugsorienterede forskning (de pragmatiske input) (Harder 2006: 97) er endnu et bevis på hvordan synet på sprogforskning har ændret sig først fra strukturalismens krav om autonomi og synet på tegnet som en todelt størrelse ved blandt andre Louis Hjelmslev over Paul Diderichsen frem til vor tids funktionalister.

En *norm* er altså en regel i sproget som definerer hvad *udtrykket* betyder når det anvendes på en bestemt måde. *Afvigelser* er nye måder at udtrykke et budskab på, med en endnu ikke-normaliseret formel. Dette kan vises med et eksempel fra programmet *Den Store Bagedyst* der handler om kager (pronomenet *den* henviser til en kage): ”*Smagen på den er faktisk rigtig dejlig*” (Bilag 3, nr. 14). Denne ytring er konstrueret med *smagen* som første led og *den* (kagen der smages på) lige efter forbundet med et *på*. Den umarkerede måde at udtrykke sig på kunne være: *Den har faktisk en rigtig dejlig smag / Dens smag er faktisk*

¹⁰ Som vil blive beskrevet senere

rigtig dejlig. Men da det er en bedømmelsessituation i en bagekonkurrence, kan man argumentere for at *smag* og *kage* er så vigtige at de sættes først i ytringen. Hermed har vi en afvigelse fra normen som man samtidig kan argumentere for skaber en form for markerethed, en måde at fokusere sætningens egentlige emne på, hvilket jeg ser nærmere på i analysen af specifikatorled.

”Af de ord, bøjningsformer, ordstillinger osv., som en sprogbruger i en given situation kan vælge imellem, er ikke alle stilistisk lige iøjnefaldende. [...] Det er naturligvis de ”interessante” træk der vil blive behandlet grundigst; de normale er jo karakteriseret ved at være normale [...]” (Hansen 1973: 12)

Således skriver Erik Hansen i sin bog *Sprogiagttagelse*. Det er netop sådan at grammatiske konstruktioner opfattes i dette speciale. Normalskrivning er i specialets sammenhæng kun interessant når det udpeger afvigelserne, som eksemplificeres i analysens empiriske materiale.

Udtryk og indhold

I 1985 udgav Lisbeth Falster Jakobsen og Jørgen Olsen artiklen *Beskrivelsesplaner i syntaksanalysen*. Heri beskrives de begreber som nu er kernebegreber i blandt funktionalisterne. Om *udtryk* og *indhold* skrives følgende:

”I god overensstemmelse med Hjelmlev må det betragtes som grundlæggende for en sprogbeskrivelse, at der skelnes nøje mellem to planer: indholds- og udtryksplanet, ud fra den betragtning, at der mellem de to planer eksisterer asymmetriske segmenteringsrelationer. Hvert af de to planer tilskrives forskellige beskrivelsesmuligheder, en række beskrivelsesniveauer (uden at de skal opfattes som et hierarkisk system), der skal indfange forskellige funktionelle enheder i sproget.”
(Jakobsen & Olsen 1985: 83)

Dette ses blandt andet når man sammenligner *beskrivelsesplaner i syntaksanalysen* med Peter Harders beskrivelse af hvordan sproget er laginddelt (Harder 2005: 21). Der findes to niveauer eller lag i sprogbeskrivelsen, og disse kan analyseres synkront, men må holdes adskilt da den ene beskriver sprogsystemet og den anden beskriver sprogpotentialer.

Udtryk er kategoriernes sammensætningsmuligheder og disse kategorier kan anskues som pladsholdere i sætningen. For at kunne danne en sætning på dansk skal der, som bekendt, være et verbum (*V*) og et substantiv (*S*). Den fremsættende sætnings udtryk er: *S+V* og i spørgende sætninger *V+S?*. Dette er en dansk sætnings simpleste udtryk. På

de tilstødende pladser kan man herefter indsætte andre led, fx nægtelsen (*NEG*), som i hovedsætninger skal ind efter verbet *S+V+NEG+resten* og i ledsætninger skal nægtelsen ind efter subjektet *K¹¹+S+NEG+V+resten*. Dette er en nægtende sætnings generaliserede udtryk. Pladserne er ikke udfyldt i eksemplerne, da udfyldningen udgør indholdet.

Indhold er den betydning disse *udtryk* denoterer. Leddene er ikke længere pladsholdere, men ord der sættes ind i en funktion og dermed skaber betydning. Fx den fremsættende sætning: *Ulrik_S cykler_V* eller med nægtelse: *Ulrik_S cykler_V ikke_{NEG} om torsdagen_{resten (FA)}*, eller som ledsætning: *at_K Ulrik_S ikke_{NEG} skal cykle_{Vf+Vinf} om torsdagen_{resten (FA)}*. Dette vil sige at når man konstruerer en nægtende sætning *Ulrik cykler ikke*, skal man tolke disse tre ord i forhold til dem selv og hinanden. Meningen skabes når man forstår sætningskonstruktionen og betydningen af de enkelte ord (Harder 2005: 15). *Udtryk* og *indhold* hører uløseligt sammen, som Jakobsen og Olsen skriver (Jakobsen & Olsen 1985: 83). Det er to forskellige, men uadskillelige indgangsvinkler til sprogbeskrivelse, som gør os klogere på hvilke funktioner sproget besidder både på systemniveau og sprogbrugsniveau. Mange analyser beskæftiger sig alene med indholds-niveauet, fordi det er budskabet, og interaktionen der er deres fokus, fx analyseres sproghandlinger for det meste på indholds-niveauet ved at se på de konstruktioner der udmærker sig ved at være konstrueret på en særlig måde for at kunne udpege meddelelsens budskab så præcist som muligt. Dette er en af grundprincipperne i sproghandlingsteorien eksemplificeret ved H. P. Grices mådesmaksimen som er den pragmatiske måde at analysere sproget på.

I dette specialet vil *udtryk* og *indhold* være meget fremtrædende begreber, da det både er konstruktioner med præpositionen *på* og disse konstruktioners kommunikative funktion, der er nødvendige at undersøge for at besvare problemformuleringen for at kunne udpege eventuelle mønstre.

Problemformulering

Ovenstående observationer har frembragt følgende problemformulering:

Hvilken funktion udfylder på i de udvalgte konstruktionstyper? Og hvad betyder på for konstruktionens udtryk og indhold?

Problemformuleringen er et udtryk for det funktionelle dualistiske verdensbillede. Alle

¹¹ En ledsætning indledes oftest af en konjunktion (at, men, hv-ord m.fl.), denne plads er markeret som K

grammatiske konstruktioner består af *et udtryk* og *et indhold* som er grammatikerens genstandsområde.

Til at besvare problemformuleringen vil jeg anvende Per Durst-Andersen og Michael Herslunds *The syntax of Danish verbs: Lexical and syntactic transitivity* (1996) (herefter DA&H) som hovedkilde til transitivitetsteorien. Erik Hansen og Lars Heltofts *Grammatik over det Danske Sprog* (2011) (herefter GDS) anvendes som hovedkilde til valens- og konstruktionsteoridelen. De vil derfor udgøre den grammatiske ballast i dette speciale. Derudover vil jeg anvende Jürgen Habermas' sprogbehandlinger og H.P. Grises maksimer som skal udgøre undersøgelsens pragmatiske dimension. Ovenstående problemformulering er forankret i det funktionelle videnskabsparadigme. Det betyder at mit sprogsyn udspringer fra en holistisk opfattelse af sprog og sprogbrug. Her kan man sige at sprog og kontekst følges ad, og at sproget inden for visse rammer (herunder grammatikken) skabes ad hoc, hvilket betyder at de fastlagte grammatiske regler brydes, og disse brud baner vejen for nye konstruktioner eller for udvidelse af i forvejen eksisterende regler; sproget afspejler med andre ord, den kontekst det skabes i.

Følgende afsnit udgør en beskrivelse af de videnskabsteoretiske retninger den funktionalistiske lingvistik udspringer af, og placerer denne undersøgelse i det funktionelle paradigme.

Den videnskabsteoretiske baggrund

Dette speciale er som beskrevet forankret i det funktionelle sprogvidenskabelige paradigme, nærmere bestemt Dansk funktionel lingvistik (herefter DFL) begrebsapparat. DFL består af sprogforskere fra Københavns Universitet, Roskilde Universitet og Copenhagen Business School – det tætte samarbejde mellem de tre forskergrupper har tilvejebragt nye opdagelser samt syn på sproget og dets funktionalitet og har eksisteret siden 1989 (Harder 2005: 2). Der findes imidlertid mange funktionelle retninger i sprogvidenskabens der alle undersøger sproget på deres egen måde: mange retninger der af plads- og relevanssyn ikke er nævnt her. Når jeg anvender betegnelsen *den funktionelle lingvistik*, betyder det altså det sjællandske sprogvidenskabelige forskningsmiljø. I det følgende vil jeg redegøre for hvilke sprogvidenskabelige retninger DFL er opstået af, og hvordan funktionalismen herigennem har dannet sit sprogvidenskabelige ståsted.

Som langt de fleste europæiske sprogvidenskabelige retninger i Europa bygger DFL også på Ferdinand de Saussures strukturalisme, men har også bevæget sig væk fra udgangspunktet i kraft af ny videnskabelig erkendelse og udvikling som det følgende skal illustrere. Dette kapitel om videnskabsteori tjener det formål at illustrere udviklingen der er sket i den sprogvidenskabelige verden, med Danmark i fokus.

DFL og strukturalismen

Saussures teori om sprogforståelse revolutionerede sprogvidenskabens i den vestlige verden i begyndelsen af forrige århundrede. Værket der cementerer disse teorier er *Cours de linguistique générale*. Dog har Saussure ikke selv skrevet denne afhandling. Det er notater fra hans forelæsninger som er blevet renskrevet og udgivet af to af hans elever i 1915. Betydningen af dette værk har været enorm, særligt for den europæiske sprogvidenskab hvor Saussures sprogopfattelse ligger til grund for den europæiske strukturalisme (Gregersen 2006: 15). Blandt andet dikotomien mellem den *diakrone* og *synkrone sprogbeskrivelse* (Gregersen 2006: 12-14), men også dét udgangspunkt at sproget kunne studeres i sig selv, også kaldet *sprogvidenskabens autonomi* (Gregersen 2006: 16). Dette vil sige at man ikke længere skulle bruge et andet fag, fx filologi eller historie, for at kunne beskrive sproget videnskabeligt.

Disse to opfattelser blev skelsættende inden for sprogvidenskabelig forskning fremefter (Gregersen 2006: 14). ”Dermed indførte strukturalismen arbejdsdelingen mellem sprogvidenskaben og alle de andre videnskaber som beskæftiger sig med alt det der er bag etiketterne, verden” (Gregersen 2006: 18). Således blev strukturalismen betragtet som revolutionerende fordi den frigjorde sprogvidenskaben og gav den status som sin egen disciplin, og gav dermed den lingvistiske side af sproglige studier autonomi. Saussure opfattede tegnet som det centrale i sproget og argumenterede for at et tegn besidder to sider, *et indhold* og *et udtryk*, som det i den danske tradition indførtes med Hjelmlev. Både *udtryk* og *indhold* anses som sproglige entiteter, og tegnet (=ordet) er en etikette for den ting det beskriver i ”den virkelige verden”, som Frans Gregersen skriver i artiklen *Strukturalismen i vore hjerter* (Gregersen 2006: 17).

Denne dikotomi mellem *udtryk* og *indhold* findes også hos de funktionelle lingvister, og Peter Harder kalder denne tveddeling ”strukturalismens arvegods” (Harder 2006: 95). Den dikotomiske tankegang er strukturalismens mest holdbare produkt. Tveddelingen af sproget findes også hos DFL, som hos Saussure for næsten 100 år siden, omend begreberne har ændret sig (Ibid.). Jeg vil ikke komme ind på alle dikotomierne der knytter sig til strukturalismen, men i stedet nøjes med at anvende dem der er relevante for den sprogvidenskabelige retning dette speciale repræsenterer.

Saussures inddeling af tegnet som en tosidet størrelse er, som allerede nævnt, også en grundlæggende tanke hos de funktionelle lingvister. Peter Harder har i *NyS 34-35 - Sprogvidenskabelige forskningstraditioner* beskrevet hvordan han ser denne todeling som en nødvendighed. Han, og mange andre, fx Erik Hansen og Lars Heltoft, inddeler også flere forskellige emner i to. De funktionelle lingvister må, ifølge Harder, opdele sprogbeskrivelser i to lag: 1) *det sproglige potentiales egenskaber*; sprogsystemets kombinationsmuligheder og dets kodninger. 2) *Sprogbrugsbegivenheders potentiale*; forstået som de kontekster hvor kendte udtryk danner den kendte betydning eller måske skaber nye betydninger. Her skabes der dog en kløft til strukturalisterne da de, ifølge Harder, ser potentialet som statisk, hvor de funktionelle lingvister ser potentialet som dynamisk. De lag Harder beskriver her, kan betegnes som den funktionelle lingvistikens videreudvikling af Saussures *langue* og *parole*.

”Hver gang man bruger sproget, afsætter det et resultat i det indre potentiale man opbygger – men sedimentet er noget forskelligt fra selve begivenheden.” (Harder 2006:100)

Dermed kan man sige at de funktionelle lingvister på den ene side læner sig op ad strukturalismen med de dikotomiske beskrivelsesmodeller, men på den anden side skaber nye veje ved at opfatte sproget som en dynamisk samarbejdsmechaniske der hele tiden danner noget nyt ud fra kendte systemer.

En meget vigtig forskel fra strukturalismen er også at funktionelle lingvister undersøger sproglige funktioner i deres sammenhæng med den kontekst sproget opstår i. Strukturalismen arbejdede for at adskille verden fra sproget hvilket var vigtigt for at opnå autonomien. Nu hvor den er opnået, handler det om at undersøge hvilke funktioner de forskellige konstruktioner indeholder, altså finde ud af hvordan *udtryk* og *indhold* hænger sammen. DFL bygger ikke udelukkende på en videreudvikling af de strukturalistiske undersøgelsesmetoder, de er også inspireret af andre sprogvidenskabelige anskuelser.

Sproget er eksempelvis i den generative grammatiks optik opbygget af logiske strukturer. Det vil sige at sproget, i følge generative grammatikere, beskrives ud fra dets medfødte struktur og logikkens forankring i sandhedsbegrebet (Harder 2006: 93), og her mener folk som Noam Chomsky at viden om sproget kan hentes. Denne opfattelse af sprog er i sin rene form for statisk til det funktionelle videnskabsparadigme, jævnfør opfattelsen af *det dynamiske potentiale* alle sproglige entiteter har. Her skal det tilføjes at alle sproglige entiteter har et betydningsmæssigt udgangspunkt, men sprogbrugen og de kontekstuelle forhold bestemmer den endelige betydning af ordet hvilket også er en af Per Durst-Andersen og Michael Herslunds pointer i forhold til verberne og deres transitivitet (Durst-Andersen & Herslund 1996: 71) som beskrives senere. Samtidig lægger Harder vægt på at man som funktionel lingvist medtager den pragmatiske del af den sproglige interaktion, som en væsentlig del af det der skaber sprogets mening (Harder 2006: 97).

Substans og struktur i funktionalismen

De overordnede begreber *substans* og *struktur* kræver forklaring. Dels fordi de kan virke som flyvske filosofiske begreber der ikke har noget med dagligdagssproget at gøre, men også fordi struktur ofte også benævnes som *form* blandt andre hos Hansen & Heltoft:

”Substansen kan kun foreligge som abstraktion, for menneskeligt sprog har altid en form, nødvendigvis.” (Hansen & Heltoft 2011: 28)

Som Hansen & Heltoft argumenterer for har sproget en *form*. Man kan argumentere for at *struktur* peger mod et system af kombinatoriske og konstruktions muligheder hvorimod *form* peger mod enkelthederne i strukturen. Derfor vil *struktur* i denne fremstilling være kombinationerne og de grammatiske struktureres sammenhæng hvorimod *form* vil

beskrive enkeltheder i konstruktionen den indgår i. Sprog har naturligvis, som Hansen & Heltoft argumenterer for, altid en form.

Substansen er, jf. ovenstående citat, det uformede, uudtalte kognitive ”noget” der bliver til sprog gennem et specifikt formsystem hvori det fremføres og bliver til ytringer. *Substans* og *struktur* er hinandens forudsatte, fordi kommunikerende individer behøver en fælles strukturel form på sproget for kunne forstå hinanden. Man kan ikke beskrive noget uden at have ”et billede” af det, eller en forestilling herom, men man kan heller ikke udtrykke sin forestilling uden at have en struktur at udtrykke det med. Harder har en rammende beskrivelse af hvordan de to begreber har indflydelse på hinanden i en sproglig sammenhæng: ”*Substansen skal struktureres før den kan indgå i den sproglige kode*” (Harder 2006: 107). Substansen forudsættes blot i nærværende speciale og vil ikke yderligere blive berørt da det er *den sproglige kode* der er i fokus. *Struktur* forstås som det system meddelelser udtrykkes igennem. Kommunikerende individer behøver en fælles norm (=den sproglige struktur) for at kunne gøre sig forståelige. En strukturanalyse består i, at se på de grammatiske byggeklodsers mulige sammensætninger, og hvordan disse grammatiske konstruktioner danner mening blandt kommunikerende individer. Det er de grammatiske former/struktureres potentiale som bruges til at skabe ytringernes mening.

Det er strukturen og dens dikotomiske niveauer der vil være dette speciales grundlæggende genstandsområde.

Den pragmatiske side af funktionalismen

Her kan man lægge op til sproghandlingsteoretikeren H.P. Grices maksimer som i særlig grad lægger vægt på den måde hvorpå udsagn har både en betydning og en mening, og at disse ikke altid (faktisk sjældent) stemmer overens. Forskellen på *betydning* og *mening* kan man argumentere for er grammatikkens svar på forskellen mellem *udtryk* og *indhold*. Mønstereksemplet på forskellen mellem *betydning* og *mening* er ytringen *Kan du nå saltet?* som eksemplet er oversat til på dansk (Henriksen 2001: 7). Spørgsmålet er, taget for pålydende, et simpelt ja/nej-spørgsmål, dog har udtrykket en helt anden mening (indhold) da det er en forespørgsel om at række saltet videre. Hans pointe er at måden noget siges på, er koden til hvordan det skal forstås. Grices fokus er den pragmatiske sprogvidenskabelige retning, og hans sproghandlingspointer skal naturligvis ses i forhold til det interaktionsfokus de er skabt i, men visse elementer passer i denne sammenhæng – da netop udtrykkets indhold er en vigtig del af dette speciale – der er brygget op på tre af funktionalismens grundpiller; *grammatik*, *semantik* og *pragmatik*.

Grammatik, semantik og pragmatik

I den danske funktionalistiske tilgang til sprogvidenskab findes der tre overordnede lag som man skal se på for at kunne komme frem til målet med en meddelelse: *det grammatiske niveau*, *det semantiske niveau* og *det pragmatiske niveau*. Det er et credo blandt danske funktionalister at grammatik og semantik ikke kan adskilles; pragmatikken hører også til, men er ikke lige så tæt bundet som de to første. En meddelelse er bygget op af de tre sproglige og kontekstuelle faktorer der sammen skaber meningen gennem de sætninger der ytres på skrift eller i tale. En sætning er:

”[...] en komplet pragmatisk, semantisk og grammatisk størrelse og bærer som sådan information om sproghandlingen og det tankemæssige indhold, og dens art specificeres gennem dens grammatiske struktur” (Ulbæk 2005: 33-34).

Selvom elementerne er forbundet forskelligt, kan ingen af dem undværes, hvis man ønsker at lave en funktionalistisk sproganalyse.

Hvad er grammatik?

Grammatik er sprogets bagvedliggende system der sætter rammerne for hvordan de sproglige elementer kan kombineres – det er sprogets struktur. Grammatik kan beskrives *normativt* og dermed kun berøre de regler der foreligger (en rendyrket udtryksanalyse, vist på side 8) og betragte alt anden sprogbrug som agrammatisk. Fx udeladt subjekt: *Kan for fanden da ikke fyre nogen*¹². Her ville den normative grammatiker straks hive den røde kuglepen frem og markere at udtrykket mangler subjektet. Dog ser det ud til at det i flere skriftlige kontekster går fint med at udelade subjektet når det er *jeg* der refereres til. Den *deskriptive grammatik* beskæftiger sig med sproget, og dets udviklinger og selvom der også i denne tradition er et credo om at alle sætninger i dansk skal have subjekt og verbal for at være en sætning, accepteres det at der findes former som afviger fra normen som gøres til genstand for analyse (Hansen & Heltoft 2011: 22). Den deskriptive grammatik medtager også i langt højere grad talesprog som grammatisk genstandsområde og ser på dettes struktur og grammatiske virkemidler for at markere form og forudsætninger (Hansen & Heltoft 2011: 23).

Grammatikken beskriver således sprogets udtryksside og kan beskrives med formler som matematiske ligninger for at generalisere et udtryk mest muligt. En sætningsformel kan i denne optik udtrykkes således: s+v+a eller V+S+A for at anvende

¹² Linje 162, spalte 4, fra den satiriske kronik *Nynnes Dagbog i Politiken* – anvendt i grammatikundervisningen på RUC i 2011

Paul Diderichsens termer, som stadig danner grundlag for den måde vi tænker sætningsdannelse på i dansk, om end der er kommet flere elementer til i sætningskemaet (Hansen & Heltoft 2011: 27;38 o.a.) – se det reviderede skema på side 31 i denne fremstilling. Det handler om syntaks og topologi altså på den ene side om hvordan elementerne kan kombineres, og på den anden side også om hvordan de kan placeres i forhold til hinanden (Hansen & Heltoft 2011: 81). Grammatik er altså *paradigmatiske* og *syntagmatiske* kombinationsmuligheder. De paradigmatiske kombinationsmuligheder er kombinationerne af et morfem med dets morfologiske udviklingsmuligheder, som Hjelmslev ville kalde det.

Paradigmer og syntagmer

Et *grammatisk paradigme* er et system af muligheder for ordstammers kombinatoriske muligheder i en sætning, altså de forandringsmuligheder et leksem har når det skal anvendes i en konkret sætning. Fx *bil* og *hus* er substantiver og er derfor naturligvis underlagt det substantiviske paradigme¹³:

	fælleskøn	intetkøn
ental (best./ubest.)	<i>en bil/bilen</i>	<i>et hus/huset</i>
flertal (best./ubest.)	<i>biler/bilerne</i>	<i>huse/husene</i>

Tabel VI

Dette kaldes for bøjningsparadigmer og findes for langt de fleste ordklasser, som vist med verberne ovenfor. Dog er ordklasserne *konjunktioner* og *præpositioner* ubøjelige hvilket vil sige at disse ords udtryk er uforanderlige. Der findes også verbalparadigmer: disse er på dansk i de fleste tilfælde¹⁴ meget nemme vi på dansk ikke skelner mellem hvem eller hvad der bruger verbet. *-r* er præsensparadigmet, *-(e)de* eller *-te* er præteritumspadigmet og perfektumsformerne ender på *-t* og skal bruge et hjælpeverbum, fx:

Verbalstamme	hent-	spis-	skriv-
Tempus			
Infinitiv	<i>at hente</i>	<i>at spise</i>	<i>at skrive</i>
Præsens	<i>henter</i>	<i>spiser</i>	<i>skriver</i>
præsens perfektum	<i>har hentet</i>	<i>har spist</i>	<i>har skrevet</i>
præteritum	<i>hentede</i>	<i>spiste</i>	<i>skrev</i>
præteritum perfektum	<i>havde hentet</i>	<i>havde spist</i>	<i>havde skrevet</i>

Tabel V2

¹³ Der findes også et nøgent substantivparadigme, men teorien om nøgne substantiver og ”nul” hører et andet speciale til og derfor er det ikke nævnt her.

¹⁴ Det er kun det regelmæssige bøjningsparadigme der er nævnt her.

Tabellen ovenfor demonstrerer tre forskellige verbale bøjningsparadigmer. Her er kun nævnt de former der anses for de mest almindelige, regelmæssige, og dermed også bredest anvendelige paradigmer. De anvendte grammatiske tempusformers benævnelser er fra GDS. Hansen & Heltoft har omdøbt visse tempora for at markere et udvidet brugsforhold og for at forenkle terminologien (Hansen & Heltoft 2011: 201).

Præpositionen *på* har dermed ingen synlige forandringsmuligheder. Det betyder at *pås* indholdsmæssige forandring ligger i konstruktionen (=det samlede udtryk) den indgår i, fordi *på* er ubøjelig og dens udtryk er uforanderligt. Hvilket vil sige at udtrykket er konstant, men det betyder ikke at indholdet er det. Fx a. *Jeg skulle have været nede på politistationen* (Bilag 2, nr. 7), eller b. *det har man forberedt sig på hele livet* (Bilag 2, nr. 4¹⁵), *a* er stedsudpegende og *b* er en abstrakt adverbial udpegning.

Her skal man se på den sammensætning det indgår i. Denne sammensætning kaldes et *syntagme*. Et *syntagme* er de sammensætningsmuligheder lekset kan indgå i. En syntagmatisk relation er fx c. *et rødt hus* eller d. *Jeg stoler på dig*. Den syntagmatiske relation er kombinationen af ord som danner en helhed. I *eksempel c* bestemmer den syntagmatiske relation at der skal et *-t* på *rød* hvis den skal indgå i denne sammensætning, hvorimod *to røde huse* kræver et andet bøjningsmorfem (*-e*) til adjektivet og tilsvarende et *-e* til substantivet. Eksempel d er en anden syntagmatisk relation, fordi det er en valenskonstruktion, der viser hvilke pladser der er bundne i sætningen. Vælger man verbet *at stole (på)*, forpligtes man af de grammatiske instrukser til at angive et middelbart objekt.

De grammatiske udskiftningsprøver som man anvender til at teste forskellige grammatiske sammenhænge, er baseret på det der henholdsvis kaldes *den paradigmatiske akse* og *den syntagmatisk akse*. Førstnævnte er udskiftning af leksemene på samme plads i sætningen. Sidstnævnte er at se på leksemernes kombinationsmuligheder (Hansen 2006: 11).

Alle ordklasser har deres paradigmatiske relationer, undtagen de få ordklasser der ikke kan bøjes (fx præpositionerne). Det er blandt mange andre disse relationer som danner det gevaldige system af regler, som er grammatikkens genstandsområde. Grammatikken skal på systematisk vis redegøre for bøjning, syntaktisk funktion og kombinatoriske muligheder (Hansen & Heltoft 2011: 24, 164). Et af specialets kerneeksempler er

¹⁵ Der er redigeret i udsagnet således at talesprogstrækkene er udeladt, da det ikke er det talesproglige i den forstand der er i fokus i dette speciale.

kommentere noget overfor kommentere på noget. Denne nedskrivning af objektet kan forklares grammatisk, men også pragmatisk. Samtidig er der konstruktioner hvor der mangler kerneelementer, men som alligevel tæller som en sproghandling. Hvordan dette hænger sammen skal dette speciales analyse gøre et forsøg på at forklare.

Det grammatiske system er beskrivelsen af sprogets udtryksmuligheder; ikke forstået som et rigidt fastlåst system, men som et system der er under konstant udvikling og som udvikles af sprogbrugerne. På den måde er sprogets udforskning et bagudrettet studium af sprogformer. De sproglige konstruktioner skal dannes og konsolideres inden det kan udforskes og dets syntaktiske DNA kan udredes. Grammatikken bygger ikke alene på det sproglige udtryk. Den bygger også på det sproglige indhold og hvordan sprogbrugeren ved hjælp af de forskellige konstruktionsmuligheder kan udtrykke forskellige intentioner, meninger eller ønsker. Dermed bevæger vi os over i en anden genre af grammatikken, nemlig det semantiske felt som arbejder med at beskrive sproglige konstruktioners indholdsmuligheder.

Hvad er semantik?

Semantikken kan siges på den ene side at være bindeleddet mellem grammatik og pragmatik, men har på den anden side også sin egen funktion i sproget. Frans Gregersen har beskrevet semantikken som *læren om betydning* (Kristiansen et al. 1996: 29). Det handler om hvordan grammatiske konstruktioner kan danne bestemte betydninger. I al sprogvidenskab er et ord en enhed med en betydning i sig selv – en såkaldt grundbetydning. Dette ord kan bøjes og sættes i forskellige grammatiske konstruktioner, og dermed kan ordets betydning variere ”*man siger at konteksten bestemmer ordets betydning* (Kristiansen et al. 1996: 30). Det betyder at konteksten bestemmer hvordan en ytring skal opfattes: *Tænk på hvor mange milliarder der spildes (...)* og *Tænk hvor mange milliarder der spildes (...)* er to udtryksmæssigt meget ens udtryk, men indholdsmæssigt er de meget forskellige. Det første indeholder en belærende tone med *tænk på* (det havde du måske glemt?, kære modtager), hvorimod *tænk* alene kan udpege overraskelse eller forargelse (hos afsender), nu uden det belærende element (overfor modtager).

Ifølge Ole Togeby er semantik forholdet mellem *udtryk* og *indhold* i komplekse sammenhænge der rækker ud over de grammatiske konstruktioner: ”*Semantikens genstand er imidlertid meningen, ikke blot sætningen, men altid hele teksten eller ytringen, dvs. semantikens genstand er hele tekstens tema*” (Togeby 1993: 149). Hermed kan semantikken opfattes som bindeleddet mellem en meddelelses grammatiske og pragmatiske felter. Men semantik er ikke blot et bindeled. Semantik handler om

relevansstruktur og udpegning af hvad der menes med det der siges/skrives. Her vil man igen kunne skele til visse af Grices maksimer som vil blive beskrevet senere. Selvom Togeby i første omgang beskriver semantik som et indholds-fænomen, er det også en del af udtryksniveauet hvilket gør at semantikken har det ene ben i den grammatiske lejr og det anden i den pragmatiske lejr, samtidig med at semantikken er sin egen disciplin. Udtryks-siden af semantikken handler iflg. Togeby om hvorvidt niveauerne skaber grundlaget for tolkning: *de fonetiske principper, tryk, konstruktioner, og interaktionsregler* (Togeby 1993: 150).

Togeby inddeler semantikkens indholdsside i fire niveauer: *indholdskomponenter, ordbetydninger, sætningsmeninger* og *teksttema*.

Togeby taler om et *kompositionalitetsprincip* for indholdssemantikken som han definerer på følgende måde:

*”Det er den fremherskende opfattelse i langt det meste af den moderne sprogvidenskab at der også for indholdssiden gælder et kompositionalitetsprincip [...] som indebærer at enhver enhed på udtryks-siden er komponeret af, og kan analyseres i umiddelbare bestanddele. Det udtrykkes meget klart i dette citat:
Kompositionalitetsprincippet kan i sin mest generelle form udtrykkes som følger:
Meningen med et udtryk er en funktion af meningen med dets dele og måden hvorpå de er syntaktisk kombineret.”* (Togeby 1993: 150)

Ovenstående kan ses som en metode til hvordan man skal finde frem til det semantiske lag i en grammatisk analyse. Det vil sige at en sætning indeholder et udtryk og et indhold, og indholdet aflæses ved hjælp semantikken i de grammatiske konstruktioner.

Fx

1. Bestemthed koder genkendelighed (konstrueres grammatisk ved bøjning et substantiv), men semantisk kan indholdet af sætningen kun være en kendt referent – tekstintern eller –ekstern.
2. Valens er verbers behov for bestemte roller for at sætningen kan realiseres
3. Transitivitet koder verbalklasse og dermed også sætningsmodus (Durst-Andersen & Herslund 1996: 95) hvilket jeg vil komme ind på senere.
4. Alt dette findes i grammatikkens semantiske lag fordi det handler om *kontekstafhængig betydning*.

Anskuet fra en lidt anden synsvinkel, dog med samme konklusion, har den norske sprogforsker Liev Inge Aa delt det semantiske begreb op i to da hun, på linje med de danske funktionalister, mener at semantikken har et ben i både det grammatiske såvel som det pragmatiske felt. Hun har udarbejdet en analyse af præpositionsbrug i nynorsk. Hun kommer frem til præpositionerne har forskellige betydninger afhængig af den kontekst de anvendes i (Aa 2013: 154). Hun argumenterer for at semantikken kan opdeles i to

funktionsgrupper: *grammatisk semantik* (G-semantik) og *situationssemantik* (S-semantik):

”Dette [S-semantikken] er semantikk som inkluderer kontekstuell informasjon, pragmatikk og verdskunnskap (eller bakgrunnskunnskap) [...] G-semantikken er den smale, abstrakte tydinga til eit ord reinska for kontekst og språkbrukarens verdskunnskap. Denne semantikken verkar direkte på den syntaktiske strukturen og bliver netopp derfor kalla grammatisk” (Aa 2013: 146-147)

Hun arbejder altså med to typer af semantik der er afgørende for analysen af præpositionernes brug og brugsmuligheder der ligger i den sproglige struktur og konstruktion. På den ene side indeholder semantikken ordets *grammatiske brug* – altså hvordan præpositionen kan optræde rent syntaktisk. På den anden side også hvordan denne syntaktiske binding kan ”bøjes” fordi *situationssemantikken* følger nogle lidt andre regler. Hun har undersøgt forskellige præpositioners anvendelsesmønstre, heriblandt *på*. Hendes pointer vil blive anvendt i den kommende analyse. På den måde leder semantikken sproget fra de grammatiske strukturer over i pragmatikkens brugsorienterede univers.

Hvad er pragmatik?

Pragmatik er ifølge de fleste opslagsværker læren om sprogbrugen i kommunikationssituationen (GDS, ordnet.dk m.fl.). I bogen *Dansk Sproglære* er pragmatik beskrevet – kort og præcist som: *”læren om sprog i brug, sprogbrug i situationer”* (Kristiansen et al. 1996: 364). Som tidligere beskrevet er en vigtig del af at tilhøre det funktionalistiske paradigme netop at undersøge sproget i sin kontekst og se hvordan kontekst og sprogbrug spiller sammen, og hvilken betydning dette har for de udtryk og indhold der opstår herigennem.

Pragmatik vil i dette speciale være anvendt i begrænset omfang og udelukkende set i forhold til dets grammatiske udgangspunkt. Det vil altså ikke omhandle den komplette kommunikationssituation, men blot trække på de dele der har betydning for indholdsanalysen, og altså trække på de foranstaltninger der gør sig gældende når et sprogligt udtryk formuleres. Det handler om det mennesket kan gøre med sproget, og hvordan verden omkring sproget har indflydelse på hvordan sproget konstrueres.

En stor del af pragmatikkens genstandsområde handler om samtaleanalyse. Samtaleanalyse handler om hvem der siger hvad, og hvordan. Hvordan skabes relationer mellem samtalepartnere? Hvilke diskurser der skabes, og hvordan disse diskurser opretholdes eller nedbrydes? (Kristiansen et al. 1996: 124ff) Det handler i det hele taget

meget om interaktion og interaktionsforløb – hele kommunikationssituationen herunder de sproglige mekanismer.

Det er de sproglige mekanismer der er fokus her, og derfor vil resten af det pragmatiske ikke blive uddybet yderligere. ”I pragmatikken studerer man ord og ytringer når de optræder i brug, altså hvad de betyder i en bestemt eller typisk situation” (Kristiansen et al. 1996: 123). Og det er netop således pragmatikken vil blive anvendt her. Det pragmatiske udgangspunkt handler altså om sproget i funktion. I dette speciale handler det om det de grammatiske konstruktioner både udtrykker (konstruktionens indhold) og indeholder (konstruktionens udtryk), fx *Skriv nu!* Det er et imperativisk udtryk bestående af et imperativbøjet verbum og et tidsadverbial som udgør konstruktionens udtryk. Konstruktionens indhold er en regulativ sproghandling der her beordrer nogen til at skrive. Netop dette samspil mellem konstruktionen og den funktion er den måde pragmatikken finder sin anvendelse i dette speciale. Peter Harder skriver i indledningen til *Dansk Funktionel Lingvistik – en helhedsforståelse af forholdet mellem sprogstruktur, sprogbrug og kognition* (2005):

”Det ligger i en tilgang hvor begrebet ’funktionel’ er det overordnede, at man altid må se det konceptuelle som led i en funktionel helhed: ikke blot spørge om hvad tankeunderlaget for en sproglig størrelse er, men også hvad dens opgave er.” (Harder 2005: 21)

Man er altså som sprogforsker nødt til at tage mere end blot systemet i betragtning for at opnå en mere nuanceret viden om sprogbrugen og dennes formål.

Sproghandlerne, der også er en stor del af den pragmatiske sprogvidenskab, vil blive anvendt her fordi samspillet mellem dem og sproglige konstruktioner er tæt forbundne, som vi skal se i analysen. For den funktionelle lingvistik handler sprogvidenskab om at man bør undersøge sproget i konteksten det er skabt i (Hansen & Heltoft 2011: 32), og dermed medtages den pragmatiske del af sproget som angivet ovenfor. Her betragtet fra et konstruktionsperspektiv.

I kapitlet *Sprogvidenskabelig indledning* i GDS beskriver Hansen & Heltoft forbindelsen mellem pragmatikken og grammatikken. For Hansen & Heltoft er grammatikken pragmatisk funderet hvilket vil sige at grammatikkens formål er at klargøre hvilket budskab afsender forsøger at formidle: ”dvs. den [grammatikken] ekspliciterer fundamentale pragmatiske distinktioner [...] og redegør for hvorledes sådanne basale kommunikative distinktioner kodes.” (Hansen & Heltoft 2011: 32). Dette betyder at man fra et funktionelt synspunkt mener at grammatik og pragmatik hænger

sammen. Der kan være mange måder at sige det samme på (dvs. mange udtryk til samme indhold), men også ens udtryk med forskelligt indhold, fx ordet *bakke* der har to substantiviske indhold (= plade til at bære ting på *eller* en stigning i landskabet) og et verbalt (at køre baglæns). Det er en selvfølge i den sproglige mangfoldighed. Det betyder at afsenders grammatiske struktur indkoder meddelelsens primære og sekundære informationer ved hjælp af syntaktiske og semantiske kombinationsmuligheder der skal markere for modtager hvordan han/hun skal tolke meddelelsen. Dermed kan man sige at, i en funktionalistisk optik, er semantik og pragmatik to sider af samme sag; pragmatikken er hele kommunikationssituationen, og semantikken er en af de faktorer der hjælper afsender og modtager med at forstå hinanden. Det betyder at alle de grammatiske kategorier også har en pragmatisk funktion i meddelelsen. Herfra ses tydeligt Harders fornyelse af *langue/parole*-dikotomien med det han kalder *det sproglige potentiales egenskaber* og *sprogbrugsbegivenheders potentiale*, som på side 12. Sproget skal beskrives ud fra hvordan det bruges til dagligt for at man i sprogsamfundet kan komme frem til fornyelsernes funktion. Der må nødvendigvis altid ske ændringer i et levende sprog, men man er nødt til først at kende systemet for at kunne se hvordan det virker. Derfor er vi, som Frans Gregersen siger, ”*i virkeligheden alle sammen en slags strukturalister*” (Gregersen 2006: 11) fordi *strukturen* danner grundlag for *sproget*, der danner grundlag for *konstruktionerne* der danner betydningerne (udtrykkets indhold). Som begreberne *kompositionalitet* og *generalisation* beskriver, dette vil der blive redegjort for senere, i udredningen af det funktionelle konstruktionsbegreb.

Sproghandlinger og sproget

”Mens syntaksen studerer den formelle opbygning og de formelle relationer mellem konkrete sproglige udtryk, og semantikken studerer de sproglige udtryk og deres betydning, er det pragmatikkens opgave at studere hvordan de sproglige udtryk anvendes af sprogbrugerne, og under hvilke betingelser sprogbrugeren vælger at bruge et udtryk frem for et andet”

(Henriksen 2001: 12-13)

Pragmatikken indeholder mange aspekter, men her vil der udelukkende blive fokuseret på sproghandlingerne og hvordan disse kan formes for at udtrykket danner den kode som viser at ytringen skal tælle som en sproghandling.

Sproghandlinger baserer sig på tre faktorer: *lokution*, *illokution* og *perlokusion*. Disse tre begreber handler alle om afsender og modtagers involvering i den handling der udtrykkes. *Lokution* handler om at udsige handlingen ”... *selve fremførelsen af de*

sproglige tegn uden hensyn til social funktion eller effekt” (Hansen & Heltoft 2011: 48). Det betyder måden det siges det på. *Illokution* handler om værdien i kommunikationssituationen ”*dens sociale værdi eller funktion i situationen*” (Ibid.). Fx er *Jeg skal nok blive færdig snart* et løfte om at ordne noget der ønskes ordnet, og jeget har hermed forpligtet sig på propositionen (=indholdet) *at blive færdig*. Hos sproghandlingsteoretikerne anvendes performativformlen som den engelske lingvist J. L. Austin har udtænkt: ”*jeg X hermed at ...*” (Henriksen 2001: 14) til at teste sproghandlingen. Perlokutionen er den tilsigtede eller ønskede effekt af de to første: *dens sociale virkning* (Ibid.).

Det betyder at jegets fysiske indsats handler om at udføre modtagers ønske og kan sættes på følgende ”formel”:

Grammatisk system (performativformel) + intention = sproghandling

Sproghandlingerne består naturligvis ikke kun af konstruktionsformler og deres effekt. Der findes også et sæt af normer omkring sproghandlinger og sproglig adfærd som er med til at danne de konstruktioner sproghandlingerne udtrykkes igennem; Grices maksimer som vil blive berørt i afsnittet *Den pragmatiske teori*.

Opsummering

Som det er blevet fremført i det foregående er sprog en foranderlig størrelse der vækker undren og debat i såvel faglige som ikkefaglige kredse. Sprogbrugerens holdninger til sproglige fornyelser, hvor de kommer fra, og hvordan de spredes, giver i fagligt regi anledning til udforskning af hvad disse fornyelser eller forandringer bygger på. I den funktionelle fagvidenskab er det netop det anvendte sprog og dets fornyelser, der kan danne grundlag for udforskning af *udtryk* og *indhold* - som måske skaber regrammeringer af systemet eller blot giver anledning til nye forståelser af systemet i funktion. Specielt sproget i de nye medier giver anledning til megen forskning. Den funktionelle lingvists opgave er at beskrive disse konstruktioner, hvad de består af, hvad de betyder, og hvilken funktion de udfylder. De *på*-konstruktioner som er valgt til dette speciale er valgt netop fordi de har vakt undring hos mange, og derfor skal det nu undersøges hvad konstruktionerne består af både på udtryks- og indholdssiden.

Metode og teoretisk grundlag

Undersøgelsens formål og metode

Formålet med dette speciale er at undersøge konstruktionsmønstre med præpositionen *på*. Dette afsnit skal anskueliggøre hvordan en funktionel analyse kan give resultater til beskrivelse af konstruktionsmønstrenes *udtryk* og *indhold* og dermed finde frem til konstruktionernes funktion. For at forklare hvorfor denne skelnen er nødvendig, vil jeg citere Peter Harder:

”[C]ontent elements become linguistic by being associated with expression, and expression elements by being associated with content” (Harder 1996, 200)

Udtrykkets indhold ville ikke være af lingvistisk interesse hvis ikke samme indhold kunne udtrykkets på mange forskellige måder, og altså at udtrykket er afhængigt af et indhold for at kunne give mening. Sprogets betydning og mening¹⁶ kan ikke skilles ad, og derfor må sproglig forskning nødvendigvis tage højde for begge niveauer.

Undersøgelsen vil, som beskrevet ovenfor, bestå i at forsøge at bestemme *på*-konstruktionernes funktion i sproget, og hvad det betyder for indholdet/betydningen. Er det en markeringsstrategi iscenesat af afsender, eller ”bare” en anden måde at sige det samme på, altså skabe et nyt udtryk til samme indhold? Det empiriske materiale er indsamlet fra tv- og radioprogrammer, internetsider, Facebook og talesprogsdatabasen BySoc. Dette giver et grundlag for et bredt analysemateriale med mange forskelligartede konstruktioner til analysen, men også et indblik i konstruktionens brede anvendelsesmuligheder.

Hermeneutik og introspektion

Specialet er udarbejdet efter den hermeneutiske metode fordi studier i sprogbrug handler om tolkning (Kjørup 2008: 63). Ikke hermeneutisk i den sandhedssøgende, filosofiske forstand, men mere på den tekstnære tolkningsbasis som er grammatikkens genstand. Tolkningsvidenskab er en oldgammel tradition som er blevet udført på et hav af måder, og man kan argumentere for at der, så længe der har eksisteret menneskeligt sprog, har været brug for tolkningskundskaben for at skabe forståelse mellem mennesker (Kjørup 2008: 69). Fortolkning kan beskrives som den proces at opnå erkendelse efter at have

¹⁶ Se afsnittet *Den pragmatiske side af funktionalismen*, s. 13

udfærdiget undersøgelser der har bragt lys over det emne der undersøges (Kjørup 2008: 64).

Det at arbejde med et materiale som – ikke nødvendigvis – skal måles og vejes, men blot forstås og danne baggrund for de nye forforståelser erkendelsesprocessen sætter i gang, kan beskrives i den videnskabsteoretiske litteratur som den hermeneutiske cirkel eller spiral; cirkelbevægelsen fra del til helhed i en uendelighed (Kjørup 2008: 67). For den tyske filosof Schleiermacher var forståelsen bygget op af det sproglige element på den ene side, og det tankemæssige på den anden side (Kjørup 2008: 70). Her kan man argumentere for at det for funktionalismen ligner den sprogvidenskabens opdeling af *udtryk* og *indhold*. Der altså i det sproglige udtryk og det tankemæssige indhold at ligger forståelsen af sprog i det funktionalistiske paradigme ligger.

Teksttolkningsprocedurer der udarbejdes i funktionalismens videnskabelige paradigme bygger sine tolkninger på det grammatiske felt, men også på det pragmatiske felt. Sprogvidenskab har over tid bevæget sig væk fra det strukturalistiske udgangspunkt, som beskrevet i afsnittet *DFL og strukturalismen*. Det betyder at en funktionalist arbejder med sproget som et materiale hvorfra han drager konklusioner ud fra hvad han finder i empirien. Man kan i dette paradigme gå to veje: enten den *statistiske* eller den *introspektive*. Mange sproglige undersøgelser handler om at kunne sætte sine resultater på formler og udarbejde statistik for at kunne finde signifikante observationer. Spørgeskemaer og diverse tests til beregning af frekvens er tidens videnskabelige trend. Der findes også grammatiske undersøgelser som ikke har til formål at vise signifikans, men i stedet for har til formål at beskrive det sprog der er og udføre test af dets funktion. Denne tilgang kaldes *introspektion*. I udgangspunktet handler introspektion om selviagttagelse af det der forgår i egen bevidsthed (Fink et al. 2001: 269). Introspektion er blevet til en metode som anvendes i den psykologiske videnskab og i fænomenologien, hvor man mener at erkendelse af det subjektive kun kan forekomme ved hjælp af den introspektive metode (Ibid.). Sproget er på den ene side subjektivt da den enkelte sprogbruger anvender sproget til at give udtryk for hvordan denne ser verdenen. På den anden side er det også et redskab til at beskrive verdenen på et mere generelt niveau. I GDS skelnes der mellem et *kommunikativt jeg* og et *subjektivt jeg* (Hansen & Heltoft 2011: 57).

Introspektiv metode og de hjelmslevske udskiftningsmetoder

Den overordnede metodiske tilgang i dette speciale er en art *introspektion*. I det funktionalistiske videnskabsparadigme er metoden meget udbredt og bygger på en

rationalistisk tilgang til beskrivelser af sproglige fænomener (Jensen 2005: 86). En del af den introspektive metode går ud på at sammenligne sproglige udtryk og på denne måde iagttage hvilke forandringer forskellene medfører funktionelt og semantisk. Her er Hjelmslevs omdannelsesmetoder meget anvendte, og særligt *kommutationsmetoden* er meget anerkendt af de forskere der anvender den introspektive metode (Jensen 2005: 87). Introspektion er en måde at undersøge sprog på uden at skulle lave en korpusundersøgelse, om end enhver undersøgelse må bygge på frekvente forekomster. Således bygger dette speciale ikke på en korpusbaseret undersøgelse udarbejdet til formålet, men indsamlet empiri gennem forskellige medier for at opspore frekvente anvendelsesmønstre for diverse *på*-konstruktioner.

Kommutationsprøven

For at kunne analysere indholds niveauet af de udvalgte *på*-konstruktioner vil jeg anvende *kommutationsprøven*. Denne prøve undersøger både udsagnets udtryks- og indholds niveau. Torben Juel Jensen har konkretiseret kommutation som en måde at definere hvad tegnet¹⁷ udtrykker og indeholder:

”På tegnniveauet kan metoden således bruges til at afgøre, om to sproglige udtryk eller to betydninger udgør to forskellige tegn eller blot er henholdsvis udtryks- og indholdsvarianter af samme tegn” (Jensen 2005: 87)

Kommutationsprøven er en metode som kan anvendes på den paradigmatiske akse (bøjningsendelsesaksen) og den syntagmatiske akse (ledstillingsaksen). Den paradigmatiske akse er den vertikale akse hvor enkelt ord- eller bøjningsmorfemudskiftning finder sted: Mælk (-en)/hus (-et) eller skriver/skrev. I sætningens paradigmatiske akse ændres kun ét felt i sætningsskemaet ad gangen, nemlig det felt som indeholder det leksem der forandrer sig i forhold til tempus, bestemthed osv. Kommutation bruges også til at undersøge den syntagmatiske akse: *Du skal ikke tage toget/Du skal da ikke tage toget/ Du skal sgu da ikke tage toget*. Her påvises ændring i modalitet (Jensen 2005: 88).

Den hjelmslevske metode *substitution* vil også komme i anvendelse. *Substitutionsmetoden* går ud på at udskifte sekvenser med ord for at finde frem til det der udgør *et led* (Becker-Christensen 2012: 47). Fx ”*Vi skal nok have en lille smule metatænkning på*” (Bilag 3, nr. 5). Her kan *en lille smule metatænkning* udskiftes med *kasketter*, og dermed bliver det tydeligt at *på*et hører til verbet *have* og ikke til nominalet

¹⁷ Tegn forstås her som en sproglig entitet fx ord eller sammensætning (hus/ det røde hus), og ikke en enkelt del fx bogstav eller punktum.

en lille smule metatænkning. Substitutionsprøven er således en metode der kun kan beskrive sætningers udtryksniveau. Når man udskifter et helt led med et leksem, må indholdet nødvendigvis ændre sig hvilket her er uden betydning, da det er udtrykket man afprøver. Afgørende er det dog at det materiale man erstatter med er det samme. I GDS beskrives substitution som ”*en sammenligning af konstruktioner med henblik på at indkredse hvad der er strukturelle ligheder imellem dem og hvad der er materialeforskelle*” (Hansen & Heltoft 2011: 96). Ifølge Hansen & Heltoft kan denne prøve ikke stå alene, men kan suppleres med en *permutationsprøve* der også er en udtryksprøve. Med denne prøve ombyttes bidder af sætningen, og dermed finder man ud af hvad der hører sammen, og dermed hvilke led sætningen består af (Hansen & Heltoft 2011: 98). Hvis indholdet ændres ved ændring af udtrykket, kan leddene hverken substitueres eller permuteres, og derfor kan begge prøver kun betragtes som udtryksprøver der afslører sætningens strukturelle sammenhæng. Disse to prøver vil i dette projekt hjælpe til en forståelse af pårnes udtryk og strukturelle status.

Funktionalismens metode – en opsamling

Analysen er inddelt i flere lag som alle hænger sammen i en funktionel optik. *Det syntaktiske niveau* vil blive undersøgt gennem undersøgelse af hvordan de fundne eksempler rent strukturelt er opbygget: hvilke ordklasser er anvendt, hvilke led konstruktionen indeholder, og hvordan hænger leddene sammen. Altså vil sætningen på grammatisk niveau blive undersøgt for både syntagmatisk og paradigmatiske sammenhæng. *Det semantiske niveau* vil blive undersøgt som sammensætningen af de entiteter konstruktionen indeholder: hvilke dele sætningen består af, og hvilken betydning det har for konstruktionens mening. *Det pragmatiske niveau* er modsat de to første niveauer undersøgelsen af det indholdsmæssige i sproget og, handler altså om sprogbrugen i konteksten. Her vil jeg se nærmere på udtrykkets indhold. *Syntaks* er det udtryksmæssige aspekt af en funktionel sproganalyse, hvorimod *semantikken* er det indholdsmæssige aspekt, der leder over i det pragmatiske, som tidligere redegjort for. Pragmatikkens indtog i lingvistikken har givet grammatikkens genstandsområde mere bredde og mulighed for at undersøge den aktuelle sprogbrug på indholds niveau. Det kan være svært at argumentere for en særlig brug af et sprogligt fænomen hvis ikke indholdet/meningen følger med. Det pragmatiske aspekt indeholder også betragtninger om hele kommunikationssituationen. Der vil i denne fremstilling ikke blive anvendt kommunikationsmodeller som ellers er pragmatikkens felt. Derimod vil pragmatikken

blive inddraget som et handlingsaspekt hvor det er relevant. Det den funktionelle lingvist blandt andet efter, er:

”[e]n underliggende lovmæssighed i den lagdelte struktur er at repræsentationelle, konceptuelle elementer, specielt situationstyper forstået som relationen mellem verbalhandlingen og de involverede argumenter, ligger 'inderst', og 'yderst' kommer så interpersonelle, interaktive elementer, såsom illokutionstyper og modale størrelser.”
(Harder 2006: 21)

Dette miks af grammatisk og pragmatisk teori skal munde ud i en holistisk funktionel analyse af de omtalte *på*-konstruktioner.

Analyseopbygning

Analysen vil udover både at være en udtryks- og en indholdsanalyse også blive inddelt i emner. Først vil analyseeksemplerne blive inddelt i de grammatiske grupper; valensbundne eller frie led. Herefter vil de frie led blive inddelt efter hvilken ordklasse de lægger sig til. Således bliver konstruktionerne opdelt i overgrupper som kan analyseres efter deres udtryk og herefter undersøges på indholdsniveauet.

Alle eksemplerne er en præpositionalkonstruktion, og disse skal opdeles i de relevante undergrupper. Jeg vil først beskrive de overgrupper som jeg har fundet frem til i analysematerialet *præpositionalkonstruktioner og middelbart objekt* i afsnittet *Empiri*.

Præpositioner er en lille lukket gruppe af ubøjelige ord der i eksempelvis *Retskrivningsordbogen* (2012) markeres med klassifikationen *præp.* hvilket naturligvis markerer at opslagsordet er en præposition, men mange præpositioner er også klassificeret som *adv.* altså som adverbium, fx *på* (Jervelund et al. 2012:611). Forskellen på om det lille ord bruges præpositionelt eller adverbialt kan afklares ved at se om det har styrelse tilknyttet, og hvis dette er tilfældet, er der tale om præpositionel brug (Becker-Christensen & Widell 1995: 122). I GDS kaldes denne forbindelse et præpositionalkatagme (Hansen & Heltoft 2011: 103). En præposition er et ord som angiver forskellige forhold hvor den er placeret, gerne i tid og/eller rum. I *Den Store Danske Online* står der blandt andet: “[D]e viser noget om, hvordan mennesker organiserer deres rumopfattelse og tænker i rumlige billeder, som integrerer geometriske og funktionelle forhold”¹⁸. Dette er den mest anvendte beskrivelse af præpositionernes funktion. Hvad angår *på* er det samme udgangspunkt. Eksempler som *på den måde, på*

¹⁸ www.denstoredanske.dk

mandag og andre har jo ikke noget med et sted at gøre, men kan betragtes som et abstrakt udgangspunkt. *På* er det 7. mest anvendte ord ifølge sproget.dk¹⁹. Denne frekvens viser sig tydeligt når man slår *på* op i den online ordbog ordnet.dk. Hvad kan det bruges til? Hvad betyder det, og hvilke grammatiske regler binder der sig til det lille ord?

Det følgende skal illustrere nogle af de grammatiske systemer der ligger bag brugen af *på*, enten som *præposition* eller som *adverbium*.

På

På er inddelt i to ordklasser *præposition*²⁰ og *adverbium*²¹. Præpositionsgruppen indeholder 13 underinddelinger som alle har et eller to underpunkter. Den adverbielle gruppe har ”kun” 6 undergrupper. Dertil kommer alle de leksikaliserede *på*-konstruktioner man også kan slå op i netordbogen. Præpositionernes rolle i sproget er ifølge *699 varme termer* (1996) ”[...] småord der angiver relationer i tid og rum mellem genstande og fænomener [...]. De står ofte foran et substantiv eller en nominal underordningsforbindelse i en såkaldt præpositionsforbindelse” (Cramer et al. 1996: 123). Adverbierne er en gruppe af leksemer som ikke klart hører hjemme i de andre ordklasser, da deres funktion er af forskellig art og nogen kan bøjes, mens andre ikke kan. Ordklassen er derfor ikke, som eksempelvis substantiver, en klart defineret gruppe med en ensrettet funktion. Samme adverbium kan have forskellige anvendelsesmuligheder og dertil også forskellige betydninger²². I *699 varme termer* beskrives ordklassen som ”uensartet ordklasse som vanskeligt kan defineres entydigt” (Cramer et al. 1996: 10).

På er som tidligere nævnt født som præposition med bestemte funktioner knyttet hertil ”i fysisk kontakt med overfladen eller den øverste, støttende del af [...] placeret et bestemt sted, i et bestemt rum eller i en bestemt institution [...] bruges ved angivelse af tidspunkt hvor noget sker [både omtrentligt og mere præcist, red.]”²³. *På* har altså overvejende en udpegende funktion af faktiske sted- og tidsfunktion der peger på eksisterende konkreter og i mindre grad på en abstraktion. Men *på* er også angivet som adverbium altså i gruppen af ord med mange forskellige funktioner, mere specifikt som tids- og stedsadverbium. Adverbiet *på* kan også pege på noget mindre håndfast end sted og tid: *han knokler mere på for at komme frem* (Bilag 2, nr. 11). Heri finder vi *på* som et mere abstrakt adverbium der ikke udpeger sted, men i stedet hører sammen med

¹⁹ www.sproget.dk - de mest almindelige ord

²⁰ www.ordnet.dk - på som adverbium

²¹ www.ordnet.dk - på som præposition

²² www.sproget.dk - adverbier

²³ www.ordnet.dk - på som præposition

verballedet. Dette vil blive uddybet senere; først skal to grundlæggende grammatiske begreber klarlægges: *led* og *materiale*.

Led og materiale

Led og *materiale* er en meget vigtig distinktion når man skal udføre nærsproglige analyser. Meget kort fortalt er *materialet leddets* indhold. Altså er *på* materialet, og leddet er den funktion som *på* udfylder i sætningen, således enten *præposition* eller *adverbium* alt efter konstruktion den optræder i. Derfor er det vigtigt løbende eksplicit at forholde sig til analyseniveauet, både for sig selv og for læseren. Sagt med Hansen & Heltoft:

”Sekvensen kan således beskrives ud fra det MATERIALE, her ordklassemateriale, den indeholder. Men sekvensen er samtidig selv én sammensat enhed med rækkefølge, et syntagma. Det kan igen optræde som en enhed i andre helheder, fx som SÆTNINGSLED i sætninger” (Hansen & Heltoft, 2011: 269)

Denne betragtning er særlig vigtig for ord der kan optræde uforandret (fx præpositioner og visse adverbier) i mere end én ordklasse, som eksempelvis *på* der i sit udtryk er uforanderlig, men på betydningsniveau skaber ravage ved en forkert klassifikation. Dette kan eksempelvis skabe forkerte tryk i talesproget, og på den måde skabe meningsforstyrrelser for modtageren af meddelelsen.

Forskellen på *led* og *materiale* bliver meget tydelig når man ser på lidt større bidder som eksempelvis objekt eller subjekt. Dette kan gøres tydeligt med en substitutionsprøve: Hun skriver *speciale* / Hun skriver *et morsomt festskrift* de kursiverede bidder (*led*) er objekter, *materialet* er henholdsvis substantiv og nominal. Valenskravene for dette verbum foreskriver at det skal være et levende væsen der udfører denne aktivitet. Derfor vil det være agrammatisk at skrive: **bussen* skriver *speciale* – bus kan jf. skrives valenskrav ikke udgøre et subjekt i denne konstruktion. Man kan dog sagtens skrive *”hele bussen* skriver *speciale”* da det er underforstået at bussen er fyldt med mennesker. Det kan, udover at gøre os klogere på materialer og deres status som led, også fortælle os at valensreglerne kan ”bøjes” hvis materialet udgør en metafor.

Pås funktion og ordklasse

På er, som beskrevet tidligere, en præposition, men har som de fleste andre præpositioner en adverbial tvilling. Det adverbialle *på* er det *på* som bruges ved udfyldt objekt dvs. hvor styrelsespladsen er tom: *Der har været stress på* (Bilag 3, nr. 9). (Becker-Christensen 2012: 225). Det betyder at man kan skelne mellem *på* som præposition og *på* som adverbium ved blandt andet at se på hvilken konstruktion *på* optræder i.

Præpositioner er altså kendetegnet ved at styrelsen skal være udfyldt, hvorimod det adverbielle *på* optræder uden udfyldning af styrelse.

Sætningens objekter i sætningsskemaet

Et sætningsobjekt kan optræde på mange måder. Her vil jeg kort opridse de forskellige objekttyper, beskrive deres plads i sætningsskemaet og se nærmere på forskellen mellem direkte objekt og middelbart objekt. Jeg vil benytte sætningsskemaet fra GDS som er en revideret udgave af Paul Diderichsens oprindelige skema (Hansen & Heltoft 2011: 312). Som det kan ses nedenfor, indeholder Hansen & Heltofts skema flere pladser og er derfor også mere determinerende i forhold til leddenes placering. Dette er en stor hjælp i forhold til at beskrive forskellene på de forskellige sætningsled og deres pladser fordi de hos Diderichsen alle ville ende i enten *S*- eller *A*-felterne (Diderichsen 1946: 32). Pladser indeholder simple led og felter indeholder komplekse led (Hansen og Heltoft 2011: 1580).

Nedenstående sætningsskema tjener den funktion at vise pladser og felter i et dansk sætningsskema. Det er fundet i GDS som bruger det som en model for hvilke felter og pladser en sætning udgør (Hansen & Heltoft 2011: 319²⁴). Det skal bemærkes at dette skema er udvalgt fordi det viser hvilke pladser felterne indeholder. Skemaets formål her er alene at vise maksimaludfyldningsmulighederne for en dansk sætning og hvor de forskellige pladser er hvis de udfyldes. Ikke alle felter kan udfyldes samtidig. Fx kan der ikke være direkte og middebart objekt i samme sætning **jeg har skrevet bogen på bogen*. Såfremt begge *bogen* henviser til samme referent, er dette ikke en gyldig sætning. Alt afhængig af om det er en helsætning eller en ledsætning, ser rækkefølgen i kernefeltet anderledes ud. Som det også bemærkes i GDS (Ibid.):

Konjunktionsfelt	Kernefelt										Lokaliseringsfelt
K	S	SA	V (f)	NEG	V (i)	IO	DO	MA	P	MV	FA

Termoversigt:

K	=	Konjunktion	V (i)	=	Infinit verbum	P	=	Prædikativ
S	=	Subjekt	IO	=	Indirekte objekt	MV	=	Middebart valensled
SA	=	Sætningsadverbial	DO	=	Direkte objekt	FA	=	Frit adverbial
V (f)	=	Finit verbum	MA	=	Mådesadverbial	NE	=	Nægtelse ²⁵

Sætningsobjekterne har i dette helsætningsskema tre pladser: IO, DO og MV. MV-pladsen kan også indeholde andet end præpositionalobjekter, men de middelbare objekter

²⁴ Der findes i GDS flere sætningsskemaer alt afhængig af hvilken sætningsmodus der beskrives. Jeg har udvalgt dette, da jeg mener det er det mest neutrale og almen anvendelig til formålet i denne fremstilling.

²⁵ Nægtelsen er min tilføjelse til Hansen og Heltofts skema

placeres altså til sidst i kernefeltet, umiddelbart før det frie adverbial, modsat ikke-nedskrevne objekter der lægger sig tæt på sætningens verbum eller verbal.

Præpositionsfraser

I *Dansk syntaks* findes et begreb der hedder *præpositionalfraser*. Det er betegnelsen for en uselvstændig enhed der indledes med en præposition i sætningens MV- eller FA-felt, som vist i skemaet ovenfor. Præpositionsfraser består af kerneledet, en præposition og en styrelse, fx ”at være *på spanden*” (Becker-Christensen 2012: 224). Disse led er eksempelvis *adled*, *middelbare objekter* og *specifikatorled* (Hansen & Heltoft 2011: 93; 289; 935).

En præpositionsfrase er opbygget af et kerneled og en styrelse. Styrelsen kan bestå af en nominalfrase (fx ”så kan du jo øve dig *på det rigtige sprog*” (Bilag 2, nr. 2)), en ledsætning (fx ”... håbe på *at det nok går alligevel*” (Bilag 1, nr. 1)) og en *at-infinitiv* med *eksplikاتفunktion* (fx ”Han gik vel derop for at prøve *på at finde sig selv*” (Bilag 2, nr. 3)).

Den grammatiske teori

Rektion – et overordnet styringsprincip

Sproget består af kategorier der kan kombineres på et væld af måder. Stammer og endelser indgår i et sprogligt hierarki der bestemmer hvordan *led* og *materiale* kan og skal kombineres for at kunne skabe et meningsfuldt udtryk. Dette kaldes for *rektion* og beskrives meget præcist i GDS som: ”*Rektion er en relation der har retning*” (Hansen & Heltoft 2011: 82). Rektion består helt grundlæggende af to elementer: *regenten* og *styrelsen* (Hansen & Heltoft 2011: 81). Erik Hansen har i *Dæmonernes Port* skrevet følgende om rektion: ”[...] *det er den størrelse som har ”mest indhold” der styrer den størrelse som har ”mindst indhold”*” (Hansen 2006: 43). Det vil sige at ét sætningselement har ”magten” til enten at muliggøre, kræve eller afvise tilstedeværelsen af andre elementer i sætningen. Rektion findes i to variationer: *den kategoriale rektion* og *den leksikalske rektion* (Hansen & Heltoft 2011: 84). Den kategoriale rektion styrer *dependens* eller *interdependens*²⁶ mellem syntaktiske kategorier, hvilket vil sige det

²⁶ *Dependens* handler om det forhold at det styrende element enten *muliggør* (svag dependens) eller *kræver* (stærk dependens) en styrelse. *Interdependens* handler om at det styrende element kræver styrelsen, men at styrelsen forudsætter regenten (Hansen & Heltoft 2011: 83)

handler om generel konstruktion. Dette konstruktionsprincip vil blive anvendt i analysen af de konstruktioner hvor verber ikke udgør det styrende element.

Den leksikalske rektion styrer *dependens* eller *interdependens* mellem ”*et regens der er en ordstamme, og en styrelse (der kan være af forskellige typer)*” (Hansen & Heltoft 2011:84). Valens er leksikale rektion, og konstruktion er kategoriale rektion.

Dependens – et underordnet styringsprincip

Katatakse og *hypotakse* er to overordnede grammatiske forbindelser. *Katatakse* er en samordningsforbindelse som også kan benævnes *interdependens*. Det er sætningens kerneled, forbindelsen mellem subjekt og verbum som danner en helhed. Denne helhed hedder et *katatagme*²⁷ jf. §32.1 i GDS (Hansen & Heltoft 2011: 93). Det vil sige at to dele (Ulrik, kysse) danner katatagmet *Ulrik kysser*.

Hypotakse er en underordningsforbindelse, også kaldet *envejsdependens*. Dette er en del der tilføjes sætningens kerneled, og dermed skaber en ny helhed bestående af kerne- og adled (Hansen 2006: 69). Denne del kaldes et *hypotagme* (Hansen & Heltoft 2011: 93), fx *på mig*. Dette er en underordningsforbindelse der ikke er gyldig uden den kerne det er objekt til. I GDS beskriver Hansen & Heltoft det middelbare objekt som et præpositionalkatatagme hvor præposition og styrelse forudsætter hinanden, fx *Ulrik kysser på mig*. Hypotagmet er således en del af et katatagme som enten forudsætter eller muliggør objekt alt efter verbets valensforhold (Hansen & Heltoft 2011: 289). Det betyder at det i denne sammenhæng er verbet der styrer konstruktionens udtryk; om det tager et objekt, og i så fald hvilket form for objekt der kan tilknyttes.

Konstruktion og valens

Konstruktion og valens er to begreber der indeholder mange lighedspunkter da begge er måder de sproglige byggeklodser kan stykkes sammen på. Valens er et konstruktionsprincip og hører sådan set ind under konstruktionsparaplyen, men er alligevel sin egen da særlige regler gør sig gældende her. I GDS gør Hansen & Heltoft meget ud af at adskille de to begreber, selvom de naturligvis anerkender sammenhængen (Hansen & Heltoft 2011: 84). Begge begreber er vigtige i denne fremstilling fordi empirien både indeholder valensbundne led, *de middelbare objekter*, og frie konstruktionstyper, fx *specifikatorled* eller *middelbare valensled* der ikke hører ind under

²⁷ Diderichsen kalder *katatagme* for *neksus*

de syntaktiske lovmæssigheder for valensled og derfor er bygget op efter et andet konstruktionsprincip.

Konstruktion

Ifølge Hansen & Heltoft er konstruktion et overbegreb for al sætningsdannelse, både hvad angår valensled, faste udtryk og andre eksempler. Konstruktioner er konstrueret med en betydning, og denne skal man finde ved hjælp af en nærsproglig analyse hvor man ser på konstruktionen i sin sammenhæng med andre konstruktioner (Hansen & Heltoft 2011: 85); altså udforske de byggeklodser konstruktionen består af. Dette giver et meget vidt og måske vagt konstruktionsbegreb, hvilket Peter Juul Nielsen har redegjort for gennem en analyse af konstruktionsbegrebet i funktion hvor han kommer frem til nogle mere konkrete kriterier for begrebet *konstruktion*. Han opsummerer hvad han mener begrebet *konstruktion* indeholder:

”En konstruktion er resultatet af en kompositionel strukturgenerende proces, og det konstruktionelle produkt har alene sine semantiske egenskaber og dermed sit kommunikative potentiale ved at det udstiller processens valg, altså de leksikalske og grammatiske komponenter som er kædet sammen i den konstruktionelle proces.” (Nielsen 2005: 208)

På linje med Hansen & Heltoft siger Nielsen at *konstruktion* handler om hvordan sproget bindes sammen, og hvordan dette skaber mening inden for et givent sprogsystem. Nielsens mål er at få begrebsliggjort hvad et konstruktionsbegreb indeholder i det funktionalistiske videnskabsparadigme. Samtidig stemmer det også overens med hvad Ole Togeby beskriver som et konstruktionsprincip²⁸. Konstruktionen skabes fordi den bruges til at udtrykke noget bestemt. Nogle konstruktioner er helt uproblematisk og fast leksikaliserede, dem tænker sprogbrugeren ikke over, de dannes helt automatisk, og hvis noget fra konstruktionen er udeladt, fremstår sætningen ufærdig, fx *CMS er en måde at designe hjemmesider**, *måde* mangler her sit *på*. Sætningen kan formuleres på mange måder, men skrives *måde* skal *på* også være der – dette er en fast leksikaliseret konstruktion²⁹ og et godt eksempel på Nielsens *generalisation* og *kompositionalitet*.

I konstruktionsbegrebet ligger den måde vi opfatter konstruktionen på i indholdet. Hvilket indhold former dette udtryk og hvad kan vi sammenligne det med som vi kender? Jf. begreberne *kompositionalitet* og *generalisation*. Det er en grundantagelse i dette speciale at:

²⁸ Se side 18

²⁹ ifølge ordnet.dk er *måde* et ord der indgår i en fast konstruktion. www.ordnet.dk - *måde*

”Det er i sidste ende behovet for en ytring med en bestemt effekt i interaktionen der bestemmer forløbet af den generative proces. Generativiteten er således indholdsstyret og indholds bærende [...]” (Nielsen 2005: 207)

Ovenstående citat mener jeg skal tolkes således at konstruktionen skabes med henblik på hvad den skal bruges til at beskrive, som ovenstående analyse har skullet vise; hvor der er stor forskel på betydning ved udskiftning af præposition. Dog er det ikke alle konstruktioner der indebærer samme tydelige forskel. *Generalisation* handler altså om hvordan systemets konstruktioner er genkendelige eller konstruktionsmønstrene er genkendelige for sprogbrugerne og dermed let forståelige og anvendelige til at skabe den ønskede betydning (Nielsen 2005: 207). *Kompositionalitet* handler derimod om hvordan de sproglige byggesten kan sammensættes og i denne sammensætning danne en betydning som er et produkt af delene og deres kombination (Nielsen 2005: 205). Begrebet *konstruktion* indebærer ud over *generalisation* og *kompositionalitet*, iflg. Nielsen, også *indholdsstyret generativitet*. *Indholdsstyret generativitet* er et funktionelt begreb fordi det dækker over strukturelt bestemte valgmuligheder der styrer betydningen af det ytrede (Nielsen 2005: 207). Netop denne kombination af *betydning* og *mening* i analysen er typisk hos danske funktionelle lingvister. Dette kan ifølge Nielsen betragtes fra to vinkler: *bottom up* hvor både *betydning* og *mening* dannes løbende, og hvor den valgte struktur skaber grundlag for den næste, eller *top-down* hvor det er *meningen* der danner de valgmuligheder sproget stiller til rådighed (Nielsen 2005: 208).

Ovenstående redegørelse for begrebet *konstruktion* angiver den definition der vil blive anvendt i dette speciale: En konstruktion er en syntaktisk kombinatorik hvor måden konstruktionen er skuet sammen på, skaber rammerne for hvordan udtrykket kan tolkes, og hvor buskabet sætter rammerne for hvordan konstruktionen kan opbygges, jf. det funktionalistiske konstruktionsbegreb som Nielsen har beskrevet.

Konstruktioner med præposition

Sproget er et meget mangfoldigt værktøj og indeholder mange forskellige måder at udtrykke sig på. Dette gælder også præpositioner og deres anvendelser i de konstruktioner de kan optræde i. Som beskrevet ovenfor er der konstruktioner der binder præposition og styrelse til verbet. Men der er også konstruktioner som ikke har verbet som kerneled. En klassifikation af de fundne analyseeksempler skal vise os hvilket materiale analysen indeholder.

Transitivitet

Ifølge Durst-Andersen og Herslund (herefter DA&H) er transitivitet den grammatiske funktion som beskriver om anvendelsen af et verbum kan beskrives som en *tilstand*, en *aktivitet* eller en *handling* (Durst-Andersen & Herslund 1996: 66) – en opdeling man også finder hos Diderichsen (Diderichsen 1946: 60). På dansk er verbets betydning i sig selv så vag, at det er konstruktionen der endeligt definerer verbets endelige betydning (Durst-Andersen & Herslund 1996: 71). En sætning der konstrueres med direkte objekt, kaldes *transitiv*:

Subjekt+verbum+DO: Jeg skriver speciale

Objekt+verbum: Specialet skrives/ specialet bliver skrevet

Modsætningen hertil er de *intransitive konstruktioner*. Den intransitive konstruktion har to udtryk:

Subjekt+verbum+Ø: Jeg skriver (ingen udfyldning af objektet)

Subjekt+verbum+MO: Jeg skriver på specialet (objekt forbundet med præposition)

Intransitive konstruktioner kan dermed kun tage objekt hvis det kombineres med en præposition (Hansen & Heltoft 2011: 1267-8). Denne objektsnedskrivning kaldes også for en detransivering (Hansen & Heltoft 2011: 1335). Begrebet dækker over at et objekt føjes til med præposition og dermed nedskrives i forhold til 1.-gradsforbindelsen som er objektsforbindelse uden præposition: det direkte objekt³⁰. ”*Positivled (XI §1) har højere rang end antiled (dvs. umiddelbare led er over middelbare led)*” (Hansen & Heltoft 2011: 123). Nedskrivning fra positivled til antiled er en 2.-gradsnedskrivning ifølge GDS (Ibid.). Det direkte objekt er i opposition til sit modled, det middelbare objekt (Hansen & Heltoft 2011: 1269). I GDS beskrives denne alternation af objektet som et udtryk for at verbet går fra at kunne beskrive handling til kun at kunne betegne aktiviteter (Hansen & Heltoft 2011: 1334).

Denne form for alternation er også blevet beskrevet af DA&H i artiklen: *The Syntax of Danish Verbs Lexical and Syntactic Transitivity* (1996). De beskriver hvordan verber kan inddeles i grupper, altså hvordan de klassificeres efter hvilken situation de beskriver. DA&H opererer med tre verbalgrupper: *Handlingsverber* (transitive) og *aktivitets-* og

³⁰ Også kaldet et positivled i GDS (Hansen & Heltoft 2011: 1183)

tilstandsverber (intransitive). De beskriver, i tråd med GDS og Diderichsen, at alle verber kan konstrueres som transitive eller intransitive, men det har vist sig at handlinger konstrueres uden præposition og *aktivitets-* og *tilstandsverber* konstrueres med (Durst-Andersen & Herslund 1996: 66).

Sætningssituationer og verbaltyper

Verber kan, som alle andre ordklasser, også inddeles i grupper opdelt efter funktion. For at kunne sige noget om de sætningsbidder man analyserer, er det vigtigt at have overvejet hvilken slags verbum der indgår i materialet. *Tilstandsverber* er alle de verber som danner et uforanderligt mentalt billede. *Aktivitetsverberne* er de verber der viser et ustabil mentalt billede, men *ikke* forandrer det (Durst-Andersen & Herslund 1996: 68-69). Handlingsverberne ligner meget aktivitetsverberne fordi de også indeholder et ustabil mentalt billede, som dog gøres til en tilstand med handlingen.

Per Durst-Andersen specificerer ovenstående i sin bog *Bag om sproget* (2011). Han beskriver at der findes to overordnede situationer: *simple* og *komplekse*. De simple situationer består af *tilstande* eller *aktiviteter* (Durst-Andersen 2011: 39), og de indeholder ét scenarium – stabilt eller ustabil, som allerede beskrevet. De komplekse situationer er *handlingerne*. De indeholder to situationer: en aktivitet og en tilstand (Durst-Andersen 2011: 40). Dette ses i eksemplet *Ulrik løber til bageren* hvor *Ulrik løber* er aktiviteten, og målet *bageren* skaber tilstanden. Dermed indeholder udsagnet to situationer og en aktivitet der skaber forandringen. Handlinger konstrueres transitivt, dvs. med direkte objekt, hvorimod aktivitet og tilstand konstrueres intransitivt altså med middelbart objekt, eller helt uden. I *Bilag 5: Rektionsmønstre* ses en liste med empiriens valensbundne konstruktioner og deres transitive konstruktionsmuligheder.

Danske verber kan som tidligere angivet være svære at bestemme entydigt fordi de kan indgå i mange sammenhænge der kan forandre den præcise betydning af verbet. De er vage i betydningen uden sin konstruktion, som DA&H påpeger (Durst-Andersen & Herslund 1996: 70). Det betyder at alle verber, som udgangspunkt, kan være både et handlingsverbum, et aktivitetsverbum eller et tilstandsverbum (Durst-Andersen & Herslund 1996: 66).

Et verbum som *at være*³¹ ville jeg umiddelbart bedømme til at være et tilstandsverbum da *at være noget* er en tilstand af kortere eller længere varighed og skaber det stabile billede som DA&H beskriver. Aktivitetsgruppen er den bredeste gruppe, og

³¹ Her kun anset som almindeligt verbum og ikke som det infinitte verbum i et verbal.

her passer stort set alle verber, eksempelvis *at arbejde, at løbe, at drille, at skrive*. Som DA&H foreskriver dannes et billede af bevægelse i bevidstheden. Et andet verbum *at dømme* kan derimod aldrig være et tilstandsverbum da det er født som en sproghandling. *Du dømmes på de fremførte beviser* eller *jeg dømmes dig* har begge konsekvenser for den dømte og er en handling da det medfører forandring. *At dømme nogen* er en handling der ikke medfører synlige forandringer, da der ”kun” sker forandringer i forhold til den sociale habitus vi mennesker lever sammen under. Dog vil jeg mene at den infinitivform (at dømme) nærmere peger i retningen af en aktivitet, selvom det er en sproghandling, fordi det der er genstand for dommen ikke nævnes og dermed må anses for mere generel end konkret.

1. Jeg dømmes dig
2. Jeg dømmes på beviser

Eksempel 1 er en handling i en transitiv konstruktion, eksempel 2 er intransitiv med objekt og er en aktivitet, et udtryk for noget generelt som ikke ændrer noget i den sociale sammenhæng. Det er blot en konstatering, en generel betragtning.

Dette er endnu et eksempel på de danske verbers vaghed som tidligere argumenteret for. Transitiviteten er altså en måde at bestemme verbets *transitivmodus*: *tilstand, aktivitet* eller *handling* og dermed fortælle modtager hvordan verbet præcist skal tolkes.

Tempus og transitivmodus

Nogle verber lader sig, som vist ovenfor, nemmere klassificere end andre. Dem der ikke lader sig fast definere, er afhængige af konstruktionen for at kunne bestemmes entydigt. Fx *at tænke, at høre* og *at svare*. Det er alle tre verber der ikke entydigt kan placeres i ovennævnte grupper. Selvom netop disse verber hører til dem der er mere faste i betydningen end andre, skal de alligevel styres med enten valens eller transitivitet for på den ene side at afsender kan sende et klart budskab og modtager hjælpes i sin tolkning. Er *tænke* og *sove* tilstande eller aktiviteter, og er *svare* en aktivitet eller en handling?

- a. *Jeg har tænkt meget på det mens vi boede i Nordvest* (Bilag 2, nr. 12)
- b. *Tænk på hvor mange milliarder, der bliver spildt på reklameindslag der ikke fænger.* (Bilag 1, nr. 3)

Verbet *at tænke* er et verbum der kan indgå i mange relationer, og det har ingen valensbindinger. *Tænke* er et divalent verbum som ikke behøver et objekt, hvilket betyder

at det er en svag regent hvilket endvidere betyder at det kan indgå i mange forskellige konstruktioner – både transitiv og begge former for intransitiv. Andre verber er en stærk regent som fx *stole på* der også er et divalent verbum, men styrer sine argumenter så stærkt at der *kræves* et middelbart objekt, og det middelbare objekt *skal* forbindes med *på*.

Med og uden på

Tænke kan sammen med det altid obligatoriske subjekt danne sætninger med og uden objekt og kan kombineres med flere præpositioner³². Eksempel a er en fortidig aktivitet som nu er afsluttet, men har ikke bragt en anden situation med sig, og derfor må den kategoriseres som en aktivitet. Hvis den parafraseres til præsens, er det stadig en aktivitet: *jeg tænker meget på det, nu da vi bor i Nordvest*. I denne sammenhæng både fortidig og nutidig kan *tænke* karakteriseres som en aktivitet efter DA&H's beskrivelse af aktivitet. Der tegnes et billede af en afsender der grubler over noget angående det kvarter hun/han bor i.

Derimod er *eksempel b* af en anden karakter da det er en imperativ.

- I. *Tænk på hvor mange milliarder, der bliver spildt på reklameindslag der ikke fænger.*
- II. *Tænk! Hvor mange milliarder der, bliver spildt på reklameindslag der ikke fænger.*

Imperativets instruks påbyder at verbet skal tolkes som formidler af ting man ønsker, fx *klø på* eller ting man ikke ønsker, fx *spild ikke på gulvtæppet*. Imperativer er født som regulative sproghandlinger. Det giver et interessant supplement til analysen af *på*s funktion i konstruktionsøjemed.

Eksempel I er en regulativ sproghandling henvendt til den der tales til. Verbet *tænk* står i imperativ, og denne tempus anvendes ofte til regulative sproghandlinger: ordrer eller ønsker, groft sagt (Hansen & Heltoft 2011: 61). Selvom imperativen her i virkeligheden tæller som en konstatering, inddrager afsender sin modtager ved eksplicit at ”beordre” engagement. *Eksempel II* har ikke samme regulative funktion, den er snarere emotiv. Et udbrud der udtrykker overraskelse eller foragt. Denne konstruktion kan forveksles med en interjektion da den kan sammenlignes med udtryk som *jøsses* og lignende, men ifølge GDS er det en *etfeltshelhed* (Hansen & Heltoft 2011: 213). Etfeltshelheder er blandt andet sammentrækninger af egentlige sætninger eller sætningsudtryk, og mange af dem fremstår som imperativer (Hansen & Heltoft 2011: 1133). *Tænk* i *eksempel II* kan betegnes som en etfeltshelhed med en metasproglig

³² Se Bilag 5: *Rektionsmønstre*

funktion der fortæller om afsenders forhold til det der kommer efter. Dermed kan man sige at den intransitive konstruktion med *på* forandrer *tænks* indhold og funktion i denne sætning, men *på* ændrer også afsenders rolle i ytringen. Afsender er i *eksempel I* et *kommunikerende jeg* og i *eksempel II* et *subjektivt jeg* (Hansen & Heltoft 2011: 57). *Eksempel II* har ikke ekspliciteret sin modtager i meddelelsen på samme måde som Eksempel I; *det kommunikerende jeg* peger på sin modtager hvorimod *det subjektive jeg* peger på meddelelsen og sin oplevelse som her kunne tolkes som en ærgrelse eller en overraskelse. Det samme gør sig gældende hvis man bytter *tænk* ud med *se*, hvor samme sproghandlingsforskel optræder.

”*Se på hvor mange milliarder...*” tæller som en opfordring til at løse et problem af økonomisk karakter ved hjælp af en opgørelse i modsætningen til ”*Se hvor mange milliarder ...*”, hvor *tænk* og *se* her har samme udbrydende metasproglige karakter gennem *det subjektive jeg*. *På*-konstruktionen forandrer også udtrykkets indhold når *se* ikke optræder imperativt³³. Ved at skifte tempus opereres der ikke længere med en etfeltshelhed, men i stedet med et almindeligt infinitivum i en pefektumsform *kan se* (inf. *kunne se*) som er en konstativ sproghandling.

- a) ”*så kan man se på hvorfor skifter denne her drik farve*” (Bilag 2 nr. 14)
- b) ”*så kan man se hvorfor skifter denne her drik farve*”

Kan se på er her konstruktionen der fortæller at det er en igangværende undersøgelse hvor der skal findes svar, og altså ligger der et analysearbejde forud. Herimod peger b) uden *på* på et helt andet forhold, nemlig at svarene allerede foreligger og nu kan aflæses. Således peger brugen af *på* her ikke på et skift i verbaltype (handling eller aktivitet), begge er aktiviteter, men et skift i den aktivitet der udføres. Der sker heller ikke et decideret sproghandlingsskifte som ved imperativen, men der sker som vist et indholdsskifte i hvad *se* konnoterer: i a) konnoterer *se* analyse, i b) konnoterer *se* overblik over resultater. Dermed forandrer brugen af *på* verbets betydning. Som DA&H også siger er verbernes betydning svage og dannes først ved hjælp af den konstruktion de indsættes i. Samme billede viser sig hvis man laver en simplere konstruktion: *Jeg ser på et billede/ Jeg ser et billede* – begge er aktiviteter, men den intransitive konstruktion fordrer mere omtanke i aktiviteten end den transitive. Dette bliver særlig tydeligt i præteritum: *jeg så på et billede/ jeg så et billede*, hvor man kan argumentere for at nærværet i aktiviteten bliver mindre med direkte objekt end med middelbart objekt. Der er en mere nærværende

³³ Eksemplet er fra BySoc og er talesprog og derfor fremstår syntaksen atypisk, dette er dog ikke mit fokus.

forbindelse når man *ser/så på* end når man *ser/så*. Som DA&H også skriver er objektsalternationen ikke altid lig med ændring i verbaltype (Durst-Andersen & Herslund 1996: 72), men som jeg har forsøgt at vise, sker der en anden forandring; forbindelsen mellem subjekt og objekt forandres.

At verbum og objekt forbindes med hinanden under bestemte forudsætninger handler om den form for leksikalsk rektion som hedder *valens*.

Valens

Som tidligere nævnt er valens også en konstruktion fordi valens er et begreb der handler om hvordan verber prædefinerer roller i sætningen som skal være udfyldt for at sætningen kan angives som realiseret, fx skal en divalent valenskonstruktion bestå af både subjekt og objekt for at give mening. I GDS beskrives valens som en leksikalsk rektion (Hansen & Heltoft 2011: 84). Valens har som tidligere nævnt både et udtryks- og et indholds niveau. *Udtryksvalens* handler om hvilke valensforbindelser der findes, fx S+V+O (DO eller IO)³⁴. Kun få verber er *monovalente* hvilket betyder at verbet ikke kan tage objekt, fx *Dronningen abdicerer*. Dette verbum tillader ikke et objekt af nogen art³⁵. Andre verber er *divalente*, hvilket betyder at de muliggør eller måske endda kræver et objekt for fuldt ud at kunne realiseres i sætningen, fx *jeg bager kage*. Dog ligger det i *bages* valens at de kan undvære objektet *jeg bager*. Atter andre er *trivalente*, dvs. verbet muliggør både direkte og indirekte objekt (Hansen & Heltoft 2011: 107), fx *Du skuffer mig ikke på det, vel?* (Bilag 3, nr. 16). Her er der tre argumenter bundet til verbet *skuffe*.

Der findes ifølge Hansen & Heltoft også en valenstype, *tetravalens*, som muliggør fire pladser (Ibid.), men de er meget sjældne og vil ikke være relevante her. Der er også forskel på hvor tæt valensleddet er forbundet med verbet. Obligatoriske valensled er selvsagt de led der ikke kan undværes, fx ”jeg stoler *på dig*”. Men der findes også valenskonstruktioner der er mere åbne, fx ”jeg svømmer *crawl*” hvor *jeg svømmer* kan stå uden objekt.

Begrebet *indholdsvalens* eller *indholdssyntaktisk rektion* som det kaldes, beskrives i GDS som det fænomen at verbet bestemmer over valensleddenes semantik, fx vi svømmer *om kap/i svømmehal/i papirarbejde/*på gaden*. Verbets semantik bestemmer således hvordan sætningen rent indholdsmæssigt kan bygges op, og dermed hvilket materiale leddet kan indeholde. Hos Lisbeth Falster Jakobsen og Jørgen Olsen defineres

³⁴ S=subjekt, V=verbal, O= Objekt (DO=direkte og MO=middelbart). Der findes også andre roller som verbet kan styre, de er dog ikke relevante i denne sammenhæng og derfor heller ikke nævnt her.

³⁵ Jeg vil af plads- og relevanshensyn ikke komme ind på diskussionen om nogen mener man kan skrive ”Dronningen abdicerer tronen/ Dronningen abdicerer fra tronen”.

det, i artiklen *Beskrivelsesplaner i syntaksanalysen* (1985), som forholdet mellem de led der er knyttet til verbet sammenholdt med den handling verbet udtrykker (Jakobsen & Olsen 1985: 87)³⁶. Altså hvilken betydning skaber det samlede udtryk.

Den pragmatiske teori

De Habermaske sproghandlingstermer

Den tyske sociolog og filosof Jürgen Habermas har, blandt andre ting, også beskæftiget sig med sproghandlingsteorien. Hans termer ligner de engelske sproghandlingstermer fra de førnævnte engelske lingvister J. L. Austin, J. R. Searle og H. P. Grice. Hvor den engelske sproghandlingsteori tager sit udgangspunkt i pragmatikken, som Austin siges at være en grundlæggende figur bag (Henriksen 2001: 16), og den sprogeksterne pragmatiske habitus, har Habermas dog en anden tilgang der inddrager sproget (udtryksniveauet) som system for sproghandlingerne (Habermas 1971 (i Henriksen, 2001): 146).

Han tager kun udgangspunkt i Searles *essentielle betingelse*: ”*Taleren skal have til hensigt at ytringen vil forpligte ham til at gøre det han lover med ytringen*” (Henriksen 2001: 18). Habermas tilsætter ekstra betingelser der handler om *forståelsen* mellem kommunikationssituationens parter. Betingelserne kalder han *intersubjektivitetsplanet* og *genstandsplanet*³⁷ (Habermas 2001(1971): 140). De kan beskrives henholdsvis som 1) *de tekststerne forhold som bidrager til forståelsen af meddelelsen* og 2) *sproget* (de grammatiske koder, indforståethed og emnet det handler om). Ifølge Habermas indeholder alle ytringer sproghandlinger:

”*En talehandling er nemlig sammensat af en performativ sætning og en deraf afhængig propositionel indholdssætning. (Også når de performative bestanddele ikke bliver udtrykkeligt verbaliseret, er de til stadighed impliceret i taleforløbet; de må derfor optræde i enhver sætnings dybdestruktur)*” (Habermas 2001(1971): 140)

Han har fire sproghandlingstyper: *kommunikativer*, *konstativer*, *repræsentativer* og *regulativer*. *Kommunikativerne* er de handlinger der handler om talens pragmatiske dimension og ekspliciterer en ytring til at være en ytring. *Repræsentativerne* er de handlinger der handler om hvordan afsender fremstiller sig selv og sit forhold til

³⁶ Jakobsen og Olsen definerer indholdsvalens som ”Stelligkeit” (Jakobsen & Olsen 1985: 87). Et ord hvis oprindelse og betydning ikke tydeligt defineres, og derfor vælger jeg at anvende *indholdsvalens*.

³⁷ Her naturligvis gengivet i dansk oversættelse fra Henriksen, C 2001: *Can you reach the salt*

omverdenen. *Regulativerne* er de sproghandlinger som involverer både afsender og modtager i handlingen. Det er afsenders udtrykte holdning til at nogen skal gøre noget. Og til sidst: *konstativerne* "[...] tjener til at udtrykke den kognitive anvendelse af sætninger. Den ekspliciterer betydning af udsagn qua udsagn" (Habermas 1971 (i Henriksen, 2001): 146). Denne gruppe sproghandlinger hører til den gruppe der beskriver det der tales om, men handler også om talers vederhæftighed og udsagnets sandhed (Hansen & Heltoft 2011: 53). Sproghandlingerne konstrueres selvsagt med sproget, og Habermas definerer en laginddeling mellem grammatik, pragmatik og sproghandlinger. Han siger at et udsagn indeholder en sætning (altså måden udtrykket er bygget op på) og en ytring (meningen; det der siges med det valgte udtryk) (Habermas 1971 (i Henriksen, 2001): 138). Dette er blandt andet hvad de funktionelle lingvister også bygger deres sprogforskning op omkring; at der er en lingvistisk enhed (udtrykket) og kontekstuel enhed (indholdet) inkorporeret i samme ytring. I indledningen til GDS beskrives det således:

"En funktionel grammatik er per definition betydningsorienteret, og sproglig betydning omfatter ikke kun deskriptiv betydning, men også kommunikativ betydning." (Hansen & Heltoft 2011: 43)

Hermed er rammerne for den tekstinterne del af sproghandlingerne klarlagt. I dette speciale anvendes Habermas til at beskrive forbindelserne mellem sproghandlinger og konstruktioner. Grice vil også blive anvendt, men anvendelsen af hans teori om sproghandlinger (det pragmatiske og handlingsorienterede), vil set i forhold til empirien, handle om eksemplernes pragmatiske forbindelser mellem konstruktion og betydning, altså den føromtalte *pragmatiske habitus*. Det skal dog understreges at det er en meget selekteret gennemgang. Det skyldes på den ene side pladshensyn og på den anden side relevanshensyn; det, der synes relevant for specialets problemstilling er udvalgt, altså at kunne forklare sammenhænge mellem udtryk og indhold i ytringer der indeholder et markeret *på*.

H.P. Grice og maksimerne

Sproget er det primære kommunikationsmiddel mennesker imellem, og det udfylder et væld af funktioner i den menneskelige omgangsform. Vi kan fortælle historier, udtrykke ønsker, udstede ordrer, lyve, og meget mere. Grice er relevant i denne forbindelse fordi han beskæftiger sig med principperne for omstændighederne vedrørende sproghandlinger,

altså det kontekstuelle, hvorimod Habermas bruges til, at beskrive sproghandlingernes funktion og konstruktionsmønstre.

Grice har skrevet om sprogopbygningens pragmatiske dimension: de såkaldte samarbejdsprincipper eller maksimer. Der er 4 maksimer: *kvantitetsmaksimen*, *kvalitetsmaksimen*, *relationsmaksimen* og *mådesmaksimen* (Grice 2001(1975): 206). De betragtes som overordnede principper for hvordan den sproglige interaktion mellem samtalepartnere forløber/skal forløbe. Hans pragmatiske teori handler primært om samtaleforløb og samtaleparters interaktion. Hans teori er meget anvendt blandt samtaleanalytikere og anden diskursanalyse. Her vil kun *kvantitetsmaksimen* og *mådesmaksimen* blive beskrevet da de i særlig grad kan bidrage med en forklaring på de grammatiske valg afsender tager, og på den måde bidrage til analysen af *på-*konstruktionerne og deres anvendelighed indholdsidentifikation.

Kvantitetsmaksimen

"1. Make your contribution as informative as required (for the current purposes of the exchange). 2. Do "not make your contribution more informative than is required."
(Grice 2001(1975): 204)

Denne maksime sætter krav til hvordan en taler kan ytre sig. Lange forklarende introduktioner til alt hver gang noget skal fortælles, bryder med denne maksime. Derfor kan man argumentere for at denne maksime sætter krav til ytringernes grammatiske struktur. Dét at formulere sig så kort og præcist som muligt kræver at man ved hjælp af det grammatiske system sammensætter sine meddelelser således at alle unødige informationer sorteres fra. For at være så ordøkonomisk så mulig konstrueres sætninger således at man med færrest mulige midler får kommunikeret sit budskab uden på den ene side at forudsætte enten for lidt eller for meget kontekstafhængig viden. Grices fokus var, som nævnt, det pragmatiske, samtaleanalytiske aspekt, men man kan argumentere for at han med denne maksime også kan fortolkes over i en grammatisk kontekst da ordøkonomien styres af de grammatiske valg afsender foretager, og den funktionelle lingvistik netop anser konteksten for vigtig for de sproglige kategorier og deres realiseringsmuligheder i de sproglige udtryk de indgår i. Som eksempel på dette vil jeg bruge et uddrag fra den gamle danske film *Teatertosset* fra 1944. Det er en samtale på en restaurant mellem værtinden og servitricen hvor servitricen irttesættes:

*"Værtinden: De snakker for meget, de skal servere ikke konversere.
Servitricen: Skildpadde.*

Værtinden: Hvad siger De?

Servitricen: En gang forloren skildpadde.” (Teatertosset 1944: 00:07:06)

Dette viser både Grices pointe med informativiteten, men også det grammatiske aspekt om materialer og leds vigtighed. Grices pointe er udelukkende bygget op om hans sproghandlingsteori om samtaleimplikaturer, som jeg ikke vil berøre, men jeg vil i stedet argumentere for det grammatiske fundament sproglig interaktion forudsætter. Servitricens replik efter reprimanden kan tolkes som en næsvis respons til kritikken, men er i stedet ment som en bestilling af restaurantens retter, afgivet i kortest mulige form for at rette sig efter instruksen om at skulle tale mindre.

Dog bliver den for kort og i konteksten tvetydig, da det at blive kaldt en skildpadde samtidig kan betragtes som en fornærmelse. Manglen på materiale der kan danne led til udfyldelse af de tomme pladser i servitricens svar, giver en underinformativ sætning og dermed slår kommunikationen fejl mellem dem. Havde servitricen i stedet svaret: *De er en skildpadde* hvor objektet *skildpadde* tydeligt fremtræder som en egenskab hos subjektet, ville beskeden tydeligt genkendes som den fornærmelse værtinden først antager, er beskeden fra servitricen. I anden omgang vælger servitricen at sige: *En gang forloren skildpadde*, og nu anvendes et nominal (led bestående af 4 materialer). Heri er den mængde information der er tilstrækkelig i den givne kontekst, til at værtinden kan opfatte beskeden entydigt som en bestilling til trods for det manglende verbum.

På denne måde ses det hvordan den kvantitative maksime både kan bruges og misbruges, men også hvor vigtigt overholdelsen eller overskridelsen er for at meddelelsen kan realiseres og til dette skal sprogbrugere gøre sig overvejelser om de grammatiske valg i farten. Dette leder frem til den anden “grammatiske” maksime; *mådesmaksimen*.

Mådesmaksimen

Den sproglige mangfoldighed giver mange udtryksmuligheder hvilket bidrager til at sproget holder sig levende og konstant foranderligt. Grice beskriver mådesmaksimen som en maksime af en anden art end de tre andre da han mener at denne maksime handler om sproglige valg som skal bringe klarhed over det ytrede (Grice 2001(1975): 204-5). Han har fire kriterier for *mådesmaksimen*:

“1. Avoid obscurity of expression

2. Avoid ambiguity

3. Be brief (avoid unnecessarily prolixity)

4. Be orderly” (Grice 2001 (1975): 205)

Dette stiller eksplicitte krav til hvilke grammatiske konstruktioner som skal/kan/bør anvendes i bestemte situationer for at udpege afsenders intenderede meddelelse. Ved at bryde disse regler kan man med sine grammatiske valg vælge at markere noget bestemt i meddelelsen og lade formuleringen bestemme hvilken information der er den primære. Herunder findes mange sproglige kategorier som blandt andet præsuppositioner, bestemthed og som vi senere skal se også transitivkonstruktioner. Spørges der eksempelvis (a) *Hvad tester du på?* (Bilag 3, nr. 1), er det et spørgsmål som med brug af præposition kan siges at spørge til bestemte faktorer indenfor testens kontekst. Hvorimod spørgsmålet (b) *Hvad tester du?* i stedet spørger til hvad testen i det hele taget består af. Dog kan (b) også anvendes til at spørge til det samme som (a) spørger til. Dog kan det formodes at svaret vil indeholde flere grundlæggende informationer om den omtalte test da afsender indikerer uvidenhed med sit meget åbne spørgsmål; dette kan konteksten dog afhjælpe. Derfor er der måder at markere, i hvilken position man står i forhold til det ytre, og dette kan gøres grammatisk. Grice udpeger ikke specifikt de grammatiske konstruktioner, men betoner at måden man ytrer sig på, er vigtig for modtagers afkodningsmuligheder og i ovenstående eksempel også hvor præcist svaret skal være. Det ligger som en del af samtalereglerne at man skal gøre sig forståelig, og dette sker med sproget som jo er bygget op af de grammatiske regler. I GDS er dette beskrevet som tropik:

”Det TROPISKE indhold (af græsk trópos ’vending, udtryksmåde, måde, modus’) er sætningens realitetsgrundlag og den talendes angivelse heraf, sætningens subjektive komponent.” (Hansen & Heltoft 2011: 143)

Grices maksimer kan således beskrives som et sæt allround samtalepraksisregler han har observeret gør sig gældende når mennesker taler sammen. Han lægger vægten på det pragmatiske aspekt hvor han beskriver hvordan brud på de ovennævnte maksimer skaber kortvarigt nedbrud hos modtager som straks begynder at tolke ytringen anderledes. Fx når der udbrydes *Skønt!*, når noget uheldigt sker. Her betyder interjektionen i virkeligheden det modsatte. Mådesmaksimen kan findes i mange forskellige traditioner og kan findes i andre begreber som eksempelvis markerethedsteorier og topik hos Hansen & Heltoft. Grammatikere som Hansen, Heltoft og andre anerkender naturligvis sproghandlerne og bruddet på maksimerne som en del af sprogets funktion og regler, men har en mere nærsproglig tilgang til hvordan disse er bygget op, og hvad de så skal udpege. Det er den

samme tilgang der vil blive anvendt i dette speciale. Maksimerne vil udgøre en lille del af min analyse som således bliver pragmatisk funderet.

Opsummering af metode og teoretisk grundlag

I de foregående afsnit er der blevet redegjort for den teori som vil vedrøre analysen. Valens beskriver hvordan verbet styre relationerne mellem sig selv og sætningens argumenter. Transitivity fortæller om sætningens handlingsmodus. De øvrige konstruktioner der ikke er bundet til verbet, har en forklarende eller udpegende funktion i forhold til det led som det lægger sig til. Samtidig er sproghandlingsteorien med til udforske den pragmatiske del af analysen. I analysen vil jeg se nærmere på hvordan udtrykkene ser ud og hvilket indhold de har, og hvilken mening dette kan danne i sprogbrugssituationen.

Empiri

Præpositionsfraser med *på* i empirien

Dette afsnit tjener det formål at beskrive de grammatiske funktioner *på* kan indgå i. Opremsningen herunder vil ikke være en komplet liste over alle konstruktionsmuligheder der findes med *på*, men en gennemgang af de konstruktioner der er til stede i specialets empiri. Empirien indeholder eksempler der er nemme at klassificere, og eksempler der giver mange timers søgen i GDS:

- a) *Hillary Clinton kommenterer på Blackberry-forbud* (Bilag 4, nr. 3)
- b) *Når vi beskriver valensen på indholdssiden (...)* (Bilag 3, nr. 6)
- c) *Der kunne sagtens være leget mere med karakter på smagen* (Bilag 3, nr. 10³⁸)
- d) *På smagen der er det rigtig vigtigt at den også har en personlighed* (Bilag 3, nr. 13)
- e) *Smagen på den er faktisk rigtig dejlig* (Bilag 3, nr. 14)
- f) *Nedskæringsstop på ældreområdet* (Bilag 4, nr. 17)
- g) *Det skal du sgu ikke spekulere på* (Bilag 2, nr. 5)

Dette gør sig gældende når præposition og styrelse ikke forbindes til et verbum og dermed ikke kan klassificeres som et almindeligt middelbart objekt, som a), men i stedet kunne karakteriseres som fx et komitativled, men diskvalificeres fordi komitative led kun konstrueres med *med* ifølge GDS (Hansen & Heltoft 2011: 1182).

Eksemplerne b) og c) er særlige på den måde at de specificerer det objekt de lægger sig til, hhv. *valensen*, *karakter*. Man kan argumentere for at det er præpositionsfrasen der er objektet, semantisk set, og det grammatiske objekt der specificerer det, fordi *karakter* i denne sammenhæng er et tomt udtryk – det kan ikke udgøre helheden alene. Når *karakter* bruges på denne måde, kræves det at *dét karakteren* specificerer, også fremgår i sammenhængen.

Helt basalt kan de karakteriseres som præpositionsled eller -fraser der står i sætningens MV-felt, men kan i nogle sætninger også stå som første led, i fundamentfeltet, som i eksempel d). Eksempel f) er en særlig konstruktion uden verbum, men med sproghandlingsværdi. Det svarer til det der i GDS kaldes et sætningsemne (Hansen & Heltoft 2011: 35). Hvad angår eksemplerne b) og c) kan man sige at x_1 *på* x_2 -konstruktionen er et komplekst nominal med indbygget præposition. Præpositionens betydning eller funktion kan sammenlignes med genitivkonstruktionen *smagens karakter* og *cremens struktur*. I ovenstående eksempler er ordstillingen omvendt og genitiv-s'et er

³⁸ Dette eksempel er redigeret, talesproglige træk er udeladt.

skiftet ud med en præposition, hvilket giver det en karakter af efterstillet adled. For at få et indblik i hvilken rolle disse x_1 på x_2 -konstruktionen kan have, skal der i analysen udføres en klassisk sætningsanalyse som vil kunne give os et overblik over udtrykkets indre sammenhæng.

De følgende afsnit vil være en beskrivelse dels af led og materiale, men også en liste over de eksempler empirien indeholder.

Adled

Et adled er et led der knyttes til kerneleddet, i et hypotagme (Hansen & Heltoft 2011: 93), fx et objekt med en modifikation: *Det er en velsmagende kage* hvor *en velsmagende kage* udgør hypotagmet, eller helheden; kerneleddet er *kage*, og adleddet er *velsmagende*. Dette er den klassiske prædikativkonstruktion, som også kan konstrueres attributivt: *velsmagende kage er dejligt* hvor subjektet udgør et attributivt hypotagme. Det er den simple konstruktion, hvor et hypotagme dannes af et nominal med et bestemmerled (Hansen 2006: 70).

Der findes som vi skal se i analysen, også komplekse adled. De kaldes *efterstillede adled*. Efterstillede adled betegnes også som tunge led da det ofte er ledsætninger der fungerer som argumenter til verbalstammen (Hansen & Heltoft 2011: 540). Tunge led rykker bagud i sætningen og indtager MV- eller FA-pladsen i sætningsskemaet (Hansen 2006: 65). Et adled er dog ikke altid et tungt led; det kan også have en lettere ledstatus og dermed placere sig længere fremme i sætningen, men placeres som regel efter det led det er en tilføjelse til (Hansen & Heltoft 2011: 540).

Adleddene er interessante i denne sammenhæng fordi de også kan tilknyttes med præposition, og de efterstillede adled oftest består af ledsætninger og præpositionsforbindelser (Hansen 2006: 70) heriblandt de *på*-konstruktioner som undersøges her.

På-konstruerede adled kan antage flere former, fx *prædikativ med adverbialt udtryk* ”*manden på toppen*” (Hansen & Heltoft, 2011: 539), eller *eksplikater* som ledsætning *Så kan man se på hvorfor skifter denne her drik farve* (Bilag 2, nr. 14), som vil blive uddybet senere.

Middelbart objekt

Middelbare objekter bruges, som anført ovenfor, i intransitive sætningskonstruktioner. I sætningsskemaet står de på den sidste plads i kernefeltet og således altså længere væk

end både IO og DO³⁹. De styres af verbets valensmønster, men da de er nedskrevet med præposition er deres plads den sidste i kernefeltet – længere led sættes, som hovedregel, bagud i sætningen på dansk (Hansen 2006: 63). Middelbart objekt står i opposition til det direkte objekt der knyttes umiddelbart til sætningen, uden middel. Det middelbare objekt kaldes også *det direkte objekts antiled* fordi det er en alternativ objektkonstruktion. I GDS karakteriseres det middelbare objekt også som et nedskrevet led. Nedskrivning bruges i Hansen & Heltofts terminologi til at beskrive led som har samme indhold, men forskellige udtryk (Hansen & Heltoft 2011: 123). I forskellige traditioner har middelbare objekter forskellige benævnelser som eksempelvis *oblikt objekt*, *præpositionalobjekt*, *modled*, *antiled* osv. I denne fremstilling vil middelbart objekt være den foretrukne betegnelse. Specialets empiri indeholder følgende eksempler på MO:

Med mulighed for opskrivning, altså alternation til DO:

- 1a. *Så kan vi analysere på nogle bestemte ting i optagelserne* (Bilag 2, nr. 10)
- 2a. *Skal vi lige "gruppe-analysere" på denne her* (Bilag 4, nr. 2)
- 3a. *Lars Løkke: Jeg kan ikke kommentere på det ene og det andet udsagn* (Bilag 4, nr. 1)
- 4a. *Hillary Clinton kommenterer på Blackberry-forbud* (Bilag 4, nr. 3)
- 5a. *Særligt bedes ministeren kommentere på, at en relativ stor del af de eksisterende arealreservationer tilsyneladende er delvist udnyttet* (Bilag 4, nr. 8)
- 6a. *Emma Watson kommenterer på Fifty Shades-rygterne* (Bilag 4, nr. 9)
- 7a. *Vi skal satse på mennesker* (Bilag 1, nr. 2)
- 8a. *Så kan man se på hvorfor skifter denne drik farve* (Bilag 2, nr. 14)
- 9a. *Det er jo vanskeligt selv at svare på* (Bilag 2, nr. 8)
- 10a. *Hvad tester du på?* (Bilag 3, nr. 1)
- 11a. *Så jeg tror ikke på muligheden for at danne en flertalsregering* (Bilag 4, nr. 13)
- 12a. *Hazard kommenterer på Hull-kampen* (Bilag 4, nr. 11)
- 13a. *Man skal aldrig dømme på det ydre* (Bilag 3, nr. 16)
- 14a. *Der er mange der har luret på den løsning* (Bilag 2, nr. 23)
- 15a. *P3 Nyheder holder dig opdateret på de seneste nyheder fra ind- og udland*
- 16a. *Man skal tænke på nogle andre ting* (Bilag 2, nr. 26)

Uden mulighed for opskrivning:

- 1b. *Vi kan ikke alle arbejde på ham* (Bilag 3, nr. 2)
- 2b. *Jeg spekulerer på, hvad der er galt med de mennesker der stemmer på denne regering* (Bilag 4, nr. 7)
- 3b. *Jeg har tænkt meget på det mens vi boede i Nordvest* (Bilag 2, nr. 12)
- 4b. *Det skal du sgu ikke spekulere på* (Bilag 2, nr. 5)
- 5b. *Jeg skal jo reflektere på det, altså det er jo en følsomhed der ligger i mødet med mig (...)*(Bilag 3, nr. 7)
- 6b. *Så fik jeg det her album og lyttede på det* (Bilag 3, nr. 3)
- 7b. *I øjeblikket ligger jeg og søger på at få min stilling opkvalificeret* (Bilag 2, nr. 21)

³⁹ Se sætningsskemaet på s. 31

Det middelbare objekt hører ind under gruppen af styrede led. De styres af verbet (regenten) som i valensforholdet til sit objekt bestemmer hvordan styrelse⁴⁰ skal tilknyttes (Hansen & Heltoft 2001: 86). De middelbare objekter udgør den største del af empirien.

Ekplikatorled og eksplikatfunktion

I forlængelse af de middelbare objekter hører eksplikatfunktionen der kan betegnes som et komplekst middelbart objekt.

Ifølge GDS er en eksplikativ konstruktion en konstruktion hvor ”oversætningen stiller specifikke krav” (Hansen og Hansen 2011: 1484), hvilket adskiller sig fra *eksplikatet* der betegner en ledfunktion frem for et konstruktionsprincip (Ibid.). Eksplikatet er det der stilles krav til, og altså det der eksplicerer oversætningen, som nedenstående eksempel skal illustrere.

Konstruktionsprincippet kan beskrives på både udtryks- og indholds niveau hvorimod leddet kun kan beskrives på udtryksniveauet. *Ledsætning som objekt* er en eksplikation der kan tilknyttes direkte eller middelbart (Hansen & Heltoft 2011: 1503) Ved middelbart objekt vil udtrykket være (den simpleste udtryksform):

S+V+PRÆP+O+[ledsætning]: ”Jeg spekulerer på, [hvad der er galt med de mennesker, som stemmer på denne regering]” (Bilag 4, nr. 7)

Eksemplet er dog mere komplekst end som så da objektet indeholder flere led i ét, men dette har dog intet med specialets problemstilling at gøre. Derfor anses de komplekse led som en helhed da det er deres helhed som er brugbar, i forhold til besvarelsen af problemformuleringen om *pås* rolle i de konstruktioner det er fundet i.

Eksplikatfunktionen findes også som sætning og udgør forskellige ledfunktioner. Her i specialet er den eksplikatfunktion der er fundet, *Ledsætning som middelbart objekt*. Eksempler på dette er listet ovenfor blandt de middelbare objekter (se nr. 5a, 8a, 11a, 2b og 5b).

Frit adverbial

Det frie adverbial er led der indeholder en præpositionsforbindelse, og kan som adledet stå på FA-pladsen i sætningsskemaet. Det frie adverbial er ikke bundet til bestemte felter, men har flere placeringsmuligheder: Fx *Jeg kommer på mandag* vs. *På mandag kommer*

⁴⁰ Med styrelse menes pladser verbet bestemmer over og har altså ikke så meget med præpositionalkatagmer at gøre (Hansen & Heltoft 2011: 81)

jeg. Det frie adverbial kan stå i forfeltet på adverbialpladserne a og A – efter Diderichsens pladstermer (Diderichsen 1946: 162), hvilket svarer til MV- og FA-feltet i sætnings-skemaet på side 31. De frie adverbielle led kan bestå af mange slags materialer og dermed både være et let led eller et tungt led. Lette led står først i sætningen og tunge led rykker mod højre (Hansen 2006: 63). I mange af de adverbielle eksempler der er i empirien, udgør adverbialet kun adverbiet *på*. Dette kaldes også en adverbial partikel (Becker-Christensen 2012: 93). Eksemplerne er:

- 1c. *Vi skal jo nok have en lille smule mere metatænkning på før man kan forholde sig til døden på den måde* (Bilag 3, nr. 5)
- 2c. *Det var dejligt at få ro på* (Bilag 3, nr. 4)
- 3c. *Han knokler mere på for at komme frem* (Bilag 2, nr. 11)
- 4c. *Hvad var jeres husleje på der sidst i halvfjerdserne?* (Bilag 2, nr. 6)
- 5c. *Tænk på hvor mange milliarder, der bliver spildt på reklameindslag, der ikke fænger* (Bilag 1, nr. 3)
- 6c. *Nej det har vi ikke fået besked på* (Bilag 2, nr. 13)
- 7c. *Jeg er ikke helt klar på, om I er sammen (...)* (Bilag 4, nr. 6)
- 8c. *Er I klar på smage nogle rigtig flotte kager*⁴¹ (Bilag 3, nr. 8)

Specifikatorled

Der findes også mange typer af specifikatorled; dog vil jeg fokusere på dem som relevante for de *på*-konstruktioner som viser sig i det empiriske materiale. ”*Et specifikatorled udfolder en side af referenten til det led det specificerer, og derved betegner det altid en del af dette leds denotatum*” (Hansen & Heltoft 2011: 1186). Her finder man det *middelbare lokative led*, fx ”*Der kunne sagtens have været leget mere med karakter på smagen*” (se Bilag 3, nr. 10), med specifikanden *Der* (som *situativt subjekt* i en passivsætning) og specifikansen *med karakter på smagen*. Også selvom det kun er *karakter på smagen* der kan topikaliseres. Vi skal i analysen se nærmere på *...x₁ på x₂*-konstruktionen der viser sig i flere forskellige udtryk, herunder ”*Den mangler selvfølgelig noget struktur på cremen*” (Se Bilag 3, nr. 11). Specifikatorled er altså et led der udleverer informationer om de led de lægger sig til. De kan lægge sig til både subjektet og objektet. I GDS kaldes specifikatorleddet *specifikans*, og det led der specificeres, *specifikant* (Hansen & Heltoft 2011: 1186). Specifikanten er enten subjektet eller objektet. Dette forhold gør sig gældende for mange af de eksempler empirien indeholder, dog har de været svære at definere entydigt:

Det direkte objekts *specifikatorled* er led som:

⁴¹ Eksemplet er redigeret talesprogstræk er fjernet

- 1d. *Smagen på den er faktisk rigtig dejlig* (Bilag 3, nr. 14)
- 2d. *Når vi beskriver valensen på indholdssiden, er subjekter og objekter INDHOLDSSUBJEKTER og INDHOLDSSOBJEKTER (...)* (Bilag 3, nr. 6)
- 3d. *Der kunne sagtens have været leget mere med karakter på smagen* (Bilag 3, nr. 10)
- 4d. *Der mangler selvfølgelig noget struktur på cremen* (Bilag 3, nr. 11)
- 5d. *Vi mangler simpelthen noget mere tid i oven på den* (Bilag 3, nr. 15)

Det gælder for *eksplikater* og *specifikatorled* at deres funktion er at uddybe det led de lægger sig til.

Sætningsemner med præposition

I materialet findes der også eksempler på sprogbrug der ikke lader sig beskrive af ovenstående. Det er eksempelvis konstruktioner der ikke indeholder verbum, men alligevel kan siges at udgøre en illokutionær ramme – til trods for at de ikke kan defineres som sætninger i traditionel forstand da de ikke opfylder minimumskravet om *subjekt* og *finit verbum*. Disse kaldes *sætningsemner* i GDS (Hansen & Heltoft 2011: 35); en term som er videreført fra Erik Hansens *Sprogiagttagelse* (1973), hvori han skriver:

”Nogle ytringer kan først kaldes egentlige sætninger, når der tilføjes et eller flere led, oftest det finitte verbum, subjektet eller begge dele. Sådanne kaldes SÆTNINGSEMNER.”
(Hansen 1973: 99)

Analysen skal vise om der er forskel på sætningsemnerne, og om præpositionen spiller en væsentlig rolle for sætningsemnets indhold. De fundne eksempler er:

- 1e. *Fantastisk konsistens på din lille grovkiks* (Bilag 3, nr. 12)
- 2e. *Hygiejneproblemer på Rigshospitalet* (Bilag 4, nr. 14)
- 3e. *Nedskæringsstop på ældreområdet* (Bilag 4, nr. 12)
- 4e. *12 måneder på antibiotika. Ugevis på sofaen med feber, mavekramper og blodig diarré.* (Bilag 4, nr. 10)

Sætningsemnerne vil udgøre den sidste del af analysen.

Opsamling

Som det fremgår af ovenstående indgår *på*, qua sin hyppige anvendelse, i mange forskellige konstruktioner som ovenstående har forsøgt at dække. I empirien er der flest eksempler med *på* der er knyttet til et verbum eller et verbal. Disse kaldes i faglitteraturen over en bred kam middelbare objekter og kan underinddeles i de konstruktioner der kan undvære præpositionen, og dem der ikke kan. De vil blive benævnt

transitivkonstruktioner. Disse udgør den største gruppe i empirien. Under transitivkonstruktionerne hører også de konstruktioner der er dannet af en flerledsforbindelse, altså et verbal og komplekse objekter – de såkaldte *eksplikater*. I empirien findes også konstruktioner der ikke er valensled – det er konstruktioner der bygger på kategorial rektion frem for leksikalsk rektion. Her findes der også flere typer med forskellige formål som analysen skal gøre os klogere på. Samtidig er der også de såkaldte sætningsemner hvor verbet er udeladt, men alligevel danner en form for helhed – selvom dansk grammatik foreskriver tilstedeværelsen af subjekt og verbal for at sætningen er realiseret. De førstnævnte benævnes *præpositionskonstruktioner* og de sidstnævnte vil blive benævnt *sætningsemne med præposition*.

Analyse

Transitivkonstruktioner

Transitivkonstruktioner er de konstruktioner der er styret ved leksikalsk rektion og indeholder et *på* som kan være med til at ændre sætningens verbalmodus⁴². Det handler om hvordan direkte og middebare objekter adskiller sig fra hinanden, og hvordan de kan tolkes forskelligt i brugssituationen. Den kommende analyse skal vise forskellige eksempler på objekternes forskellige egenskaber.

Middelbart objekt og eksplikat

I den første del af analysen skal der ses nærmere på *på*'s rolle i den middelbare konstruktion set fra udtryksiden; hvilket materiale objektet kan udgøre, og hvordan verberne lader *på* forbinde objektet til verbet. Derefter skal analysen handle om hvad alternationen (DO/MO) betyder for indholdet.

Udtryksanalyse

Eksemplerne 1a-16a⁴³ er eksempler på middelbare objektkonstruktioner af forskellig art. Fælles for dem alle er dog at de kan alternere med et direkte objekt – helt overordnet betragtet. Sætningsformlen for denne type konstruktioner: *S V Præp O*. Objektet kan indeholde flere typer af grammatiske materiale. Empirien indeholder eksempler med både substantiver, nominaler, hv-ord, at-sætninger og at-infinitiver, og leddenes placering kan variere selvom formelen ikke viser det. Den sænkede skrift er ledtypens informationer og dermed sætningens sammensætning, efter GDS's terminologi i § 8.2.a (s. 1583):

1a *så_K kan_{Vf} vi_S analysere_{Vinf} på_{Præp} nogle bestemte ting i optagelserne_O* (komplekst nominal⁴⁴)

5a *Særligt_K bedes_{Vf-pas} ministeren_{IO=logisk subjekt} kommentere_{Vinf} på_{Præp} [at en relativ stor del af de eksisterende arealobservationer er delvist uudnyttet]_O* (at-sætning)

9a *Vi_S skal_{Vf} satse_{Vinf} på_{Præp} mennesker_O* (substantiv)

10a *Hvad_O tester_{Vf} du_S på_{Præp}? (Nøgent på)*

11a. *Jeg_S tror_{Vf} ikke_{Neg} på_{Præp} [muligheden for at danne en flertalsregering]_O* (komplekst nominal)

Udover ovenstående viser at MO kan indeholde forskelligt materiale, og objektet kan indtage flere pladser, viser det ligeledes et udsnit forskellige grammatiske funktioner som

⁴² tilstand, aktivitet eller handling jf. afsnittet *Transitivitet* s. 34

⁴³ Se listen side 48

⁴⁴ I dette eksempel er styrelsen angivet som komplekst nominal. Dette er valgt fordi der i styrelsen indgår endnu en præpositionsfrase – men da den ikke er relevant for problemformuleringen, anses dette som én helhed

det middebare objekt kan være en del af. Et objekt er en aktant der er styret af verbets valens. Det betyder at det er verbet der bestemmer hvordan objektet kan tilknyttes, som beskrevet i afsnittet *Valens* side 40. Middelbare objekter kan bestå af simple led som substantiver og nominaler, men også af komplekse led: *at-sætninger*, *at-infinitiver*, *hv-sætninger*, som det ses i listen over empirien 1-16a og 1-7b⁴⁵. De komplekse led har en anden klassifikation end blot middelbart objekt. Disse kaldes også eksplikater som beskrevet i det foregående kapitel. Den leksikalske rektion, valenskonstruktionen, betinger hvilket materiale objektet kan udgøre. Dermed udgør valens det overordnede konstruktionsprincip for verbet, dets argumenter og bindeleddene herimellem. Verbernes overordnede valens og transitivitet kan ses i *Bilag 5*. Bilag 5 er en oversigt empiriens verber og tilknytningsmuligheder.

Udtryks- og indholdsanalyse af middelbare objekter og eksplikater

Ifølge DA&H er verbets betydning så flydende at det behøver sin kontekst for at kunne afkodes entydigt. Verbets valens bestemmer hvilke dele det kan kombineres med, og dermed skaber verbet sine egne konstruktionsmuligheder. I *Bilag 5* kan man se på de transitive konstruktioner og se om det gør en betydningsmæssig forskel at verbet konstrueres med eller uden præposition, som det også er beskrevet i afsnittet *Transitivitet* på side 35. Nedenstående eksempler skal uddybe denne pointe:

4c *Hvad_O var_{Vf} jeres huslejes_S på_{Præp} [der i halvferdserne?]_{FA}*
i. Hvad var jeres husleje der i halvferdserne?

7a *Vi_S skal_{Vf} satse_{Vinf} på_{Præp} mennesker_{MO}*
i. Vi skal satse mennesker

9a *Det_S er_{Vf} jo vanskeligt_{Adv} selv_{Ref.Pron} at svare_{at-infinitiv} på_{Præp}*
i. Det er jo vanskeligt selv at svare

16a *Man_S skal_{Vf} jo_{part} tænke_{Vinf} på_{Præp} [nogle andre ting]_{Nom}*
i. Man skal jo tænke nogle andre ting

14a *[Der er mange der]_S har_{Vf} luret_{Vperf} på den løsning_{MO}*
i. Der er mange der har luret den løsning

7b *For øjeblikket_K ligger_{Vf} jeg_S og_K søger_{Vf} på at få min stilling opkvalificeret_{MO: at-eksplikat}*
*i. *For øjeblikket ligger jeg og søger at få min stilling opkvalificeret*
ii. For øjeblikket ligger jeg og søger om at få min stilling opkvalificeret

Forskellen på det oprindelige eksempel med middelbart objekt og det opskrevne eksempel er stor i nogle eksempler og i andre eksempler minimal. I eksempel 4c og 16a

⁴⁵ side 48

er indholdsforskellen på det middelbare objekt og det direkte objekt ikke nemt gennemskuelig. Hvorimod alternationen i eksempel 9a repræsenterer hver deres indhold. I 9a kan man argumentere for at der sker en forandring i det illokutionære indhold da den oprindelige sætning (9a) tydeligt henviser til et stillet spørgsmål, og dermed har sproghandlingsværdien *et svar*. Derimod er 9ai *en konstatering* af et besværligt forhold. I 14a og 14ai bliver forskellen meget tydelig da sætningens verbum helt forandrer betydning. I 14a betyder *lure* at forholde sig afventende, i 14ai betyder *lure* at have gennemskuet. Eksempel 7b kan kun konstrueres med præposition.

Det viser sig af ovenstående eksempler at *på* har en vigtig rolle i at præcisere dels forholdet mellem subjekt og objekt, men også at præpositionen har indflydelse på verbets præcise betydning eller sætningens sproghandlingstype.

Transitivitet og verbalmodi

Som tidligere beskrevet er DA&H's pointe, at alternationen i visse (men ikke alle) situationer ændrer verbet modus – altså at der er forskel på om verbet i sætningen beskriver *en tilstand*, *aktivitet* eller *en handling*.

- 1a Så kan vi analysere på nogle bestemte ting i optagelserne (MO)
- i. Så kan vi analysere nogle bestemte ting i optagelserne (DO)

- 13a Man skal aldrig dømme på det ydre
- i. Man skal aldrig dømme det ydre

- 6a Emma Watson kommenterer på Fifty Shades of Grey-rygterne
- i. EW kommenterer FSoG-rygterne

De fire udvalgte eksempler tjener her at vise DA&H's pointe om at brugen af præposition forandrer verbets modus. Alternationen mellem direkte og middelbart objekt har i visse situationer den effekt at det får verbets modus til at forandre sig.

1a – at analysere på

Både i GDS og hos DA&H beskrives at objektalternationen forandrer en handling til en aktivitet, og der findes alternationer hvor forandringen ikke er så tydelig, som også ses her ovenfor. 1a er et eksempel på et udtryk der er meget anvendt i den akademiske verden, og det *at analysere på noget* bruges helt synonymt med *at analysere noget*. Verbet går i dette tilfælde ikke fra at beskrive handling til at beskrive aktivitet. Begge er aktiviteter, men man kan argumentere for at der indholdsmæssigt alligevel er forskel på *analysere* og *analysere på* set ud fra hvilket materiale der tillades som objekt af verbet, fx

Jeg analyserer digte vs. **jeg analyserer på digte* – *jeg analyserer på et digt*. Her vil jeg argumentere for at *analyserer på digte* ikke er velformet, fordi substantivets ubestemthed kombineret med *på* danner for meget ”slør” i meddelelsen. En aktivitet skal give ét ustabil billede, og det middelbare objekt synes i denne sammenhæng at behøve en fastere form end et ubestemt substantiv, der med sin ubestemthed er kodet til at være en sløret entitet.

Man kan ikke både beskrive en generel betragtning og samtidig indikere igangværende aktivitet. Enten bruges den generelle betragtning *jeg analyserer digte* eller også angiver man aktivitet med den igangværende version *jeg analyserer på et digt*. Dette betyder at *analyserer plus på* peger på en igangværende proces, hvorimod *analyserer noget* peger på en generel betragtning om en aktivitet.

13a - at dømme på

Som også DA&H argumenterer for med eksemplet *Boris skyde tartarerne/ ...på tartarerne* (Durst-Andersen og Herslund 1996: 77), er der en betydningsforskel i hvordan sætningen kan tolkes, og der er forskel i det propositionelle indhold. I nogle eksempler fremtræder forskellen tydeligt som eksemplet DA&H har fundet; andre eksempler er ikke lige så entydige som sås ovenfor i analysen.

Eksempel 13a kan man argumentere for markerer en forskel på brugen af middelbart objekt og direkte objekt. *At dømme det ydre* er at komme med en dom over en facade, indholdet handler om det man kan se, hvorimod *at dømme på det ydre* handler om bedømmelse af det der ikke kan ses, på baggrund af det der kan ses. Nedskrivningen af objektet ændrer indholdsperspektivet der besidder et lag mere end i 13ai.

Man skal aldrig dømme på...	Man skal aldrig dømme...
...det ydre	...det ydre
*...geder	...geder
...maden	...maden
*...manden/mænd	...manden/mænd
...at det er dårligt vejr	*...at det er dårligt vejr
...hvornår det er for sent	...hvornår det er for sent
	Tabel A1

Ovenstående udskiftningsprøve skal vise forskellen på de to konstruktioner. *At dømme* er i udgangspunktet en handling. Udfaldet/dommen har betydning for det eller den der dømmes. Ved at nedskrive objektet omskrives handlingen til en aktivitet der dog ikke er så aktiv som *at løbe*, men en stillesiddende aktivitet som *analysere på et digt* – men

stadig en aktivitet. At objektet er, middelbart nedskriver det, og tingsliggør det. Denne skelnen kan tilskrives pragmatiske motiver og dermed fortolkningen af hvad udtrykkets indhold betyder. Dette har nemlig også betydning for hvilken konstruktion der vælges, når noget skal forklares, beskrives, beordres eller udtrykkes. Dette beskriver Grice med *kvantitetsmaksimen* – at man skal gøre sit bidrag så kort så muligt, og at hvis man vælger at udtrykke sig på en anden måde er det fordi der er bestemte motiver bag. Det vil sige at den valgte måde, at udtrykke sig på har et formål. Dette kan også bekræftes af det funktionalistiske konstruktionsbegreb som anvendes som grundlaget for alle grammatiske sammensætninger i dette speciale: at en konstruktion er et resultat af hvordan det afsender gerne vil sige gennem de valgte grammatiske valg, som beskrevet i afsnittet *Konstruktion*.

Det direkte objekt er genstanden for bedømmelsen, fx 13ai *Man skal aldrig dømme det ydre* – hvad må ikke dømmes: *det ydre*. Jeg vil her argumentere for at det middelbare objekt har en anden rolle, nemlig at det middebare objekt ikke er objektet der bedømmes, men derimod det der dømmes med: 13a *Man skal aldrig dømme på det ydre* – hvad må ikke dømmes: en egenskab der er skjult bag *det ydre*. Ovenstående udskiftningsprøve understøtter tesen. De substantiviske objekter kan alle dømmes, og hv-sætningen kan også betragtes som et ”noget”, og derfor kan det dømmes/bedømmes. Empirien indeholder én anden *på*-konstruktion med lignende struktur:

- 8a Så kan man se på hvorfor skifter denne her drik farve⁴⁶
i. Så kan man se hvorfor denne her drik skifter farve

Her er det igen to forskellige ting der bliver udpeget. 8a udpeger at der er grunde der skal undersøges, hvor 8ai udpeger svarerne. Dermed er der i denne konstruktion en indholdsmæssig forskel på det direkte og det middelbare objekt.

6a - at kommentere på

Kommentere på x er eksemplet som skød dette speciale i gang. Det er den mest omdiskuterede af *på*-konstruktionerne, og sprogbrugerne elsker at hade det, selv om det er meget udbredt både mundligt og skriftligt. Som det er beskrevet i indledningen, giver netop denne vending mange timers sprogdebat på nettet. På sproget.dk frarådes brugen af denne konstruktion: “*Sprognævnets holdning er at hvis man ikke vil have at modtagerne skal studse over ens sprog, vil det være bedst at undgå at bruge kommentere på noget*” (Sproget.dk). Det angives at udtrykket stammer fra engelsk hvilket er den eneste

⁴⁶ Dette er et talesprogseksempel hvor ledstillingen er omvendt ”*hvorfor skifter denne her drik farve vs. hvorfor denne her drik skifter farve*”. Dette har dog ingen betydning for analysen.

forklaring på hvordan dette udtryk er havnet i det danske sprog. Der foreligger ingen analyser af hvad dette *på* tilføjer til indholdssiden af udtrykket. Det ”*betragtes som ukorrekt sprogbrug*”⁴⁷ af mange bemærkes det på ordnet.dk.

Kommentere er et verbum der kan konstrueres både transitivt og intransitivt og er dermed ikke så stærkt styret som andre verber der er med i analysen.

6a Emma Watson kommenterer på *Fifty Shades of Gray*-rygterne

EW kommenterer FSoG-rygterne

EW kommenterer

Som det ses af ovenstående kan *kommentere* både konstrueres transitivt og intransitivt med og uden objekt. Alternationen af objekterne (MO/DO) har ingen betydning for udtrykkets indhold i grammatisk forstand, og man kan heller ikke argumentere for at der sker et skift fra handling til aktivitet, som andre objektalternationer foranlediger. Begge udtryk har samme indhold grammatisk talt. Dog er der konstruktioner med *kommentere* og *på* hvor man kan tolke en forskel i brugen af de to udtryk, set med pragmatiske briller.

3a Lars Løkke: *Jeg kan ikke kommentere på det ene og det andet udsagn*

4a Hillary Clinton kommenterer på *Blackberry-forbud*

5a Særligt bedes ministeren *kommentere på, at en relativ stor del af de eksisterende arealreservationer tilsyneladende er delvist uudnyttet*

12a Hazard *kommentere på Hull-kampen*

Xa *Ministeren bedes kommentere, at TV2 har flyttet deres udsendelser, "Go'morgen Danmark", fra Hovedbanegården til Tivoli* (Bilag 4, nr. 4)

Grammatisk er det det samme der gør sig gældende i ovenstående som i eksempel 6a. Det er den samme valensbinding og de samme transitivetsmuligheder da det er verbets valens der styrer dette. Verbets valens styrer også hvilke materialer objektet kan udgøres af. Ovenfor ses det at der er vide rammer for hvad objektet kan indeholde. Eksempel 3a har et komplekst nominal som objekt (*det ene og det andet udsagn*). 4a og 12as objekter er et almindeligt sammensat substantiv (*Blackberry-forbud* og *Hull-kampen*). 5as objekt er et at-eksplikat. Xa er derimod et direkte objekt som indeholder et at-eksplikat. Alle objekterne kan transitivt konstrueres uden der opstår en indholdsgrammatisk forskel. Det betyder at verbet *at kommentere* er et rummeligt verbum der tillader mange forskellige

⁴⁷ www.ordnet.dk - *kommentere*

konstellationer. Det er denne rummelighed der anfægtes når udtrykket *at kommentere på* debatteres på diverse fora og når brugen frarådes.

Set fra et pragmatisk synspunkt ud fra Grices maksimer kan man dog lave en udvidet tolkning af udtryksforskellen i objektkonstruktionen. I sportsverdenen er *kommentere på* hyppigt anvendt og faktisk bruges det ofte når det der skal kommenteres, er overstået.

12a *Hazard kommenterer på Hull-kampen*

12a₁ *Hazard kommenterer Hull-kampen*

Af eksempel 12a kan der udledes den tolkning at *Hazard* giver sin mening til kende om det der foregik under *Hull-Kampen*, og reflekterer over forløbet. Den samme tolkning kan også laves med 12a₁, men samtidig kan man også tolke at det er en igangværende eller nært forekommende aktivitet: *Hazard* sidder med headset og kommenterer det der sker, løbende. Man kan altså argumentere for at *på* her skaber en tidslig afstand mellem objekt og subjekt samtidig med at *kommentere på* indikerer refleksion i sin aktivitet, hvor *kommentere* blot er en taleaktivitet, som finder sted fx på tv synkront med det der kommenteres.

En anden højfrekvent anvendelse af denne *på*-konstruktion er i politik og politiske debatter. Empirien indeholder to eksempler herfra:

Xa *Ministeren bedes kommentere, at TV2 har flyttet deres udsendelser, "Go'morgen Danmark", fra Hovedbanegården til Tivoli* (Bilag 4, nr. 4)

5a *Særligt bedes ministeren kommentere på, at en relativ stor del af de eksisterende arealreservationer tilsyneladende er delvist uudnyttet*

De to eksempler er forskellige da den ene at-sætning er et middelbart objekt (5a), og den anden et direkte objekt (Xa). Begge sætninger er konstrueret som en *s-passiv* hvor den egentlige aktør er udeladt. Denne passive sætningskonstruktion der udgør den indirekte sproghandling *et spørgsmål*, giver *kommentere+på* en særlig rolle i konstruktionen – det er den der danner den indirekte sproghandling.

Særligt bedes ministeren kommentere på, at en relativ (...) betyder der er et forhold der kræves svar på. Her har ministeren ansvaret og skal svare når han/hun spørges. Derimod peger *Særligt bedes ministeren kommentere, at en relativ (...)* ikke i samme udtrækning på den indirekte sproghandling *spørgsmål* denne går mere på den direkte sproghandling *en ordre; en ordre* til at bemærke, over for dem han/hun skal drøfte dette med, at *en relativ stor del af de eksisterende arealreservationer tilsyneladende er delvist uudnyttet*.

Det samme ses med *Xa*; *kommentere* tæller som en opfordring til at kommentere *at TV2 har flyttet deres studie til ny lokation* (impliceret: dyrere og derfor problematisk) over for nogen der har med dette at gøre. Skal han *kommentere på* det så skal han selv udtale sig jf. den indirekte sproghandling – *spørgsmålet*. Her kan man igen argumentere for at *på* har den indflydelse at objektet skubbes væk fra subjektet, da at *kommentere X* er en direkte handling overfor objektet, hvorimod *kommentere på X* kræver at man træder et skridt væk og reflekterer. Dermed kan man argumentere for at der er forskel på brugen af *kommentere* og *kommentere på*. Dette følger altså logikken som vi også så med *analysere* hvor der også er en forskel på objektet alt efter om det er direkte eller middelbart, men forskellen ligger i den pragmatiske tolkning. Grammatisk er det to sider af samme sag.

På som standardpræposition

Som beskrevet i indledningen har sprogforsker Jørn Lund observeret at *på* optræder i flere sammenhænge end tidligere. Dette bemærker DA&H også og kalder *på* for en standardpræposition⁴⁸, altså en præposition som vælges frem for andre når konstruktionen dannes (Durst-Andersen & Herslund 1996: 77). Den skulle således være bredere anvendelig end andre af vores præpositioner. Dette billede kan genkendes i empirien. Der findes flere sammensætninger hvor præpositionen kunne have været en anden end netop *på*:

- 1b *Vi kan ikke alle arbejde på ham*
- 6b *Så fik jeg det her album og lyttede på det*
- 15a *P3 Nyheder holder dig opdateret på de seneste nyheder fra ind- og udland*
- 5b *Jeg skal jo reflektere på det, altså det er jo en følsomhed der ligger i mødet med mig (...)*
- 6c *Nej, det har vi ikke fået besked på*
- 7c *Jeg er ikke helt klar på, om I er sammen (...)* (Bilag 4, nr. 6)

Alle de ovenstående eksempler er fundet i empirien og er gode eksempler på DA&H's pointe om *på* som standardpræpositionen i dansk. Eksempel 1b stammer fra en samtale om samarbejdet om en patient der kræver særlig pleje. Her kunne en anden formulering have været: a. *Vi kan ikke alle arbejde med ham* eller b. *Vi kan ikke alle arbejde for ham*. Dog vil jeg mene at brugen af *for* peger på et ansættelsesforhold, mens *med* peger på et samarbejde, hvorimod *på* i højere grad peger på den reparation, som plejer-patientrelationen afføder, og som ligger i ytringens kontekst. Dette passer i det funktionelle konstruktionsperspektiv om indholdsstyret generativitet; de kommunikative

⁴⁸ Min oversættelse af begrebet *default case*

valg afsender træffer, betyder noget for hvordan det skal opfattes hos modtager. Selvom det virker som det Jørn Lund kalder *på-dillen*, kan man med den indholdsstyrede generativitet pege på at valget af *på* som præposition udgør en betydningsforskel, og der viser sig at være rationale bag præpositionsvalget. I dette tilfælde tyder det på at *på* præciserer verbets betydning i konteksten. Man kan også pege på det pragmatiske aspekt som Grice betoner med *mådesmaksimen*: at måden noget siges på, betyder noget for hvordan din meddelelse kan afkodes. Hvilket vil sige at når du vælger en anden præposition end den gængse, vil man som modtager fortolke hvad dette valg mon kan betyde. Dette er en lynhurtig proces der sker på få sekunder, men når det debatteres i det offentlige rum – kan det blive til en langvarig diskussion om ret og uret, sprogpolitik og fremmedsprogsindflydelse. Dog kan man med DA&H og Grice argumentere for en forklaring som er tilpasset brugen i det danske sprog.

I eksempel 6b har *på* erstattet *til*, og det er et udtryk som især vinder frem på DRs DAB-kanaler hvor eksemplet er fundet. Her kan man argumentere for at det kun er udtrykket der forandres; indholdet ændres ikke. *Så fik jeg det her album og lyttede på/til/efter det*. Jørn Lund beskriver at *lytte på* tidligere var noget læger gjorde, og konstruktionen dermed kan sige at have været bundet i betydningen (Lund 2004: 44), men at denne betydning nu har udvidet sig.

I dette tilfælde er der tale om en valenskonstruktion da *lytte* er et verbum som har en valensbinding der kræver af objektet at det er middelbart. Ingen konstruktioner med *lytte* kan laves transitivt, for verbet kræver enten *til*, *efter* eller *på*:

Jeg lytter det*
Jeg lyttede det*
Jeg har lyttet det*
Jeg havde lyttet det*
Lyt det!*

Valenskravet bestemmer at dette verbum skal konstrueres med den intransitive konstruktion, altså enten uden objekt eller med et middelbart objekt.

I eksempel 8a og 7c er det *om* der er blevet forfordelt. I eksempel 11a og 8c er det *over* der er blevet fravalgt.

Anvendelsen af *på*er i ovenstående liste viser DA&H's tese om at *på* er en standardpræposition i dansk. *På* er præpositionen der kan sættes ind hvor der skulle have været en anden præposition, uden at udsagnets betydning ændres nævneværdigt. Man kan dog argumentere for at i nogle situationer ændrer betydningen sig ved at skifte præposition, som ved eksempel 1b, som det blev analyseret ovenfor. DA&H skriver også at ombytningen med standardpræpositionen og den præposition der er udskiftet, giver en

lille betydningsændring, men ikke en overordnet betydningsændring der forandrer verbets aktivitetsværdi (Durst-Andersen & Herslund 1996: 77). DA&H's pointe om betydningsforandring er møntet på alternationen mellem direkte og middelbart objekt, men konklusionen synes også, ud fra ovenstående analyse, at passe med alternation af præpositioner og ikke hele objektstypen. Aa har, som tidligere anført⁴⁹, beskrevet hvordan præpositioner kan anskues fra to vinkler og dermed kan man sige at *på* situationsemantisk (s-semantik) kan anvendes om andet end sted og forbindelse mellem to punkter (Aa 2013: 153). Hendes opdeling er væsentlig her fordi den kan henføres til *pås* voksende brugssfære og dens rolle som standardpræposition set ud fra hvordan s-semantikkens brugssfærer udvikler sig. Aas s-semantisk-begreb⁵⁰ kan ses som et udvidet indholdsbegreb i forhold til den danske grammatiske tradition hvor hele konteksten er indberegnet i betydningen for *på* eller præpositionens brug og dermed også skal medregnes i konstruktionen. Dette betyder at når *på* anvendes er det fordi det betoner noget særligt som det er vist ovenfor.

I eksempel 7c *jeg er ikke helt klar på, om I er sammen* er ”klar på” sat i stedet for ”klar over”, og udtrykkene kan tolkes som synonyme. Dog vil jeg påpege at *klar over* har færre anvendelsesmuligheder end *klar på*, hvilket kan afkodes i konstruktionens indhold. Eksempel 8c, fra *Den Store Bagedyst*, kan vise denne pointe: *Er I klar på at smage (...)*, hvorimod **er i klar over at smage* er en semantisk umulighed. *At være klar over* handler om viden. *At være klar på* kan ligeledes anvendes om viden, men kan også handle om vilje eller lyst som konstruktionen *klar til* også varetager; den kan dog ikke beskrive viden, men kun vilje eller lyst/parathed. Derfor må anvendelsen af præpositionen altså være betydningsbærende, som Aa også pointerer med sin situationsemantik.

Ovenstående har vist hvordan præpositionen *på* har flere anvendelsesmuligheder end andre præpositioner og dermed kan kategoriseres som en *standardpræposition* som med sin alsidighed kan anvendes hyppigt. Alternationen mellem forskellige mulige præpositioner viser også at danske verber er så vage i deres betydning at der alene ved alternation mellem præpositioner kan skabes en indholdsforhold. Som der står i GDS: ”*Præpositionen specificerer verbets relation til dets argument*” (Hansen & Heltoft 2011: 290), hvilket ovenstående analyses formål har været at illustrere.

⁴⁹ se side 19

⁵⁰ Beskrevet på side 18

Be- vs. på – en mikroanalyse

Som et aber dabej skal meget kort nævnes en betragtning som jeg af pladsmangel ikke har mulighed for at udføre nærmere analyser af. Dette er de tilfælde i empirien hvor *på* kan udskiftes med præfikset *be-* (se også Bilag 5):

dømme på	>	bedømme	svare på	>	besvare
klage på ⁵¹	>	beklage	tænke på	>	betænke
lure på	>	Belure	analysere på	>	*beanalysere
se på	>	Bese	høre på	>	*behøre

Tabel A2

Man kunne forestille sig at det der af Jørn Lund kaldes *på-dillen* (Lund 2004: 44), i virkeligheden handler om fornyelse af sproget hvor ældre former erstattes af mere moderne vendinger. Her kan man argumentere for at *be-*præfikset virker mere formelt og gammeldags. Fx

9a *Det er jo vanskeligt selv at svare på*

b) *Det er jo vanskeligt at besvare*

Det er ikke alle verber der kan undergå denne transformation, men det er værd at overveje om én af de mange funktioner *på*-konstruktioner har er at substituere *be-*'s (og måske andre præfikses) rolle hvilket ovenstående minianalyse, kunne tyde på.

Opsummering af transitivkonstruktionerne

I konstruktioner hvor præpositionalfraserne er underordnet eller adled til verbet, er det verbet der bestemmer hvordan præpositionen kan bruges. Men når verbet både tillader en transitiv og intransitiv konstruktion, kan der opstå en betydningsforskel mellem konstruktioner med direkte eller middelbart objekt. Hos visse verber er forskellen dog markant tydeligere end andre jf. *skyde/skyde på nogen* over for *analysere/analysere på noget*. Det tyder også på at anvendelsen af middelbart objekt har betydning for hvilke materialer leddet kan udgøre.

Præpositionen *på* er en standardpræposition som kan være med til at afklare hvordan verbets betydning skal afkodes, og den er bredere anvendelig. Mange eksempler viser at *på*, er med til at præcisere verbets betydning i konteksten. De eksempler hvor *på* erstatter en anden præposition, sker der en udvidelse af det betydningspotentiale

⁵¹ Bilag 2, nr. 1

konstruktionen kan indeholde. Hvilket betyder at selvom *på* er en standardpræposition, med færre begrænsninger for hvordan den kan bruges og med større semantisk spændevidde end andre præpositioner.

Præpositionalkonstruktioner

Den kommende analyse er forskellig fra den foregående fordi det ikke længere handler om valensbindinger, men om konstruktioner hvori verbet ikke er en del af kernen. Derfor handler det ikke længere om den leksikalske rektion, men om den kategoriale. Det er et konstruktionsprincip der ikke er bygget op af valens (Hansen og Heltoft 2001: 87). Det handler i stedet om mindre deles sammenhæng og indre dependens/interdependens, og dennes betydning for sætningspropositionen som beskrevet i afsnittet *Konstruktion* side 33f.

Det adverbielle på

På som adverbium er et *på* som ikke behøver en styrelse i sin konstruktion. *På*et kan indsættes ”nøgent” og bliver således en form for objekt – ikke det grammatiske objekt, men alligevel *det* som det drejer sig om, altså *emnet* eller det element der udpeger det usagte *emne*, som den kommende analyse af eksemplerne 1c-8c⁵² skal vise.

De kan inddeles i undergrupper: Dem hvor *på* ikke behøver en styrelse og alene udgør adverbialet (1-5c), og dem hvor styrelsen er et komplekst led (6-7c) der ikke kan undværes i konstruktionen, selvom de ikke er valensbundne.

Det adverbielle pås udtryk

Først vil der blive foretaget en udtryksanalyse med hertil hørende udskiftningsprøver for at efterprøve konstruktionens sammensætning.

(1c) V_i skal $_{Vf}$ [jo nok] $_{SA}$ have $_{Vi}$ en lille smule mere metatænkning $_{O=nom}$ på $_{MV=adv}$. [for at kunne forholde sig til døden på den måde]⁵³ $_{FA=at-sætning}$

(2c) Det_S var $_{Vf}$ dejligt $_P$ at få $_{at-infinit}$ ro $_{subst}$. på $_{MV=adv}$.

(3c) Han $_S$ knokler $_{Vfinit}$ mere $_{adv}$ på $_{MV=adv}$ [for at komme frem] $_{FA}$

(4c) Hvad $_S$ var $_{Vfinit}$ jeres husleje $_O$ på $_{MV=adv}$ [der midt i halvfjerdserne] $_{FA}$?

⁵² Se side 49-50

⁵³ De dele af sætningen der er omkredset af [] indgår kun som helhed, hvis det kan hjælpe til at illustrere pointen.

De fire eksempelsætninger 1c-4c indeholder altså alle det samme adverbelle *på*, og det er placeret i enden af sætningsdelen før det frie adverbial. I de eksempler (1c, 3c, 4c) hvori FA-feltet er udfyldt, gælder det at leddet kan undværes uden at det har nogen betydning for resten af konstruktionen, som er det frie adverbials kendetegn. Det kan også rykkes hen på andre pladser. Det har naturligvis en betydning for indholdssiden da det frie adverbial bidrager med ”objektindhold” – her forstået som en meningsskabende genstand og altså ikke et grammatisk objekt. Samtidig gælder det at det tomme FA-felt i 2c og 5c, kan udfyldes og denne udfyldning opnår samme status som materialet i de øvrige eksempler med udfyldt FA. *På*et med tilhørende FA kan undværes uden at sætningen bliver ugyldig, selvom man kan argumentere for at 5c ville mangle noget uden *på* og dermed ikke være fuldkommen realiseret da substantivet så ville mangle en bestemmer foran. Hvis man sammenholder dette med de tidligere omtalte konstruktionsprincip, kan man se hvordan konstruktionen, som Peter Juul Nielsen skriver, er et resultat af en strukturerende proces der danner udtrykket efter det indhold afsender ønsker at udtrykke (Nielsen, 2005: 208).

Sætningsleddenes sammenhæng

For at finde ud af hvordan sammenhængen er, kan man foretage de hjelmslevske udskiftningsprøver som nævnt i metodeafsnittet. På den måde kan man finde ud af hvordan konstruktionen er opbygget, og hvilke dele der hører sammen.

(1c) *Vi skal [jo nok]⁵⁴ have en lille smule mere metatænkning på [for at kunne forholde sig til døden på den måde]*

- a. *For at kunne forholde sig til døden på den måde skal vi⁵⁵ have en lille smule mere metatænkning på*
- b. *Vi skal have en smule mere metatænkning på*
- c. *Vi skal have en tyk skive blåskimmelost på*

Ovenstående udskiftningsprøver viser hvordan sætningen er konstrueret. Dette fortæller os at sætningens faste elementer er: S-Vf- (Vif)-x=nomF-*på*. Dette gør sig gældende for 1c, 4c og 5c. Eksempel 2c’s faste elementer er S-Vf-P-at-inf-*på* og 3c’s faste elementer er: S-Vf-*på*.

⁵⁴ Denne sætningsbid er et modalt led der fortæller os om de forbehold afsenderen tager. Dette er dog ikke relevant her, og derfor vil de være fjernet i nedenstående eksempler da det ikke bidrager med andet end modalitet, som ikke er i fokus her.

⁵⁵ Understregning betyder elementerne er byttet om

1c) *Vi skal have mere metatænkning på*

Indholdet i eksempel 1c er en beskrivelse af at en bestemt kognitiv proces skal være udviklet førend bestemte sociale konventioner kan erkendes i et barns hjerne. Denne proces udtrykkes af afsender som *vi skal have metatænkning på*. Det betyder at hjernen skal have nået et vist udviklingsstadium for at barnet kan tænke abstrakt, inden det kan forholde sig til visse emner (her: *døden*) på en bestemte måder. Man kan argumentere for at *på* i denne konstruktion faktisk *er* nødvendig; ikke fordi det er valensbundet, men fordi *at skulle have metatænkning* ikke kan betyde at hjernen skal opnå et givent abstraktionsniveau og ikke rummer samme generaliserbarhed, som fx *at skulle have aftensmad*. Netop fordi *på*et her ikke udpeger en placering, men udpeger noget abstrakt i konteksten og det optræder adverbielt, kan man argumentere for at *på*ets funktion er at udpege hjernens abstraktionsniveau, og dermed bliver det en form for et abstrakt stedsadverbium. Man kan med en implikationstest se hvilken information der er impliceret (Hansen & Heltoft 2011:912). *Vi skal have mere metatænkning på* implicerer at hjernen endnu ikke har udviklet et passende niveau af *metatænkning*. Netop at der tales om hjernen, henledes der kun til metaforisk. Derfor kan man henvise til at denne funktion i de GDS'ske begreber er en metaforisk lokativ funktion (Hansen og Heltoft 2011: 1383).

Denne funktion er en almindelig kendt anvendelse af *på* iflg. Ordnet.dk⁵⁶. Det betyder at indholdet i denne konstruktion er metaforisk, og *på* anvendes her lokativisk. Hjernen skal udvikles til at vist niveau og får *på*et, til trods for sin adverbielle funktion, en placeringsbetydning i en halvabstrakt version.

2c) *at få ro på*

At få ro på er en fast vending med et adverbielt *på* som sætningsafslutter.

(2c) Det var dejligt at få ro på

- a. *At få ro (på)* var dejligt
- b. Det var dejligt at få ro
- c. Det *at få ro (på)* var dejligt

Eksempel 2c-a viser at ombytning er mulig således at prædikativet bliver prædikatív for det egentlige subjekt og ikke det anaforiske subjekt *det*. Parentesen skal vise at *på* helt kan udelades. Sætningen består af en prædikatív og en tilføjelse der indeholder sætningens emne, nemlig *at få ro* der beskrives af prædikativet. Her skriver GDS at *på* er noget som ikke siges, men som ligger i konteksten, som man også kunne se i *metatænkning*

⁵⁶ www.ordnet.dk - på som adverbium

på analysen. Her kan *at få ro på* betyde: *få mulighed for at sætte farten ned* i forhold til fx arbejde eller familieliv, eller at få styr på noget som har været ude af kontrol. Dette *noget* udtales ikke i sætningen. Det er en konstatering af et bestemt, men udtalt, forhold der udtrykkes på en generel måde. Der henvises ikke engang metaforisk; al indhold skal hentes i konteksten. Her kan man se på den indholdsstyrede generativitet som er beskrevet i afsnittet om *Konstruktioner*, side 33, og herigennem argumentere for at *på*'ets rolle er den at udpege det usagte. Derimod peger sætning 2c-b *Det var dejligt at få ro* ikke på noget usagt, men er derimod en helt generel tilstandsbeskrivelse, der ikke peger i retningen af et udtalt forhold. Her er konstruktionen analyseret ved hjælp af Nielsens *bottom-up*-metode hvor opbygningen af konstruktionen har betydning for indholdet den skal udtrykke (Nielsen 2005: 207). Med *Top-down*-modellen (Nielsen 2005:208) kan man konkludere at valget af konstruktionen med *på* lader det egentlige emne være usagt, dels fordi det måske fremgår tydeligt i den nonverbale kontekst, og dels fordi det vigtige i situationen er holdningen til emnet. Konklusionen er den samme: sætningsemnet er udtalt med det nøgne *på*; det der skaber uro nævnes ikke. *På*'s rolle bliver således at udpege en aktivitetsafslutning: det udtalte sætningsemne/emneområde: *det var dejligt at få ro på ...hjemmefronten, ...hjerterytmen, ...børnene*. Hvorimod eksempel 2c-b) *det var dejligt at få ro* ikke viser videre i konteksten, men skaber et tilstandsbillede i modtagers bevidsthed: nu er der ro. Pragmatiske kan man argumentere for at *ro på* indeholder en aktivitet der er sat i bero, hvorimod *ro* henviser til en permanent tilstand.

3c) *at knokle mere på*

(3c) Han knokler mere på [for at komme frem]

- a. *For at komme frem knokler han* mere på
- b. Han knokler mere (på)
- c. Han knokler (på)
- d. Han knokler mere for at komme frem
- e. *På knoklede han mere

Denne konstruktion er forskellig fra de andre eksempler da dette *på* udover at være et adverbium er inkorporeret. Et inkorporeret adverbium er et adverbium der er blevet opslugt i verbets betydning. Det betyder ikke at det bliver et valensled fordi inkorporerede valensled mister deres valensstatus ifølge GDS (Hansen & Heltoft 2011: 939). I GDS bruger anvendes eksemplet ”*Det er trist bare at se 'på'*” (Hansen & Heltoft 2011: 939)

⁵⁷ o signalerer tryktab og ' tydeligt tryk, der skaber en enhed som lyder ”se På”

som kan sammenlignes med (3c) *han knokler mere på for at komme frem* hvilket betyder at det er et inkorporeret adverbial.

Af ovenstående eksempelomskrivning (3c) *a-e* ses det hvordan sætningen rent udtryksmæssigt hænger sammen, hvilke led der kan flyttes, og hvilke der ikke kan. FA-feltet kan topikaliseres; dog rykker *på* ikke med i denne topikalisering. *På*et hænger sammen med verbet således at de er uadskillelige som det ses ovenfor. Der kan indsættes et mådesadverbial som det er tilfældet ovenfor med *mere*. Men *knokle* og *på* skal stå tæt forbundne og i rækkefølgen *knokle+på* som eksempel *e* viser. Som GDS skriver hænger leddene så tæt sammen at de udgør én samlet indholdsenhed der kan sammenlignes med intransitive konstruktioner (Hansen & Heltoft 2011: 950) hvilket ses ved at *på* ikke kan undværes i konstruktionen. Dog kan *på* som ovenstående også viser sagtens udelades i dette eksempel uden at sætningen bliver ukorrekt, men det har konsekvenser for indholdet. Et andet aspekt i denne analyse er at *på*ets egen selvstændige betydning inkorporeres i verbets. *På*ets placerings-, udpegnings- eller stedsbetydning ophæves. *Han knokler på* viser dette aspekt tydeligt. Verbet *at knokle* henviser til en intensiv arbejdsgang. Dette kan kun udvikle sig mere eller mindre intensivt. Derfor er *på*s stedsbetydning sorteret fra i en metaforisk proces (Hansen og Heltoft 2011: 950). Rent indholdsmæssigt er meget forskel i de to næsten ens udtryk:

- (a) Han knokler mere for at komme frem
- (b) Han knokler mere på for at komme frem

Ved at sige *han knokler mere* er der mere rum for fortolkning af *at knokle*. Afsender kan her mene: *han knokler mere end de andre for at komme frem*, eller *andre knokler ikke lige så meget som ham for at komme frem*. Dette kaldes i GDS *sekundær prædikation* (Hansen og Heltoft 2011: 949). Inkorporerede adverbialer indeholder ikke sekundære prædikationer: *at knokle mere på for at komme frem* indeholder ikke en sekundær prædikation. *At knokle på for at komme frem* handler mere om intensiviteten af arbejdsbyrden end om sammenligningen med kollegaerne, og denne intensivitet angives i den udsagte sætning og altså ikke gennem en sekundær prædikation.

4+5c) *være+x+på*-konstruktioner

- (4c) Hvad var jeres husleje på [der midt i halvfjerdserne]?
 - a. På hvad var jeres husleje?
 - b. Hvad var jeres husleje?

c. Hvad var jeres husleje der midt i halvfjerdserne på?

Dette er en *være+x+på*-konstruktion. *På*et er ikke så fast en del af udtrykket at det er påkrævet og kan sættes foran *hvad*; dog må det her anses for en markeret ordstilling, om end indholdet vil være fuldkommen det samme. Eksempel a har et topikaliseret *på*, en konstruktion der må siges at høre til de sjældnere. I eksempel b er *på* udeladt – uden at det udgør en nævneværdig betydning for indholdet. I eksempel c er *på*et sat efter FA. Dette fungerer rent grammatisk, men man kan argumentere for at *på*et kommer for langt væk fra *hvad* og dermed gør sig bemærkelsesværdigt overflødigt, kan man argumentere for.

Indholdsmæssigt kan man argumentere for at *på* peger på beløbet der ønskes oplyst. Det skal dog understreges at den ikke er nødvendig for indholdet, men med *på* kan man argumentere for at der sker en ekstra udpegning af det der tales om; med *på* lægges der op til at svaret er et penge beløb, hvorimod svaret uden *på* kan være flere ting (at det sjældent er, er en anden sag):

Hvad var jeres husleje på?

- 5.500 kr.
- 5.500 kr., inklusiv trappevask hver søndag.
- *Jeg vaskede trapper hver søndag og stod for at holde opgangen proper

Hvad var jeres husleje?

- 5.500 kr.
- 5.500 kr., inklusiv trappevask hver søndag.
- Jeg vaskede trapper hver søndag og stod for at holde opgangen proper

Man kan her argumentere for at der i konstruktionen med *på* ligger en forventning om et pengebeløb som svar, men man kan også tage det som et eksempel på hvordan det kommunikative mål motiverer konstruktionens opbygning, som Peter Juul Nielsen skriver (Nielsen 2005: 208). Stjernen markerer at svaret ligger lidt udenfor hvad man ville forvente. Ovenstående ombytningstest viser hvilke materialer og led svaret kan indeholde. Vil man have det kontante svar medtager man et *på* i sit spørgsmål da dette udfører en grad af styring i svarets mulige udformning. Dette er en pragmatisk tolkning som har at gøre med Nielsens pointe om kommunikative mål, men også om mådesmaksimen – nemlig at stille spørgsmålet som man gerne vil have svar på, jf. Grice side 45.

Opsummering

Eksemplerne, som er beskrevet ovenfor, har alle det til fælles at noget (altså x) *er* eller *skal være på* ikke i den lokativiske forstand, men i en metaforisk forstand som GDS beskriver (Hansen & Heltoft 2011: 1379); altså skal dette noget (*en lille smule metatænkning, ro, knokleri, eller husleje*) udpeges ekstra med et *på*. Man kan argumentere for at det skaber en kontekstafhængig forbindelse mellem subjekt og objekt via verbet som *på* dog ikke er leksikalsk styret af. Der er tale om en kategorial styring som hører ind under den bredere definition af konstruktion (Hansen & Heltoft 2011: 85). Her handler det om kategoriernes interne rektion mellem hinanden. Ovenstående analyser viser pointen om at konstruktionerne dannes med et bestemt kommunikativt formål, men samtidig dannes efter principperne om generalisation og generativitet som Peter Juul Nielsen beskriver som grundsten i det funktionelle konstruktionsbegreb.

Specifikatorled

Denne analyse vil være af en mere informationsstrukturel karakter da det er min tese at *på* som del af et specifikatorled, er med til at udpege emne og/eller fokusled. Som det er beskrevet i GDS, er der også her en indholds- og en udtryksside – der benævnes det dog som henholdsvis *det universalpragmatiske* og *det sprogspecifikke* (Hansen & Heltoft 2011: 65).

Det sprogspecifikke aspekt handler blandt andet om det sproglige udtryk som konstruktionerne er bygget op af:

- 1d. *Smagen_S på den_{SPEC} er_{VF} faktisk_{SA} rigtig dejlig_P*
- 2d. *Når_K vi_S beskriver_{VF} valensen_{DO} på indholdssiden_{SPEC}, er subjekter og objekter
INDHOLDSSUBJEKTER og INDHOLDSOBJEKTER (...)*
- 3d. *Der_S kunne_{Vinf} sagtens_{SA} have_{Vinf} været_{VF} leget_{VF} mere_{SA} med karakter_{MO} på smagen_{SPEC}*
- 4d. *Der_S mangler_{VF} selvfølgelig_{SA} noget struktur_{DO} på cremen_{SPEC}*
- 5d. *Vi_S mangler_V simpelthen_{SA} noget mere tid i ovnen_{DO=NOM+ADV} på den_{SPEC}*

X_1 på x_2 -konstruktionen kan som det ses indtage flere pladser i sætningen: den kan indtage objektspladsen, den kan sættes foran, og kan også opdeles.

- (1) På den er smagen faktisk rigtig dejlig
- (2) Smagen er faktisk rigtig dejlig på den

- (3) Når vi på indholdssiden beskriver valensen, er (...)
- (4) På smagen kunne der sagtens være leget mere med karakteren
- (5) *Karakteren kunne der sagtens have været leget med på smagen
- (6) Noget struktur mangler der på cremen
- (7) På cremen mangler der noget stuktur

Enkelte eksempler må anses for meget sjældne og med en form for overhøjtidelig syntaks – som findes i lyriske genrer.

Det ses hvordan eksempel 1 ændrer fokus således at det er *den* der bliver det markerede element frem for *smagen*. Det betyder at x_1 på x_2 ikke er så fasttømret at den ikke kan deles, men at delingen kan foranledige et fokusskifte eller betydningsskifte – hvilket betyder at det ikke længere er den samme meddelelse. Samtidig kræver det emfase på *den* for at sætning 1 kan give mening. Tilmed kan man argumentere for at de to x 'er i eksempel 2, uden dog at være grammatisk ugyldige, er placeret for langt fra hinanden til at dette ville være en foretrukken formulering da status af sammenhængende led tabes i afstanden. Der kan også argumenteres for at *på den* i kraft af at være skubbet så langt tilbage i sætningen synes at være overflødig for betydningen. Dette betyder dog ikke at udtrykket er grammatisk ugyldigt. Udtryksmønsteret der går igen i alle eksemplerne, er x_1 på x_2 og at x_1 specificerer x_2 .

x_1 på x_2 -indhold

Her skifter analysen fokus til *det universalpragmatiske aspekt*. Et aspekt af denne analyse handler om hvad disse specifikatorled tæller som et funktionsbaseret aspekt. Spørgsmålet er hvad denne x_1 på x_2 -konstruktion kan bidrage med. Det der vil være kernelementet i denne analyse, er pådets indflydelse på informationsstrukturen i de konstruktioner de er placeret i. I GDS står der blandt andet følgende om informationsstrukturens formål:

”Meddelelser struktureres således at de har udgangspunkt i ét eller flere forhold (emnet) som der også meddeles noget om (kommentar). Kort udtrykt: Der meddeles noget om noget” (Hansen & Heltoft 2011:65)

Her ses inspirationen fra Stephen Levinson tydeligt. Han beskriver hvordan en sætning har en dobbelt forudsætningsstruktur: *forgrundsinformationer* og *baggrundsinformationer* (Levinson 2011: 219). Forgrundsinformationerne er emnet og baggrundsinformationerne er kommentaren til emnet. x_1 på x_2 -konstruktionen udpeger at der er to vigtige entiteter i sætningen, nemlig både x_1 og x_2 – derfor er begge nævnt fremfor at den ene er en del af den anden, som det ville være tilfældet med en s-genitiv konstruktion. Dette kan man,

med Levinson, argumentere for er en måde at markere et bestemt forhold mellem samtalens entiteter.

”The general pragmatic effects of foregrounding and backgrounding information within a sentence can be achieved in many ways that are not prepositional in the narrow sense, e.g. by changing word order, utilizing syntactic subordination, prosodic emphasis or the emphatic particles provided by many languages” (Levinson 2011: 225)

Hvilket betyder at når afsender har et budskab, kan det betones via forskellige sprogets divergerende konstruktionsmuligheder hvor modtageren skal være opmærksom på eller bliver gjort særligt opmærksom på hvad denne skal lægge mærke til ved den information afsender udtrykker. X_1 på x_2 -konstruktionerne findes som det ses i empirien såvel skriftligt som mundtligt. Der er fundet eksempler både i tv-programmer, online brevkasser og endda i GDS er der fundet et eksempel. Dette betyder at denne konstruktion er meget almindeligt anvendt, og man kan argumentere for, dels med Levinson, men også med Grices mådesmaksimen, at den måde dette udtryk er opbygget på, betyder noget for hvad der skal opfattes som henholdsvis *emne* og *kommentar* i den samlede ytring. Det udpeger hvad modtager skal bide særligt mærke i, hvilket leder frem til en analyse af *emne*, *kommentar* og *fokus*.

Meddelelsesstruktur ved x_1 på x_2 -konstruktioner

Som tidligere beskrevet er *emnet* meddelelsens baggrundsinformation. Samtidig er forgrundsinformation *kommentaren* til emnet, men det kan også være *fokusleddet*. GDS skriver at kommentarleddet ofte er identisk med kommentaren da den indeholder ny information (Hansen & Heltoft 2011: 75). Hvis der er andet der skal træde frem, skal det markeres på en måde så modtager lægger mærke til det der er i fokus. Dette kan man gøre med fokuskonstruktioner på forskellig vis. Dette eksemplificerer GDS med sætningskløvning hvor emnet er særligt udpeget, fx *Det var butleren der gjorde det* (Hansen og Heltoft 2011:303) hvor *butleren* er fokus selvom han med sin subjektstatus og bestemthedsbøjningen ville være et selvskrevet *emne*. Dette betyder at visse konstruktioner har en udpegende funktion der kan sætte emnet i fokus.

- 1d. Smagen på den er faktisk rigtig dejlig
- 2d. Når vi beskriver valensen på indholdssiden, er subjekter og objekter INDHOLDSSUBJEKTER og INDHOLDSSOBJEKTER (...)
- 3d. Der kunne sagtens have været leget mere med karakter på smagen

4d. *Der mangler selvfølgelig noget struktur på cremen*

5d. *Vi mangler simpelthen noget mere tid i ovnen på den*

De dele af sætningerne der er understreget udgør baggrundsinformationen (emnet), og resten kommentaren til dette, altså forgrundsinformationen. I de ovenstående eksempler udgør x_1 på x_2 -konstruktionen i udgangspunktet emnet i meddelelsen. Det vises ved at substantiverne er bøjet i bestemthed, som koder genkendelighed, og dermed noget meddelelsens modtager kender til, og den nye information er bedømmelsen. Men man kan pege på at der internt i x_1 på x_2 også er et meddelelsesstrukturelt forhold. Sætningens emne kan markeres og dermed gøres til fokusled, som fx ved sætningskløvning.

X_1 specificerer x_2 ved at uddybe eller præcisere en bestemt egenskab. X_2 ; *den, smagen* og *cremen* er meddelelsens baggrundsinformation, dét der tales om. Man kan sige at de i dobbeltgrad udgør emnerne, da de også udgør baggrunden for x_1 : *smagen, karakter* og *noget struktur*. Egentlig skulle x_2 udgøre baggrundsinformationen i en sætning med almindelig sætningsopbygning, fx *Cremen mangler noget struktur*. Hermed kan man således argumentere for at x_1 på x_2 -konstruktionen danner et markeret emne der dermed udgør fokus. Den nye information (kommentaren) er naturligvis stadig bedømmelsen, men det, det handler om (*cremen*⁵⁸) er særligt markeret og må derfor udgøre sætningens fokus.

Genitiv og x_1 på x_2

*På*et omsluttes af to substantiver som hænger sammen ved hjælp af *på* og danner en art omskrevet genitiv.

Genitivens funktion er at gøre nominale led til adled, skriver GDS⁵⁹ (Hansen & Heltoft 2011: 443). Det beskrives også at genitiven kan anskues fra et udtryks- og et indholdsmæssigt synspunkt hvor det på udtrykssiden forholder sig som ovenstående beskriver, men at der indholdsmæssigt er tale om to sideordnede led (Hansen og Heltoft: 277). Et almindeligt genitivudtryk består af et nominal, et *-s*, og et substantiv som genitivens skopus rammer, fx *smagens karakter* – en objektiv genitiv (Hansen & Heltoft 2011: 448). Eksemplerne ovenfor, undtagen 1d, er alle *på*-forbindelser der lægger sig til objektet. 1d er derimod en *på* forbindelse der lægger sig til subjektet. Dog er funktionen den samme.

⁵⁸ Det er ikke bundene, glasuren eller pynten, men cremen

S-genitiven adskiller sig fra x_1 på x_2 -konstruktionen ved at de to nominaler i x_1 på x_2 -konstruktionen beholder begge led deres selvstændighed, og ingen af de substantiviske led bliver til adled. Det er vigtigt at understrege at x_1 på x_2 ikke opfattes som en genitiv, da man på dansk laver genitiv med *s* eller *'* ved afsluttende *s*-lyd (Hansen og Heltoft 2011: 444), men funktionen x_1 på x_2 udfylder, er betydningsmæssigt meget lig genitivens:

smagen på den	<>	dens smag
karakter på smagen	<>	smagens karakter
struktur på cremen	<>	cremens struktur
valensen på indholdssiden	<>	valensens indholdsside

Tabel A3

Ved *s*-genitivkonstruktionen kan man argumentere for at *smag*, *indholdside*, *karakter* og *struktur* alle er en del af kernen og indgår kompagniskab i et hypotagme (Hansen og Heltoft 2011: 277) – og dermed indgår i samme niveau som bestemmerleddet: henholdsvis *den*, *valens*, *smag* og *creme*. De indgår en meronymisk forbindelse hvor det led der bærer genitivendelsen, er helheden, og det efterfølgende er delen, fx *dens smag* (Hansen & Heltoft 2011: 446). Hvorimod x -på- x ikke danner den meronymiske forbindelse. I *smagen på den* udgør *den* og *smagen* hver sin entitet. Det er en måde at fremhæve kategorien på som ellers ville blive sekundær i en genitivkonstruktion. I GDS beskrives det også hvordan *den objektive genitiv* kan sammenlignes med *af*-forbindelser (Hansen og Heltoft 2011: 448). Her vil jeg mene man med udgangspunkt i ovenstående også kan sidestille indholdsobjektet med en x_1 på x_2 -konstruktion og kalde det en *på*-forbindelse.

Opsummering

Specifikatorleddenes funktion er at specificere det led de lægger sig til. *På* bliver i x_1 på x_2 -konstruktioner en måde at sidestille led som ellers ville indgå i en rangordnet forbindelse ved en *s*-genitivkonstruktion. I visse situationer kan denne specificering blive så udpegende at den kan udgøre en form for en fokuskonstruktion der kan sammenlignes med sætningskløvning.

Sætningsemner med *på*

1e - *Fantastisk konsistens på din lille grovkiks*

Fra DR's underholdningsshow *Den Store Bagedyst* er der fundet mange eksempler på finurlige *på*-konstruktioner til dette speciale. Et af dem er 1e *Fantastisk konsistens på din*

lille grovkiks som er en simpel konstatering som dog er en helt særlig konstruktion der fortjener særlig opmærksomhed i et speciale som dette. Det er en *på*-konstruktion med sprogbehandlingsværdi, men uden et verbum. Dette kaldes *sætningsemner* i GDS (Hansen og Heltoft 2011: 148).

Lars Heltoft indleder sin artikel *Talesprogets grammatikaliserede enheder* med den konstatering at talesproget er fyldt med ikke-sætningsformede ytringer som alligevel har en mening (Heltoft, under udgivelse: 1).

Eksemplet ”*Fantastisk konsistens på din lille grovkiks*” (herefter 1e, jf. eksempellisten på side 52) er en konstatering som fåtallet ville studse over, til trods for at det slet ikke er en sætning. En sætning *skal* som bekendt indeholde *et subjekt* og *et verbum*. Denne ytring indeholder et adjektiv, et substantiv, en præposition og et nominal. Alligevel fungerer den uproblematisk. Det er en gyldig konstativ sproghandling, en bedømmelse, som udtryksmæssigt kan sammenlignes med et interjektional og kan på sin vis sammenlignes med interjektionalet *flot bil*. Modtageren forstår beskeden – selv uden subjekt og verbum som man kan argumentere for ligger implicit i ytringen.

Flot bil er kort form af: *Det er en flot bil* eller *bilen er flot* hvilket er en helt almindelig prædikativ funktion (Becker-Christensen 2012: 37). Men *Fantastisk konsistens på din lille grovkiks* er mere kompleks end *flot bil* da der er flere led involveret nemlig *nominalerne* og *præpositionen*. Derfor omskrives den nu således at ytringen bliver sætningsformet for bedre at kunne anskueliggøre hvordan delene hænger sammen.

1. Fantastisk konsistens på din lille grovkiks

- a. Din lille grovkiks_{S=nom} har_{Vf} en fantastisk konsistens_{nom2 (SP)}⁶⁰

Umiddelbart lader det til at udtrykket skal opdeles således at det er nominalet (*din lille grovkiks*) som er genstand for bedømmelsen (*fantastisk konsistens*), hvor præpositionen (*på*) fungerer som et bindeled mellem de to nominaler. *Eksempel a* er et udtryk for denne tolkning. *Have*-relationen udelukker brugen af *på* og leder til den tolkning at *din lille grovkiks* bliver subjekt. Men der er også andre måder at anskue ytringsemnet på. Først skal kernen findes og dernæst hvordan det omliggende lægger sig til kernen. Denne ytring indeholder ikke et verbum hvilket gør det umuligt at finde kernen. Man kan forsøge at bestemme subjektet, der i denne situation må udgøre kerneleddet alene, her kaldet *minimalkernen*. *Et subjekt* kan udfyldes af følgende materialer: *nominaler (substantiver eller pronominer)*, *sætninger med det formelle subjekt det*, *at-infinitiver* (Becker-

⁶⁰ Tegnforklaring: S=subjekt, Nom=Nominal, Vf= finit verbum, SP=subjektsprædikat, M=modifikator

Christensen 2012: 33). Det betyder at subjektet enten kan være nominalet *din lille grovkiks* eller substantivet *konsistens*. Sammenligner man med *eksempel a*, er det *din lille grovkiks* der er subjektet, men dette er ikke ækvivalent med den oprindelige sætning *Fantastisk konsistens på din lille grovkiks*. Konteksten er en bedømmelsessituation hvorfor man kan argumentere for hypotesen om at det er *konsistens* der er subjektet og dermed kerneleddet. Dette giver følgende omskrivningsmuligheder:

- b. Konsistens_S på din lille grovkiks_M er_{Vf} fantastisk_{SP}
- c. Din lille grovkiks' konsistens_{S=nom} er_{Vf} fantastisk_{SP}

I eksempel *b.* og *c.* er det netop parafraseret med *konsistensen* som subjekt og *være* som verbum. Denne omskrivning omdanner ytringen til en prædikativkonstruktion der kan inkludere *på* og dermed kan indeholde alle de oprindelige elementer, hvilket i min optik gør dette til den mere korrekte omskrivning. *Konsistensen* er altså kerneleddet i ytringen og *din lille grovkiks* kan defineres som en moderator eller adled for kerneleddet. Selvom den *fantastiske konsistens* faktisk er den beskrivelse/bedømmelsen af objektet, altså *grovkiksen*. Men da sproghandlingen er en bedømmelse, må det nødvendigvis være det der udgør bedømmelsen der er det centrale. *På* fungerer i denne sammenhæng som forbindelsen mellem kerneled og adled. Det giver *på* en vigtig rolle da den som forbindelsesled kan siges at være det informationsoverførende element fra det ene led til det andet, en rolle som ellers tillægges verbet i en ”rigtig” sætning de obligatoriske elementer. Dette vil jeg demonstrere med nedenstående sammenligning:

- 1e Fantastisk konsistens på din lille grovkiks
- 1e₁ Din lille grovkiks har en fantastisk konsistens
- 1e₂ Konsistensen på din lille grovkiks er fantastisk

Ytringens mål er at fortælle at kiksens egenskab (*konsistens*) er fantastisk. Denne transaktion sker i ovenstående eksempler henholdsvis præpositionelt (1e) og ”verbalt” (1e₁ og 1e₂). *Fantastisk konsistens* og *grovkiks* kædes sammen af *på*. Den præpositionelle transaktion skaber således en velformet sproghandling: *Jeg bedømmer hermed din lille grovkiks til at være fantastisk* sat på den velkendte austinske formel, på samme måde som en sætningsformet ytring gør.

Ikke-sætningsformede sætninger i skriftsproget

Ovenstående eksempel er et talesprogseksempel og som tidligere redegjort for gælder der andre regler for den talesproglige syntaks. Heltoft bemærker også i sin indledning at fænomenet primært er talesprogligt eller optræder i hybridformerne sms- og chatsprog (Heltoft UU: 2). Det ses dog også i skriftsproget som vist i eksempellisten på side 52 hvor kun *Ie* er et talesprogseksempel. Konstruktioner som disse forekommer hyppigt som overskrifter (Hansen 1973: 99), som eksempel 4e *Hygiejneproblemer på Rigshospitalet*. Dette er en overskrift der opsummerer tekstens hovedpointe som en konstatering. De findes dog også som ultrakorte konstateringer som ikke direkte er en konklusionen af en artikel. Det ses med eksempel 6e *Nedskæringsstop på ældreområdet* – et krav fra Pia Kærsgård under valgkampen i juni måned i år.

Et andet sted hvor det indgår som en del af fortællingen, er i artiklen *Mors afføring gjorde Michelle rask* der indledes i med:

1. ”12 måneder på antibiotika. Op til 20 toiletbesøg om dagen. Ugevis på sofaen med mavekramper, feber og blodig diarré” (Bilag 4, nr. 10)

Her forekommer den samme konstruktion som ved ovenstående talesprogseksempel fra *Den Store Bagedyst*. Det er på samme måde en konstatering – på en interjektional formel man kunne kalde for en *konstativkonstruktion*. Det er en ikke-sætningsformet nominalhelhed med sproghandlingsværdi. Dog er der mellem det talesproglige eksempel fra *Den Store Bagedyst* og *Politikkens avisartikel* en forskel i deres syntaktiske og semantiske strukturer:

- a. *Fantastisk*_{adj} *konsistens*_{subst = nom1} *på*_{præp} *Din*_{ref.pron} *lille*_{adj} *Grovkiks*_{subst = nom2 og pf}
- b. *12*_{num} *måneder*_{subst} *på*_{præp} *antibiotika*_{subst = præpositionalobjekt}
- c. *Ugevis*_{adv} *på*_{præp} *sofaen*_{subst} *med*_{præp} *mavekramper*_{subst} *feber*_{subst} *og*_{konj} *blodig*_{adj} *diarré*_{subst}

Eksempel a indeholder to entiteter og et bedømmelsesforhold mellem dem. Eksempel b indeholder derimod kun én entitet: *Jeg har fået/skal have antibiotika i 12 måneder*. Det er en konstatering af et forløb der er passeret eller skal passere, alt afhængig af hvilket verbal man tolker skal indsættes. Tempus bestemmes ved hjælp af konteksten, og samme konstruktion kunne også have været brugt i et fremtidsperspektiv *Så kom dommen: 12 måneder på antibiotika*⁶¹. Tidsperspektivet er her irrelevant. Det er konteksten der må afgøre om det er fortidigt, nutidigt eller fremtidigt. I denne sammenhæng tolkes de 12 måneder som et tilbageblik fordi artiklen det er taget fra, handler om helbredelse.

⁶¹ Min egen omskrivning

Udtrykket består af et numerale og et substantiv der sammen danner et tidsadverbial, en præposition og et substantiv.

Det må bemærkes at klassifikationen af *12 måneder* beror på et kvalificeret skøn da det både kan ses som et tidsadverbial og kan tolkes som nominal. Dog viser substitutionsprøven at det må være et tidsadverbial:

- i. 12 måneder på antibiotika
- ii. Længe på antibiotika (tidsadverbium)
- iii. Min lille hund på antibiotika (nominal)

Men distinktionen er ikke entydig. Tolker man *12 måneder* som et forløb vil man kunne pege på at det er et tidsadverbial, fordi det kan udskiftes med *længe* der ligeledes udpeger et tidsforløb og er et tidsadverbium. Dog vil jeg forsigtigt argumentere for at hvis man tolker *12 måneder* som et tidsrum, vil man ende ud med et nominal som kan sammenlignes med *min lille hund*. Da både *længe* og *12 måneder* rent betydningsmæssigt ligger nærmest hinanden, vil jeg tolke *12 måneder* som et tidsadverbial. Havde *12 måneder* været en del af præpositionsfrasen *på 12 måneder*, ville det endnu tydeligere have beskrevet et tidsforløb.

For at vende tilbage til *på*-konstruktionens funktion, kan man se at den på samme måde som i det talesprogseksempel danner forbindelsen mellem *antibiotika* og *12 måneder*. Der er dog den forskel fra kikseksemplet at ingen af de to led ville kunne danne den samme betydning som sammensætningen giver:

- *Fantastisk konsistens på din lille grovkiks* = *fantastisk konsistens*
- *12 måneder på antibiotika* ≠ *12 måneder* eller
≠ *antibiotika*

I sproghandlingstermer beskriver det stadig en konstativ. Det er i modsætningen til bedømmelsen en konstatering der udgør et samlet hele. Den sætningsformede udgave kunne eksempelvis være *Jeg har været på antibiotika i 12 måneder*. Den indeholder samme konstatering + en have-relation.

Opsummering

Ovenstående eksempler er ytringsemner der er særlige fordi de indeholder en vellykket sproghandling uden at være en sætning – efter almindelige danske retskrivningsregler. Alligevel er de sætningsdele der indeholder en vis form for progression, som vist med

eksempel 1e. Man kan med ovenstående analyse argumentere for at det er *på*et der skaber denne progression, og dermed kan man argumentere for at *på* overtager det manglende verbums rolle.

Analyseopsamling

Analysen har haft til formål at vise forskellige konstruktioner hvori *på* optræder, og dermed vise hvilken rolle *på* har i de forskellige konstruktionstyper. Det ses at der kan være (men ikke altid er det) forskel på indholdet i de forskellige konstruktioner og deres tvillingekonstruktion uden *på* og at *på* kan være med til at forandre illokution, transitivitet, forholdet mellem subjekt og objekt eller mellem to ”objekter” x_1 og x_2 , men også hvor elastisk betydning af *på* kan være; forskellige konstruktioner udvider *på* sit betydningspotentiale. *På* kan betragtes som en standardpræposition som kan bruges i flere situationer og dække flere områder end den præposition som er blevet fravalgt.

Diskussion

På

At skulle analysere en enhed så lille som *på* viste sig at være en ret en stor opgave. Funktionsmæssigt er *på* som det ses både i empirien og teorien meget bred anvendelig og kan indgå i mange forskelligartede konstruktioner. Dette kræver enten et bredt teoriafsnit til at favne de mange forskellige analyser der skal udføres, eller et enkelt tema med en dybdeborende analysestrategi ud fra det konstruktionsprincip temaet favner. Der er fordele og ulemper ved begge. I dette speciale har ønsket om at kunne undersøge hvilke forskellige funktioner *på* kan udfylde, og hvilket indhold dette bringer med sig, betydet at det er den førstnævnte tilgang der er valgt. Det har givet specialet et meget bredt fokus med forskelligartede analyser og en bred undersøgelse af *på*-konstruktioners brug og formål.

Inspirationen til emnet kom fra diskussioner blandt sprogbrugere om konstruktionen *at kommentere på noget* og diskussionen om dette udtryks berettigelse. Men i min søgning efter lignende eksempler dukkede andre eksempler op med *på*, og ideen om at alle disse *på*er bare er en irriterende *på-dille*⁶², skabte et ønske om at undersøge, hvad disse konstruktioner egentlig kunne indeholde af værdi. Analysen er funderet både grammatisk og pragmatisk i en funktionel helhedsorienteret analyse. Altså en undersøgelse af hvordan virkelighed, sprogbrug og sprogsystem spiller sammen, som det funktionalistiske videnskabsparadigme er bygget omkring. Netop at undersøge sproget på sprogbrugens præmis skaber den hermeneutiske cirkelslutning; en observation underøges, hvilket frembringer erkendelser som undersøges; dette speciales overordnede metode, hjulpet på vej af introspektion og de hjelmslevske udbytningsprøver til undersøge forskelle i tegnets *udtryk* og *indhold*.

Empirien er ikke en korpusundersøgelse der er designet specielt til dette formål. Det er fundne eksempler fra forskellige kontekster tale såvel som skrift. Disse er testet ved hjælp af de hjelmslevske udskiftningsmetoder. Denne dataindsamlingsmetode er valgt fordi det er den aktuelle sprogbrug, der er i fokus. Dermed er eksemplerne af karakteren spontan sprogbrug som det udspiller sig når rammerne er frie, men det giver et bredt udsnit af forskellige konstruktioner som kræver en stramt styret projektbeskrivelse for ikke at ende med at brede sig over alt for meget.

⁶² Beskrevet på side 3

Metodens fordele og ulemper

Metoden kan kritiseres for at være for indadvendt og hypotetisk ved at beskæftige sig med eksempler, om end de er autentiske, som testes ved at omdanne dem til konstruerede eksempler der ikke nødvendigvis befinder sig i sprogbrugen, for at teste konstruktionens sammenhæng og elasticitet. Udskiftningsmetoderne indeholder altså en implicit fejlkilde, netop ved at lade det være op til sprogfornemmelsen om hvad der lyder korrekt på den syntagmatiske og paradigmatiske akse. Dette kan dog til dels afhjælpes med en søgning på internettet som kan hjælpe en i retningen af om de udtryk man sidder med, faktisk anvendes eller ej.

Det har affødt en bred opgave, der af pladshensyn, i visse sammenhænge, fremstår kortfattet, og der vil naturligvis være aspekter af de forskellige konstruktioner der ikke er undersøgt – af samme grund. Formålet er at give et bredt overblik over forskellige funktionsmuligheder for *på*, og hvad konstruktionerne kan bidrage med i sproget når de udsældte konstruktioner anvendes.

Sprognormer

Sprognormer er, som jeg i indledningen har gjort rede for et sæt af regler der beskriver det dansk man kunne kalde standarddansk, eller som det også kaldes, *Rigsdansk*. Ud fra dette normsprog måles korrekt og ukorrekt sprogbrug af sprogbrugerne⁶³. Spørgsmålet er om de domme der udstedes på baggrund af normsproget, er korrekte? Et levende sprog forandrer sig, ellers ville det ikke være levende. Disse forandringer sker på baggrund af et brugsperspektiv, og forandringerne viser sig at være bygget op af allerede eksisterende mønstre i grammatikken, eller nogle der ligner – hvilket beskrives af det funktionalistiske konstruktionsbegreb som Peter Juul Nielsen påpeger med generalisation og indholdsstyret generativitet⁶⁴. Dette mønster ses også i analysen hvor det viser sig at de *på*-konstruktioner der er anvendt i dette speciale, bygger på i forvejen eksisterende strukturer.

Transitivkonstruktionerne i analysen viser tydeligt at verbet bestemmer hvad der kan indgå som argumenter, da de er kernen i valenkonstruktionen som blandt andre Hansen & Heltoft skriver i GDS. Hvis verbet ikke er en stærk regent, kan der opstå dobbeltformer som ikke er grammatisk forskellige, men kan være det semantisk og/eller pragmatisk, set med sproghandlingsteoretiske briller, jf. Grice og Habermas, som man kunne se med *analysere på* og *kommentere på*. Dette taler for at de domme der udstedes

⁶³ beskrevet på side 4

⁶⁴ se side 33

af sprogbrugerne, ikke altid er tilstrækkeligt nuancerede, men i stedet handler om hvad den enkelte føler passer bedst i deres sprog. Hvad angår *kommentere på* bemærkes det ofte at det må være en afsmitning fra det engelske *comment on*. Denne antagelse kan ikke afvises, men det må nævnes at vores egne verber kan kræve et middelbart objekt (fx *lure på noget, dømmes på noget*) og det har, eller kan have, betydning for hvordan verbet (eller hele propositionen) skal tolkes af modtager. Det betyder således at konstruktionerne ikke opstår alene fordi det er smart at låne fra engelsk, men fordi der faktisk kan være en indholdsforskel som vores eget grammatiske system allerede besidder, som ovenstående teori og analyse vidner om.

Forskellen på tale- og skriftsprog

Der er forskel på skrift- og talesprog. Empirien til dette speciale indeholder eksempler fra begge dele.

Talesproget er det levende sprogs vigtigste livskilde. Talesprogets produktionsvilkår fordrer at der hele tiden sker fornyelser fordi det opstår af hjerneimpulser, følelser og stemmebånd og udføres "live". Det vil sige at meddelelserne udtænkes og produceres samtidig. Dette giver fortællelser, selvrettelser, pauselyde og meget mere (som det ses i råmateriale i bilag 2). Man kan argumentere for at afsenderen i talesprogssituationer tænker mere over hvordan budskabets tolkes end hvordan det skal det strukturelt skal opbygges. I talesproget har de kontekstuelle forhold langt større betydning, og derfor lægges der mere vægt på *meningen* frem for *betydningen*⁶⁵. Betydningen handler om hvordan meddelelsen opbygges, og hvilket potentiale denne indeholder gennem de grammatiske strukturer. Hvor meningen handler om det faktiske budskab. Når man sidder med en tekst der skal skrives, har man bedre tid til at tænke strukturen igennem for at den rette betydning skal komme frem. Denne tidsforskydning findes ikke i talesproget.

Dette har naturligvis betydning for hvordan sproget konstrueres. Med *på* som standardpræposition og den bredere anvendelighed som analysen påpeger den har, betyder det at når der formidles meddelelser med en præposition, vil *på* med sin brede anvendelighed blive anvendt fordi den kan dække det man mener når *på* har sin abstrakte betydning, hvad den ofte har, som empirien viser. Denne hyppige anvendelse af bestemte konstruktioner i talesproget bider sig fast og kommer således ind i skriftsproget hvor det naturligvis får samme grammatiske status som det har i talesproget og som de konstruktionstyper de er dannet af. Forskellen på tale- og skriftsprog er på mange måder stor, men

⁶⁵ Som beskrevet på side 13 i denne fremstilling.

når det kommer til konstruktionsprincipper vil jeg med analyserne ovenfor argumentere for at forskellen trods alt er lille. Da der i empirien viser sig mange enslydende eksempler på *på*-konstruktioner med samme funktion. I hvert fald set ud fra det funktionalistiske konstruktionsprincip Peter Juul Nielsen har beskrevet.

Sproglig konstruktion

Min påstand vil være at en grammatisk undersøgelse af sproget handler om konstruktioner og konstruktionsprincipper der har det formål at ytre hvad afsender har på hjerte, skriftligt såvel som mundtligt. Disse meddelelser bygges op af det sproglige materiale og de konstruktionsmuligheder materialet indeholder. Hermed kan man diskutere om præpositioner som *på* egentlig har en større magt end først antaget? Det viser sig i hver fald at der kan ligge en væsentlig indholdsforskel i nogle af de alternerede udtryk som DA&H har undersøgt, og som min egen analyse også viser, kan der ligge mindre betydningsforskelle der præciserer verbet i konteksten.

Konklusion

Dette speciale udgør en undersøgelse af sproglige konstruktioner der indeholder det lille ord *på* for at finde ud af hvordan forskellige konstruktioner udtryksmæssigt er opbygget og hvilken indholdsforskel dette giver, og hvilken funktion *på* får der hvor det anvendes.

Sproglig konstruktion handler om hvilke tegn der kan kombineres så det danner et velformet udtryk der giver et forståeligt indhold for modtagerne. Dansk er, som alle andre sprog, opbygget af visse konstruktionsprincipper som binder de sproglige tegn sammen på bestemte måder og efter bestemte mønstre. Konstruktioner hvori verbet udgør regenten, er det en valenskonstruktion der opfattes som sit eget selvstændige konstruktionsprincip hvor der er tilknyttet et sæt regler som gør denne konstruktionstype særlig som beskrevet i teori afsnittet. Dette har vi set i transitivanalysen hvor verbet fungerer som sætningens regent der styrer argumenterne som tilknyttes. Nogle verber har skrappe krav end andre, men som analysen også viser, kan verbets betydning forandres afhængig af hvilken konstruktion den indgår i (s. 60). *På* kan forandre propositionen således at betydningen forandrer sig i forhold til når *på* udelades. Derfor kan man sige at præpositionen spiller en rolle i verbets præcise betydning. Der kan være forskel på om sætningen er en *handling*, *aktivitet* eller en *tilstand*. Alt afhængig af om *på* er en del af konstruktionen eller ej, skaber det således forskellige mentale billeder hos modtageren ifølge DA&H. Dette gælder dog ikke alle transitivkonstruktioner. Visse transitivkonstruktioner forandrer ikke det mentale billede, men udgør alligevel en forskel; *på* præciserer forholdet mellem argumenterne *subjekt* og *objekt*. Dette er forsøgt understreget i *transitivanalysen*. I en transitivkonstruktion har *på* primært den rolle at vise sætningens verbalmodus og tegne det mentale billede korrekt. *På* kan også, i samarbejde med verbet, være med til at sætte begrænsninger for det materiale objektet kan bestå af. Indholdsmæssigt kan *på* (i sin egenskab som valensled) udover at markere intransitivitet også være med til at ændre betydningen af verbet. Verbets betydning kan først endeligt fastsættes i konstruktionen (se s. 55). Det har i analysen også vist sig at *på* kan overtage en anden præpositions plads og dermed pludselig favne et bredere betydningsområde (se s. 62).

Det kan konkluderes at sprogbrugerne ikke er vilde med at man siger *kommentere på noget*. Men som analysen har vist kan der være en præciseringsforskel, som det direkte objekt ikke medtager. Det er der dog ikke altid, og her besidder sproget altså to udtryk til samme indhold. Samtidig kan det vise sig at *på* måske er ved at erstatte en ældre sprogbrug, som vist med afsnittet om *be-præfikset* (s. 62).

Når *på* ikke danner par med et verbum er der også mange forskellige funktionsområder. Det første man kan konkludere her, er at *på* i visse konstruktioner skifter ordklasse fra præposition til adverbium. Det bliver en art metaforisk *på* der danner en kontekstafhængig forbindelse i meddelelsen (s. 69). Derudover viser analysen også at *på*et kan være med til at udpege noget særligt der ellers ikke lader sig udpege så let (=sætningsemnet), og dermed kan man sige at *på* i visse konstruktioner kan være en fokuskonstruktion sammenlignelig med sætningskløvning (s. 72). Dog findes der også en særlig konstruktion med *på* som ikke indeholder et verbum og dermed ikke kan betegnes som en sætning, til trods for at det er en fuldt funktionsdygtig sproghandling (s. 78). I de konstruktioner hvor verbet ikke er det styrende element, har *på* i visse tilfælde en mere fremtrædende rolle i forhold til de entiteter der står på hver sin side af *på*et. I visse situationer kan *på* sammenlignes med en fokuskonstruktion og andre steder som en art genitiv (men det er ikke en genitiv konstruktion!). I de adverbielle konstruktioner fungerer *på* som det element der udpeger et abstrakt punkt, som må siges at være den funktion der kommer tættest på præpositionen *på*s egentlige betydning.

Dermed kan det konkluderes at *på* indgår i mange forskellige konstruktioner og har en funktion for hver konstruktionstype. Der er en grammatisk funktion som sætter grænser for hvad det følgende kan indeholde, og en semantisk funktion som udredes i samarbejde med resten af konstruktionen, og som viser at *på* er bredere anvendelig end andre præpositioner. Måden noget siges på har også stor betydning for hvordan det opfattes. Derfor kan det være et bevidst valg i skriftlig såvel som i mundtlig kommunikation at gøre brug af *på* hvor det for nogen kan synes overflødigt. *På*-konstruktionerne er mangfoldige, og som specialet har vist, besidder de mange forskellige funktioner der anvendes til forskellige kommunikative formål.

Bilag

Følgende er en liste over specialets bilag:

1. Eksempler med kontekst fra korpusDK (s. 90)
2. Transskriptionstekst fra BySoc – Råmateriale (s. 92)
3. Eksempler af blandet oprindelse (talesprog) (s. 94)
4. Eksempler fra internettet (skriftsprog) (s. 95)
5. Rektionsmønstre (s. 96)

Bilag 1: Eksempler med kontekst fra korpusDK

1. Håbe på noget (www.ordnet.dk/korpusdk - set: 18/9-2014)

Tilbage til søgeresultatet

foregår ad elektronisk vej. Vor egen GiroBank A/S skubber også på denne udvikling, som ingen kan drømme om at stoppe. Det betyder nedgang i posthusforretningerne og svækkelse af grundlaget for de mindste posthuse. På de større posthuse kan bemandingen tilpasses efterspørgslen, men der er en nedre grænse, hvor dette ikke kan lade sig gøre. Udfordringen for postvæsenet i denne situation er følgende:: Hvordan undgår man, at konsekvensen af udviklingen bliver, at vi i sidste ende må nedlægge filialerne i de små samfund og dermed for alvor forringer servicen? Man kan selvfølgelig vælge at sætte kikkerten for det blinde øje og **håbe på**, at det nok går alligevel. Men tror nogen for alvor på dette. Og er det i postvæsenets interesse som en virksomhed, der indenfor rammerne af sine samfundsmæssige forpligtelser ønsker at kunne operere meget frit. Samdriftsposthuse er netop den løsning, som er påkrævet i en række tilfælde, og der er absolut ingen grund til mistæneliggørelse af postvæsenets gode og samvittighedsfulde hjælpere i masser af forretninger landet over. Målsætningen er, at der på samdriftsposthuse skal ydes den samme gode service som på vore egne posthuse, og personalet på samdriftsposthusene modtager derfor den fornødne uddannelse. Etablering af samdriftsposthuse sker efter omfattende høring af

Tekstoplysninger

Titel	Etableringen af samdrifts-posthuse er su
Fra	Berlingske Tidende
Dato	17-8-91
Forfatter	Helge Israelsen

2. satse på nogen (www.ordnet.dk/korpusdk - set: 18/9-2014)

Tilbage til søgeresultatet

og teknik. Samtidig glemte vi, at ledelse og nok så smarte strategier altid kun er midler. Hvor blev målene af? Det rækker ikke i 90'erne. Vi må skabe en ny type for ledelse, hvor vi putter de mere teknisk \ teoretiske ledelsesmæssige færdigheder ind hos nogle mennesker med de rette personlige egenskaber. Det gælder også de politiske ledere. Hvordan laver vi om på tingenes tilstand? For det første skal vi turde satse mere på de personlige kvaliteter. Vi må erkende, at nogle nødvendige ledelses kvalifikationer, f.eks. hæderlighed, udstråling og gennemslagskraft, ikke kan tilegnes som var det slagteknik i boldspil. Vi skal **satse på** mennesker. Igennem årene har man talt om, at nogle ledere havde karisma, forstået som evnen til at vinde andre for sig til gavn for andre, evnen til at få andre til at lytte, evnen til at lede gennem sin personlige kraft, evnen til at få andre til at bruge deres livskraft konstruktivt. Mange rynker sikkert på næsen af karismatiske ledere, fordi man forbinder dem med tvivlsomme despoter, der misbrugte deres evner til at forføre folk. Vi kender den statsledertype den dag i dag. Men det ændrer ikke på den kendsgerning, at nogle nødvendige lederevner ligger dybt i det personlige. For

Tekstoplysninger

Titel	Gode ledere skaber forandring
Fra	Berlingske Tidende
Dato	16-12-90
Forfatter	Lone Dybkjær

3. tænk på ... (www.ordnet.dk/korpusdk - set: 18/9-2014)

Tilbage til søgeresultatet

Mange af hans reklameideer kender vi alle. "Glædelig jul og godt Tub' år ", og " Hvad er det, der gør livet lidt grønnere? For blot at nævne et par. Og netop nu har bureauet en reklame for Ikea, som har skabt mere end almindelig opmærksomhed. Der er ca. 30 mennesker ansat i Wibroe, Duckert & Partners, som i branchen kaldes " Det frække bureau ". Frækt bureau " Glæder eller irriterer det Dem, I bliver kaldt " Det frække bureau "? "Selvfølgelig glæder det mig. Jeg betragter det næsten som en selvfølgelighed, fordi det udstråler vor filosofi om, hvad reklame skal være. Opmærksomhed er det essentielle. **Tænk på** hvor mange milliarder, der bliver spildt på reklameindslag, der ikke fænger. "Overhovedet ikke. Jeg betragter det at forarge som en gave til dem, der bliver forargede. Det sætter deres sanser i gang. Det bringer dem i kog. Det er i virkeligheden at give folk en gave. Noget af det tristeste, der er sket inden for reklamebranchen, er, at der i dag er en som lever af at sætte grænser- den såkaldte Forbrugerombudsmand. For kort tid siden mødte bevæbnet politi op her på bureauet, fordi vi er blevet politianmeldt for vores sidste Ikea-kampagne. Det er vi blevet, fordi vi i annoncer

Tekstoplysninger

Titel	Selv kærlighedserklæringer er en slags m
Fra	Berlingske Tidende
Dato	28-12-91
Forfatter	Grimur (Grimme) Gunnarsson

Bilag 2: Transkriptionstekst fra BySoc - Råmateriale (2)

Nr.	Transkriptions-id (2/2)	År.	Led og materiale
1	mettemortensen0gl-70-ASN	1970	MO, forantillet O
2	bysoc0gl-87-ENS_vaerft	1987	MO
3	bysoc0gl-87-CHB	1987	MO, at-inf, eksplikat
4	bysoc0gl-87-STP	1987	MO
5	bysoc0gl-87-HCH	1987	Foranstillet, valens, skal være MO
6	bysoc0gl-87-STP	1987	ADV
7	bysoc1gl-87-CNI+ENS+TNI	1987	Adled
8	bysoc0gl-88-MWI	1988	ADV
9	naestved1ny-05-HJL	2005	MO
10	odder1ny-05-JVN+TOC	2005	MO, at-sætn, eksplikat
11	bysoc1ny-06-HGU	2006	ADV
12	bysoc1ny-06-HGU	2006	MO
13	bysoc3gl-09-JSL+OSP+OWK+RIO	2009	MO, forantillet O
14	clarin3gl-10-ENG	2010	MO, hv-sætn, eksplikat
15	bysoc3gl-09-ACH+EWJ+MOD+PWI	2009	MO
16	bysoc0gl-87-ENS	1987	MO
17	bysoc3gl-09-AWK+MKZ+MMO+MOB	2009	MO
18	bysoc0gl-87-CHB	1987	eksplikat
19	bysoc0gl-87-CHB	1987	MO
20	mettemortensen0gl-70-HSR	1970	MO
21	bysoc0gl-87-ATR	1987	eksplikat
22	bysoc0gl-88-CGR	1988	MO
23	naestved1ny-06-BHS	2006	MO
24	bysoc0gl-87-HCH	1987	ADV
25	bysoc2gl-88-KKJ	1988	MO
26	familie1-06-HLN	2006	MO

Bilag 3: Eksempler af blandet oprindelse (talesprog)

Nr.	Eksempel	Kilde
1	Hvad tester du på?	Hørt blandt kollegaer
2	Vi kan ikke alle arbejde på ham	Hørt på café
3	... så fik jeg det her album og lyttede på det ...	P8 jazz, tirsdag d. 7/10 2014
4	Det var dejligt at få ro på	Hørt blandt kollegaer
5	Vi skal nok have en lille smule metatænkning på, før man sådan kan begynde at forholde sig til døden på den måde.	Gandhi, DR, 21-10-2014, (00.22.34), radioprogram på p3
6	Når vi beskriver valensen på indholdssiden, er subjekter og objekter INDHOLDSSUBJEKTER og INDHOLDSOBJEKTER (...)	Hansen og Heltoft, 2011: 106
7	Jeg skal jo reflektere på det, altså det er jo en følsomhed der ligger i mødet med mig	Pia, deltager i "Gift ved første blik", sæson 2, afsnit 2:6, (35:03), DR
8	Er I klar på at smage og kigge på nogle rigtig flotte kager?	Timm Vladimir, Den Store Bagedyst, afsnit 4, sæson 2, DR (00:39:06)
9	Der har været stress på	Katja (Deltager), Den Store Bagedyst, afsnit 1, sæson 2, DR (00:48:25)
10	Der kunne sagtens være leget mere sådan med karakter på smagen	Mette Blomsterberg, Den Store Bagedyst, afsnit 1, sæson 2, DR (00:49:10)
11	Der mangler selvfølgelig noget struktur på cremen	Mette Blomsterberg, Den Store Bagedyst, afsnit 5, sæson 2, DR (00:28:19)
12	Fantastisk konsistens på din lille grovkiks	Jan F. Mikkelsen, Den Store Bagedyst, afsnit 6, sæson 2, DR (00:16:49)
13	På smagen der er det rigtig vigtigt at den har også en personlighed (...)	Friis Mikkelsen, Den Store Bagedyst, afsnit 1, sæson 2, DR (00:36:34)
14	Smagen på den er faktisk rigtig dejlig	Mette Blomsterberg, Den Store Bagedyst, afsnit 3, sæson 2, DR (00:53:27)
15	Vi mangler simpelthen noget mere tid i ovnen på den	Jan F. Mikkelsen, Den Store Bagedyst, afsnit 3, sæson 2, DR (00:32:35)
16	Man skal aldrig dømme på det ydre	www.viraltube.dk
17*	... eller måske udfordre dem lidt på hvad en bryllupskage kan være ...	Timm Vladimir, Den Store Bagedyst, afsnit 6, sæson 2, DR (00:33:47)
18*	"Så kan man føle det legitimt at handle på"	Aftenshowet, DR 25/2-2015

Bilag 4: Eksempler fra internettet (skriftsprog)

Nr.	Eksempel	Kilde
1	”Lars Løkke: »Jeg kan ikke kommentere på det ene og det andet udsagn«”	<i>www.politiken.dk - Løkke kommenterer ikke</i>
2	”Skal vi lige ”gruppe-analysere” på denne her”	<i>www.facebook.com - gruppe-analysere</i>
3	"Hillary Clinton kommenterer på Blackberry-forbud"	<i>www.business.dk</i>
4	”Ministeren bedes kommentere, at TV2 har flyttet deres udsendelser, "Go´morgen Danmark", fra Hovedbanegården til Tivoli”	<i>xn—sndaften-0cb.dk</i>
5*	P3 Nyheder holder dig opdateret på de seneste nyheder fra indland og udland mellem 6 og 18.	<i>www.dr.dk/p3/p3-nyeder</i>
6	jeg er ikke helt klar på, om I er sammen	<i>www.dr.dk/levnu</i>
7	Jeg spekulerer på, hvad der er galt med de mennesker, som stemmer på denne regering	<i>www.180grader.dk</i>
8	Særligt bedes ministeren kommentere på, at en relativ stor andel af de eksisterende arealreservationer tilsyneladende allerede er delvist udnyttet	<i>docs.google.com</i>
9	Emma Watson kommenterer på Fifty Shades-rygterne	<i>www.elle.dk</i>
10	12 måneder på antibiotika. Op til 20 toiletbesøg om dagen. Ugevis på sofaen med mavekrampe, feber og blodig diarré	<i>www.politikken.dk - mors afføring</i>
11	Hazard kommenterer på Hull-kampen	<i>www.plbold.dk</i>
12	Nedskæringsstop på ældreområdet	<i>politik.tv2.dk - Pia K kommentar</i>
13*	Så jeg tror ikke på muligheden for at danne en flertalsregering	<i>www.information.dk</i>
14	Hygiejneproblemer på Rigshospitalet	<i>nyhederne.tv2.dk</i>
15	Notifikationsknappen er sååååå langsom	<i>www.kino.dk</i>

Bilag 5: Rektionsmønstre

Dette bilag indeholder flere eksempler end der er brugt i specialets analyse - på grund af pladmangel. Dog er eksemplerne ikke fjernet fra denne liste, da de understøtter pointen om *på* som standardpræposition.

Eksemplerne findes med kontekst i empirien, markeret med en stjerne.

Verber	Transitiv DO	Intransitiv		be-	Bemærkninger
		u/præp (Ø)	m/præp (MO) ₍₂₎		
analysere	ja	ja			
arbejde	nej	ja	for/med/i		
dømme	ja	ja	for/med	bedømme	
forberede	ja	ja			
forsøge	nej	ja	med		
fungere	nej	ja	som/med		
handle	ja	ja	for		
høre	ja	ja	efter		
klage	nej	ja	over	beklage	
klar	ja	ja	til/med		
kommentere	ja	ja			
lure	ja	ja	i	belure	
lytte	nej	ja	til/efter		
læse	ja	ja	i		
opdatere	ja	ja	om/af		
passer	ja	nej			
prøve	ja	ja			
reagere	nej	ja ⁽¹⁾			
ringe	nej	ja	til/efter		
satse	ja	ja			
se	ja	ja	til/efter/om mfl.	bese	
skuffe	ja	ja	over/med/ved		I transitivkonstruktion kræver valensen at objektet er et levende væsen
spekulere	nej	nej	over		
støde	nej	nej	ind i		<i>at støde</i> er et verbum der i særlig grad er afhængig af konstaten og leddene det omgiver sig med. Betydningen forandrer og meget afh. af konstruktionen. Derfor er DO og Ø markeret med "nej", da det <i>at støde nogen</i> har en anden betydning
svare	ja	ja	for/med	besvare	
søge	ja	ja ⁽¹⁾	i/efter		
teste	ja	ja ⁽¹⁾	med		
tro	ja	ja			
tænke	ja	ja	ja	betænke	Den transitive konstruktion er udbredt i talesproget, men har karakter af replikskifte: "jeg tænker biler" - som betyder noget i retningen af "jeg forestiller mig noget med X"
udfordre	ja	nej			
vente	ja	ja			

Litteraturliste

Bøger og artikler

Aa, L.I. 2013, *Er ordbøger lingvistiske nok? Om preposisjonssemantik og ein grammatisk basis for ordbogsartiklar*, LexicoNordica 20, s. 145-116, se:
<http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/lexn/article/view/20881/18405>

Allwood, J. 1994, *Nogle perspektiver på talesprogsforskning*, Nys - Nysproglige studier 18, s. 11-38, Dansk lærerforeningens Forlag, København, se:
<http://www.nys.dk/article/view/13358/11366>

Becker-Christensen, C. 2012, *Dansk syntaks. Indføring i dansk sætningsgrammatik og sætningsanalyse*, 1. udg., 2. opl., Samfundslitteratur

Becker-Christensen, C. & Widell, P. 1995, *Politikens Nudansk Grammatik*, 1. udg., 1. opl., Politikens Forlag A/S, København

Cramer, J. et al. 1996, *699 varme termer. Leksikon til sprogvidenskab*, Aarhus Universitetsforlag, Århus

Diderichsen, P., 1946, *Elementær Dansk Grammatik*, Nordisk Forlag, København

Durst-Andersen, P., 2011, *Bag om sproget: det kulturmentale univers i sprog og kommunikation*, 1. Udg., 1. Opl., Hans Reitzels Forlag, København

Durst-Andersen, P. & Herslund, M. 1996, *The syntax of Danish verbs: Lexical and syntactic transitivity*. I Engberg-Pedersen, E., et al. (red.). *Content, expression, and structure. Studies in Danish functional grammar*, Amsterdam, John Benjamins, s. 65-102.

Fink, H. C. et al., 2001, *Nyt Psykologisk Leksikon*, Hans Reitzels Forlag a/s, København

Gregersen, F. 2006, *Strukturalismen i vore hjerter. Eller i virkeligheden er vi jo alle en slags strukturalister*, NyS – Nydanske Sprogstudier 34-35. Sprogvidenskabelige forskningstraditioner, 2006, s. 11-52, se: <http://www.nys.dk/article/view/13457/11464>

Grice, H. P. 2001 (1975), *Logic and Conversation*, udgivet i Henriksen, C. (Red.) 2001, *Can you reach the salt? Pragmatikkens klassiske tekster*, Roskilde Universitetsforlag, Gylling, s. 199-219

Habermas, J. 2001 (1971), *Forberedende bemærkninger til en teori om den kommunikative kompetens*, oversat fra tysk, *Vorarbeitende Bemerkungen zu einer Theorie der kommunikativen Kompetenz*, og udgivet i Henriksen, C. (Red.) 2001, *Can you reach the salt? Pragmatikkens klassiske tekster*, Roskilde Universitetsforlag, Gylling, s. 199-219

Hansen, E. 1973, *Sprogiagttagelse*, 1. udgave, 8. Oplag, Jul. Gjellerups Forlag, København

- Hansen, E. 1978, *Den danske rigsnorm*, udgivet i *NyS – Nydanske Studier og Almen kommunikationsteori 12*, Hansen, E. & Nielsen P.S. (Red.), Akademisk Forlag, s. 65-82, se: <http://www.nys.dk/article/view/12723/10738>
- Hansen, E. 2006, *Dæmonernes Port*, 5. udg. 4. opl., Hans Reitzels Forlag, København
- Hansen, E. & Heltoft, L. 2011, *Grammatik over det Danske Sprog*, Bind 1-3, 1. udg., 2. opl., Syddansk Universitetsforlag, Århus
- Harder, P. 1996, *Functional Semantics: a theory of meaning, structure and tense in English*, Trends in Linguistics Studies and Monographs 87, Mouton de Gruyter, New York, Kap. 3: *Meaning and cognition*
- Harder, P. 2005, *Dansk Funktionel Lingvistik: En introduktion*, udgivet i *Dansk Funktionel Lingvistik. En helhedsforståelse af forholdet mellem sprogstruktur, sprogbrug og kognition*, s. 1-38
- Harder, P. 2006: *Dansk Funktionel lingvistik*, udgivet i *NyS – Nydanske Sprogstudier 34-35. Sprogvidenskabelige forskningstraditioner*, Christensen, T.; Fogtmann, C.; Jensen, T.J.; Nielsen, N.M.; Pharao, N.; Scheuer, J. & Sletten, I.S. (Red.), s. 92-130, se <http://www.nys.dk/article/view/13459/11466>
- Henriksen, C., 2001, *Can you reach the salt? Pragmatikkens klassiske tekster*, Roskilde Universitetsforlag, Naraya Press, Gylling
- Jakobsen, L.F. og Olsen, J. 1985: *Beskrivelsesplaner i syntaksanalysen*, udgivet i *NyS – Nydanske Studier og Almen kommunikationsteori 15*, Heltoft, L. & Andersen, J.E. (Red.), Akademisk Forlag, s. 82-99, se <http://www.nys.dk/article/view/13335/11342>
- Jensen, E.S. 2002, *Historisk lingvistik*, udgivet i *NyS – Nydanske Sprogstudier 31*, s. 7-32, Fogtmann, C.; Johansen, M.; Perregaard, B.; Scheuer, J.; Sletten, I.S. & Ulbæk, I. (Red.), Akademisk, se <http://www.nys.dk/article/view/13439/11446>
- Jensen, T.J. 2005, *Irrealitetsmarkører i dansk Talesprog - En korpuslingvistisk undersøgelse af hvis-konstruktioner og modalverber i medarbejdersamtaler og sociolingvistiske interview*, bind 1, Ph.d.-afhandling, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet, kap. 2
- Jervelund, A. Å.; Schack, J; Jensen, J. N; Andersen, M. H., 2012, *Retskrivningsordbogen*, 4. udg. 2. opl., Dansk Sprognævn, Alinea A/S, Latvia
- Levinson, S. C. 2011, *Pragmatics*, 21. Opl., Cambridge University Press, Cambridge
- Lund, J. 2004, *Den sproglige tilstandsrapport*, 1. udg. 2. opl., Lindhart og Ringhof, København, s. 44-46
- Kristiansen, T. et al. 1996, *Dansk sproglære*, 1. udg., 1. opl., Dansklærerforeningen, København
- Kjørup, S. 2008, *Menneskevidenskaberne. Bind 2: Humanistiske forskningstraditioner*, 2. udg., Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg C

Nynnes dagbog, 2006, *Vil det være meget uprofessionelt at afgøre det ved hjælp af stoledans?*, brag i Politiken, d. 01.04.2006, sektion 2, s. 6

Nielsen, P.J. 2005, *Et konstruktionsbegreb inden for dansk funktionel grammatik*, udgivet i *Ny Forskning i grammatik 12*, Boye, K.; Heltoft, L.; Jensen, A.; Jensen, E.S. & Therkelsen, R. (Red.), s. 201-215

Ravnholt, O. 2011, *Om grundlaget for sproglig normering i Danmark*, udgivet i *Sprog i Norden 2011 – Tema: Nabosprogsundervisning og nordisk sprogrøgt*, s. 167-182, se <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/article/view/17337/15062>

Togeby, O. 1993, *PRAXT – Pragmatisk tekstteori*, Aarhus University Press, Oxford

Ulbæk, I. 2005, *Sproglig tekstanalyse – introduktion til pragmatisk tekstlingvistik*, 1. udg., 1. opl., Academica, Århus

Videomaterialer

Teatertosset, 1944, Alice O'Fredericks, ASA

Den store Bagedyst, 2014, DR: DR har valgt ikke længere at have 2. sæson af *Den Store Bagedyst* online, derfor er de desværre ikke længere tilgængelige. Deres url var: <https://www.dr.dk/tv/se/den-store-bagedyst>

Websider

docs.google.dom,
<https://docs.google.com/viewer?url=http%3A%2F%2Fwww.ft.dk%2Fsamling%2F20141%2Flovforslag%2F170%2Fspm%2F10%2Fsvaer%2F1177259%2F1428493.pdf>, set: 01-01-2015

www.180grader.dk,
<https://www.180grader.dk/Politik/jeg-spekulerer-p-hvad-der-er-galt-med-de-mennesker-som-stemmer-p-denne-regering>, set 05.04.2015

www.business.dk,
<http://www.business.dk/digital/hillary-clinton-kommenterer-paa-blackberry-forbud>, set:15-12-2014

www.danskhv.dk,
<http://www.danskhv.dk/nki-racing-arena-aalborg/om-banen/nyheder/2014/december/super-mandag-paa-skive-trav/> set: 16-06-2015

www.denstoredanske.dk,
http://www.denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Sprog/Morfologi_og_syntaks/prae-position, set: 23-05-2015

www.dr.dk/levnu,
<http://www.dr.dk/levnu/boern/brevkasse-hvordan-hjaelper-jeg-min-datter-med-lavt-selvvaerd>, set: 22/10-2014

www.dr.dk/p3/p3-nyheder,
<http://www.dr.dk/p3/p3-nyheder>, set: 01-02-2015

www.eksperten.dk,
<http://www.eksperten.dk/spm/826692>, set: 28/3-2015

www.elle.dk,
<http://www.elle.dk/gossip/nyheder/emma-watson-kommenterer-paa-fifty-shades-rygterne>,
set: 15-12-2014

www.facebook.com - gruppe-analysere,
https://www.facebook.com/microexpressions/posts/205869782783080?comment_id=2898851, set: 12-02-2015

www.facebook.com - papirrod,
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10207022373977327&set=gm.377643595763143&type=1&theater>, set: 19-06-2015

www.ggif-haandbold.dk,
http://www.ggif-handbold.dk/Kampoplaeg_og_referater/U_10_Drenge/Super_afslutning_paa_Efteraaret
set: 16-06-2015

www.information.dk, <http://www.information.dk/telegram/537226>, set: 20-06-2015

www.iphonecafe.dk,
<http://www.iphonecafe.dk/dagens-tip-brug-spotlight-til-s%C3%B8gning-pa-alt/>, set 18-02-2015

www.kino.dk,
<http://www.kino.dk/debat/spoerg-kinodk/notifikationknappen-er-saaaaaaaaa-langsom>,
set: d 18/2-2015

www.ordnet.dk - klar,
<http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=klar>, set: 01-03-2015

www.ordnet.dk - kommentere,
<http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=kommentere>, set: 3/10-2014

www.ordnet.dk - måde,
<http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=måde&search=Søg>, set: 23/1-2015

www.ordnet.dk - på som adverbium,
<http://ordnet.dk/ddo/ordbog?select=på,2&query=på>, set: 15-09-2015

www.ordnet.dk - på som præposition,
<http://ordnet.dk/ddo/ordbog?select=på,2&query=på>

www.ordnet.dk - skåle,
<http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=skåle>, set: 07-03-2015

www.plbold.dk,

<http://www.plbold.dk/video-hazard-kommenterer-paa-hull-kamp>, set: 17-02-15

politik.tv2.dk – Nedsskæringsstop, (en boks i venstre margin)

politik.tv2.dk/valg2015/2015-06-15-udenlandsdansker-bruger-200000-paa-opbakning-til-df, set: 17-06-2015

www.politiken.dk - Løkke kommentere ikke,

<http://politiken.dk/tv/ECE2301583/lars-loekke-jeg-kan-ikke-kommentere-paa-det-ene-og-det-andet-udsagn/>, set: 12-02-2015

www.politiken.dk - mors afføring,

<http://politiken.dk/forbrugogliv/sundhedogmotion/ECE2690504/mors-affoering-gjorde-michelle-rask/>, set: 30-05-2015

www.sproget.dk - adverbier,

<http://sproget.dk/raad-og-regler/typiske-problemer/adverbier>, set: d. 26/2-2015

www.sproget.dk - de almindeligste ord,

<http://sproget.dk/temaer/ord-og-bogstaver/hvad-er-de-mest-almindelige-ord-pa-dansk>, set: 06-11-2014

www.sproget.dk - kommentere på,

http://sproget.dk/raad-og-regler/artikler-mv/svarbase/SV00003528/?exact_terms=kommentere,på; set: 20-12-2014

www.tipsbladet.dk,

<http://tb03.tipsbladet.dk/nyhed/tredje-roma-remis-paa-stribe>, set: 16-06-2015

www.viraltube.dk, <http://viraltube.dk/man-skal-aldrig-doemme-paa-det-ydre/>, set: 04-04-2015

xn--sndagften-0cb.dk,

<http://xn--sndagften-0cb.dk/2014/11/nede-i-alex-nyborg-madsens-kaelder-og-andre-spoergsmaal-til-ministeren/>, set: 8/3-2015 kl. 19.33